

2024/1. szám

Börtönügyi Szemle

A Büntetés-végrehajtási Szervezet szakmai és tudományos folyóirata





BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

2024/1. SZÁM



BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * 2024. 1. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. TÓTH TAMÁS

Tagok:

SCHMEHL JÁNOS
KOVÁCS MIHÁLY
SALGÓ LÁSZLÓ

SOMOGYVÁRI MIHÁLY
DR. BOGOTYÁN RÓBERT
DR. CZENCZER ORSOLYA

Kiadásért felelős:

DR. CSATÓ KORNÉLIA

Főszerkesztő:

VÁRKONYI ZSOLT KRISTÓF

Olvasószerkesztő:

RUTKAI KATA

Nyomdai előkészítés és

nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác

www.dunamix.hu

Felelős vezető:

NEMECZ ATTILA

ISSN 1417-4758 (Nyomtatott)

ISSN 2559-9771 (Online)

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

E-mail: szemle@bv.gov.hu

Borítófotó: Bv. fotó

SZÁMUNK SZERZŐI

BEZZEG SEBASTIAN bv. őrnagy, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Biztonsági Szolgálat, Központi Támogató Főosztály, Műveleti Osztály

BOTTYÁN SÁNDOR bv. őrnagy, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Hivatal, Titkársági Főosztály

MARKOVITS ALÍZ vezérigazgató, Veszprém-Balaton 2023 Zrt.

NAGY MELITTA MÓNIKA bv. törzsőrmester, mb. reintegrációs tiszt, Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

SCHMEHL JÁNOS bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese

SOMOGYVÁRI MIHÁLY bv. ezredes, főosztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet

SZABÓ BÁLINT bv. alezredes, főosztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Biztonsági Szolgálat, Központi Támogató Főosztály

DR. VÁGÓ ZOLTÁN bv. ezredes, főosztályvezető, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Felderítési Főosztály

A megjelenő írások nem a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságon alapuló álláspontját képviselik.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől, amelyek a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogva tartás, a fogvatartottai népszerűség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichiátria, pszichológiai, vezetéselmélet, pedagógia, műszaki tudományok, szakmatörténet stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. Kérjük, a kéziratokon tüntessék fel nevüket, munkahelyüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és – ha van – tudományos fokozatukat, rendfokozatukat is.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A beérkezett írásokat a szerkesztőség név nélkül továbbítja a bíráló bizottság tagjainak, véleményezés céljából. A megjelenés feltétele ezen tagok támogató véleménye, illetve a szöveg szerzőhöz való visszaküldését követően az átdolgozásra javasolt szövegrészek (ha vannak) javítása.

Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stilizálására, szerkesztésére, esetleges javítására. Amennyiben a beérkezett kézirat nem felel meg a formai követelményeknek, vagy tartalma nem illeszkedik a kiadvány szellemiségéhez, úgy a szerkesztőségnek nem áll módjában megjelentetni azt.

TARTALOM

TANULMÁNYOK

SCHMEHL JÁNOS:

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 2024. évi módosításának előzményei és háttere – A büntetés-végrehajtási szervezet megerősödése

5

SOMOGYVÁRI MIHÁLY:

Az elítéltek klasszifikációja, a kategória- és kreditrendszer működési elve a 2024-ben hatályba lépő törvény alapján
The classification of convicts, the principles of the category and credit system based on the 2024 law amendment

15

BOTTYÁN SÁNDOR:

„BörtönTikTok” – A börtön téma megjelenése hazai és külföldi videótartalmakban
„PrisonTikTok” – Appearance of the prison theme in the hungarian and foreign video contents

39

NAGY MELITTA MÓNIKA:

A vallás szerepe a női fogvatartottak mindennapjaiban – Kutatás a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben
The role of religion in the everyday life of female prisoners – Research at the Pálhalma National Prison

65

SZABÓ BÁLINT – BEZZEG SEBASTIAN:

Országos törzsfoglalkozás a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben
National staff drill at Kiskunhalas National Prison

85

VÁGÓ ZOLTÁN:

A mintázatok jelentősége a dinamikus biztonság fogalmi rendszerében
The importance of patterns in the conceptual framework of dynamic security

103

RÖVIDEN

MARKOVITS ALÍZ:

A bűn relatív és a szabadság érték

122

A BÜNTETÉSEK, AZ INTÉZKEDÉSEK, EGYES KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK ÉS A SZABÁLYSÉRTÉSI ELZÁRÁS VÉGREHAJTÁSÁRÓL SZÓLÓ 2013. ÉVI CCXL. TÖRVÉNY 2024. ÉVI MÓDOSÍTÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI ÉS HÁTTERE – A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET MEGERŐSÖDÉSE

Bevezető gondolatok

A 2013. december 17-én elfogadott, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) új alapokra helyezte a büntetés-végrehajtást.

Sokan vagyunk, akik tevékenyen vettünk részt a törvény új rendelkezéseinek kialakításában, az egyes paragrafusok megszövegezésében. Olyan munka volt ez, amire a mai napig büszkék lehetünk, az eredménye pedig nagy elégtétel a büntetés-végrehajtási szervezetnek (a továbbiakban: szervezet).

A szervezet sokat változott, nagyot lépett előre az elmúlt tíz évben. A munkavégzésünk fókusza biztonsági és társadalmi szempontból is áthelyeződött a fogvatartottra mint emberre.

Ennek pedig két kiemelt területe van:

Az egyik a reintegrációs cél megvalósítása, a visszaesések számának csökkentése. A reintegrációs munkánk igen sok elemből áll és számos külső partnerünk támogat a különböző programok végrehajtásában. A képzés és a foglalkoztatás azonban kiemelkedik ezen feladatok közül. Meghatározó feladatunk a munka világába való visszavezetés.



Ez az a pillér, amely képes visszatartani a szabadultakat a bűnisméltléstől. Jelentős eredményeket értünk el ezen a területen, amelyeket nemcsak fenntartani, de a jövőben továbbfejleszteni is készen állunk.

A másik kiemelt terület pedig az, hogy mind a biztonsági, mind pedig a fogvatartottak kezelésének szempontjából érvényre fogjuk juttatni azt a fontos felismerést, hogy ugyanazt a bűncselekményt teljesen más háttérű, indíttatású, személyiségű tettesek követték el. Ennélfogva, a büntetés-végrehajtás keretein belüli kezelésük és az általuk jelentett kockázati szempontok is teljesen különbözőek, illetve akként kellene kezelnünk a fogvatartottakat.

Jelenleg azonban a bíróságok által, az elkövetett bűncselekmények súlya alapján kiszabott ítéletek határozzák meg a fogvatartottak mindennapjait, ami nem minden esetben bizonyult jó megoldásnak.

Minden ember más és más, számos tényező befolyásolhatja a büntetés-végrehajtási intézetben belüli viselkedésüket. Ezek feltárására, mérlegelésére azonban a bíróságnak nincs eszköze és lehetősége. A szervezet azonban rendelkezik ezekkel a képességekkel, és készen állunk a döntésekkel járó felelősség vállalására is.

Ez a felismerés vezetett odáig minket, hogy megfogalmazzuk a változtatás igényét, amely kétségkívül egy radikális, az egész rendszert átformáló jogszabály-módosításban öltött testet. A következőkben erről a változásról és ennek a büntetés-végrehajtás életében betöltött szerepéről osztok meg pár gondolatot. Céлом bemutatni azokat a folyamatokat is, amelyek nyomán szervezetünk megerősödött, modernizálódott, ezáltal képessé vált egy ilyen nagy horderejű kérdéskörben jól érvelni és eredményesen képviselni érdekeinket.

Jogintézmények a reintegráció és a biztonság szolgálatában

A büntetés-végrehajtási szervezet hatékonyan alkalmazta a reintegrációs őrizetet, illetve a felhívási és a büntetés-végrehajtási pártfogói felügyelői tevékenységet, melyek egyben új fókuszot adtak a feladatok végrehajtásának.

A felhívások saját kézbe vétele tágabb lehetőséget biztosított a létszám- és telítettségmenedzselési feladatainkban, ezáltal csökkent a szállítások száma.

A befogadottak korábban büntetés-végrehajtási intézetben töltött idejéről, bűnügyi előéletéről a szervezet rendelkezik információkkal, így kifejezetten előnyös, hogy az elhelyezést és a letöltés kezdetét is maga határozhatja meg.

Ez egy olyan jelentős intézkedés volt a törvénynek, ami hatáskört adott át a büntetés-végrehajtás számára, amelynek helyénvalósága beigazolódt, mert a fogvatartottakkal korábban kapcsolatban lévő személyi állomány által hozott döntések hatékonyabbnak, megalapozottabbnak bizonyultak.

A reintegrációs őrizet jogintézményének folyamatos kibővítése önmagáért beszél.

Egyértelmű, hogy egy sikeres, magas társadalmi támogatottsággal bíró, a várakozásokat beteljesítő eszközzé vált, amely a büntetés-végrehajtási pártfogói felügyelettel kiegészülve nagy segítségére volt a szabadultaknak a munkahelyhez jutás, ezáltal a bűnisméltléstől való tartózkodás tekintetében.

A Bv. tv. ezen rendelkezései mind a törvénybe épített új célt, azaz a fogvatartottak jogkövető állampolgárként történő társadalomba való visszavezetését szolgálják. Ez helyes cél, és szervezetünk sokat tesz ennek megvalósulása érdekében.

Fontos megjegyezni és kiemelni, hogy a szabályozás új lehetőségeket nyújtott a biztonsági szempontok érvényesülésének, amelynek célja elsősorban – a társadalom védelmén túl – a szolgálatot teljesítő személyi állomány biztonságérzetének növelése.

Tevékenységünk alapja a feszes, biztonságos, egységet és megtörhetetlen következeteséget felmutató feladatellátás a jogszerűség talaján. Ez kell, hogy jellemezze a szervezet működését, ez mindennek az alapja, de fogalmazhatok úgy is, hogy minden csak ez után következik.

Munkánkban nem lehetnek kivételek, a biztonsági szabályok egységes, szigorú és mindenkire kiterjedő alkalmazása alapkövetelmény.

Visszatekintve az elmúlt évekre elmondhatjuk, hogy – a biztonság növelése céljából – a fogvatartási kockázatok tudományos alapon történő felmérésének és kezelésének megteremtése elengedhetetlen volt egy magas szinten működtetni kívánt büntetés-végrehajtási rendszerben.

A Bv. tv. legnagyobb újítása a 2015-ben létrejött Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (a továbbiakban: KKMI), amely a szervezet biztonságához oly módon járul hozzá, hogy felméri a fogvatartottak kockázati tényezőit, ezekből a fontos információkat becsatornázza a végrehajtói állomány felé, és a működtetett kockázatkezelő programokon keresztül mérsékli a kockázatokat.

2020-ban – pályázati konstrukció keretében – a Belügyminisztérium közel 200 millió forint támogatást nyújtott a BvOP részére a KKMI szakmai működésének bővítésére



és intézeti jellegű kiterjesztésére, amelynek részeként egy 77 fő befogadására alkalmas részleg került kialakításra.

A részlegben megvalósított szakmai program kettős funkciót lát el. Egyrészt speciális fogvatartotti célcsoportok részére biztosít megfelelő biztonsági körülményeket is magában foglaló elhelyezést és kezelési programokat, másfelől meghatározott fogvatartotti kör kockázatértékelését végzi. Az itt folyó szakmai munkát és a működtetést 2021. július 1-jétől működő KKMI koordinálja.

A részleg kialakítása lehetővé tette, hogy a KKMI a jogszabályban meghatározott kivizsgálási funkcióját is be tudja tölteni a kiemelt tárgyi súlyú bűncselekményt elkövető elítélteit kör (szexuális elkövetők, emberölés bűncselekmények minősített esetei, legalább 15 év alapítéletet töltők) illetően.

A kivizsgálások eredményeként a KKMI javaslatot fogalmaz meg kezelési programokban történő részvételre, illetve konkrét büntetés-végrehajtási intézet kijelölésére, és indokolt esetben speciális részlegre történő helyezésre.

A KKMI fő feladatai közé tartozik a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer módszerének kidolgozása, a kockázatelemzési eljárások fejlesztése, valamint a kockázatelemzésre irányuló programok kidolgozása és oktatása.

Az egységes Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer működését egy informatikai eszköz segíti, melyben az elvégzett mérések eredményeképpen jelenleg is több mint 10 000 elítélt kockázati jellemzőit tartjuk nyilván. Ez egyben az ország egyik legkomplexebb, folyamatosan frissülő kriminológiai adatbázisát is jelenti.

A KKMI szerepét és fejlődését azért kívántam részletesebben bemutatni, mert a későbbiekben látni fogják, hogy egy ilyen szakmai stáb és módszertan kialakítására szükségünk volt ahhoz, hogy a Bv. tv. kívánt módosításait el tudjuk érni.

Mielőtt azonban ennek a bemutatására rátérnék, az elmúlt évek fejlesztéseiről és az elvégzett speciális feladatokról is kell szólnom, hogy a szervezet fejlődését egységben, több aspektusból is láthassuk.

Az elmúlt évek fejlesztései, speciális feladatok megvalósítása

Az új feladatok elvégzését új informatikai rendszerekkel, fejlesztésekkel kellett támogatni, hogy azok magas szinten kerülhessenek végrehajtásra.

Az informatikai fejlesztések térhódítása ezt követően minden szakterületet elérte, egyre több és több szoftver, digitális eszköz állt rendelkezésünkre. Ma már egyértelműen elmondhatjuk, hogy létrehoztuk a digitális tevékenységekhez szükséges háttér, eszközparkot.

A 10 éve jóváhagyott Bv. tv. a társadalom figyelmét is jobban ráirányította szervezetünkre.

Érdekérvényesítési képességünk látványosan megnőtt. Új büntetés-végrehajtási intézetek (Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Büntetés-végrehajtás Egységügyi Központ) létrehozásával, új objektumok építésével (könnyűszerkezetes épületek) és belső átalakításokkal új férőhelyeket létesítettünk. Teljes egészében mi koordináltuk a megindított kártalanítási eljárásokat. Mindeközben soha nem tévesztettük szem elől a biztonság fenntartásának és növelésének igényét, amelyet ha kellett, a törvény módosításaival értünk el.

Kialakítottuk az egységes zárkarendet, és a fogvatartottak kontrollált mozgásának biztosítása érdekében biztonsági zónákat, valamint a mozgással járó napirendi pontokhoz tartozó vonulási útvonalakat jelöltünk ki.

Biztonságtechnikai fejlesztéseket hajtottunk végre, amely modernizálta és magasabb szintre emelte a büntetés-végrehajtási intézetek teljes statikus biztonsági rendszerét.

Kiépítettük a minden büntetés-végrehajtási szervben jelenlévő, központi irányítással működő, információgyűjtő és megosztó, a társszervekkel napi kapcsolatban lévő felderítési szakterületet, amely hatékonyan támogatja a belső információk becsatornázását.

A felderítés prevencióssal jellemezhető jelleggel növeli a szervezet biztonságát, stabilitását.

Következetes munkánk eredményeként jöhetett létre a zárt láncú csomagküldés, a reintegrációs őrizet kibővítése, a telekommunikációs kapcsolattartási forma bevezetése és a távtárgyalási rendszer kiépítése is.

Ezek egytől-egyig a biztonságot és a belső rendet támogató, fenntartó, valamint a rendkívüli események bekövetkeztét megelőzni képes intézkedések, amelyek technikai fejlesztéseket vontak maguk után. Az elmúlt 10 év során egy informatikailag fejlett, modern, biztonságos és egységes rendszerű feladatellátást alakítottunk ki.

Mindemellett pedig egy újfajta, proaktív, a fiatalokat kiemelten megcélzó kommunikációs stratégia és toborzási rendszer került kialakításra, amely során a szervezet arculati elemei is megújultak.



Az évek során jelentkeztek előre nem tervezhető, speciális feladatok is, amelyek magas szintű végrehajtása tovább növelte szakmai munkánk értékét, szervezetünk presztízst, társadalmi elfogadottságát. Ide sorolható a 2013-as dunai árvíz elleni védekezésben, és a 2015-ös menekülthullám idején az idegenrendészeti őrizet foganatosításában végzett tevékenységünk. Az ideiglenes biztonsági határzár megépítésében, majd dupla soros megerősítésének kialakításában, folyamatos javításában, karbantartásában szervezetünk elévülhetetlen érdemeket szerzett, és új, építési képességekre és kapacitásokra tett szert.

Fontos megemlítenem a koronavírus-járvány elleni küzdelmet, valamint annak kezelésében elért eredményeinket, amelyek nemzetközi és hazai szakmai körökben elismertek, követendő mintaként és gyakorlatként kerültek meghatározásra. Ennek egyik eleme volt a kiskunhalasi mobil járványkórház megépítésének teljes koordinációja.

Az elmúlt 10 év során tehát mind a magas szintű feladat-végrehajtást, mind pedig a társadalmi elfogadottságot, megítélést illetően megerősödött szervezetünk.

Napjainkban nemcsak megvédeni vagyunk képesek érdekeinket, hanem olyan változtatásokat is véghez tudunk vinni, amelyek Magyarország biztonságán túl, a büntetés-végrehajtási szervezet társadalmi elismertségét, valamint működését is pozitívan befolyásolják.

A jogszabály-módosítás háttere és lényege

A Bv. tv. 10 évvel ezelőtti hatályba lépése óta eltelt időszak egyértelműen szakmai megújulást hozott, de ezalatt a hiányosságok is felszínre kerültek.

A progresszív rezsimszabályok rendszere, annak hármas tagolódása nem tette érdekeltté a fogvatartottakat a szabályok betartásában.

Ugyanez vonatkozik a végrehajtási fokozatokra is, amelyek átjárhatósága szintén nagyon korlátozott mértékben volt lehetséges, és csakis az elkövetett bűncselekményt vették figyelembe, valamint a hozzájuk kapcsolt elkülönítési szabály sok esetben ellehetlenítette azt az együttes elhelyezést, amely a felmért kockázatok alapján optimálisabb lehetett volna.

Tapasztalataink és a megszerzett tudásunk által felvértezve, határozott lépést kellett tennünk a fogvatartottak differenciálása, ehhez alakítottan pedig a belső biztonság növelése, az elkülönítési szabályok egyszerűsítése és az elítéltek motiválása terén. Az elképzelésünk a következő volt: mi a belső információink, a saját kockázatelemzési és kockázaterítéskelési rendszerünk által kinyert adatok, valamint a napi, adott fogvatartottat

érintő helyi tapasztalások alapján akartuk kialakítani a differenciált elhelyezést. Hívhatjuk ezt az emberközpontú szemlélet kiterjesztésének is.

2023-ban, a törvénymódosítási javaslat beterjesztését megelőző egyeztetéseken bizonyítottuk, hogy fel vagyunk készülve egy ilyen változásra, mert a felderítési, információgyűjtési és kockázatelemzési képességeink, valamint az utóbbi években végbement digitális átállásunk alapján szervezetünk elég fejlett hozzá.

Nemzetközi tapasztalatokat dolgoztunk fel, jogtörténeti forrásokat idéztünk, kutatásokat, elemzéseket készítettünk. Egyeztetéseink sikerre vezettek, a Bv. tv. 2024. évi módosítása, valamint az egyes büntetés-végrehajtási tárgyú igazságügyi miniszteri rendeletek módosításáról szóló 1/2024. (II. 29.) IM rendelet megalkotása – túlzás nélkül állíthatom – jogtörténeti szempontból is jelentős mérföldkő. Elmondható, hogy megvalósult a fogvatartotti besorolási rendszer új alapokra helyezése, egy új kategóriarendszer létrehozása.

Ennek lényege, hogy a bíró által meghatározott végrehajtási fokozat megmarad, azonban az nem keletkeztet további kötelezettségeket az elhelyezési körülményekre nézve. A korábbi rendszer merevségét egy dinamikus, a fogvatartás igényeit előtérbe helyező mechanizmus váltja fel, amelyben a büntetés-végrehajtás lesz az, aki megmondja, hogy az adott fogvatartott milyen kockázatot jelent, és milyen elhelyezési körülményeket biztosít számára. A rendszer részeként objektív, és a fogvatartottakat motiváló kreditrendszert dolgoztunk ki, amely lehetőséget biztosít a kategóriaváltásra, a kiszámítható előmenetelre, vagy akár hátrасorolásra is.

A kategóriarendszer tehát a végrehajtási fokozatokat, a rezsimszabályokat és a biztonsági kockázati besorolást váltja fel. Minden végrehajtási fokozattal és rezsimbesorolással rendelkező fogvatartott besorolásra kerül az új, 5 fokozatot megkülönböztető rendszerbe.

Az elítéltek a Bv. tv.-ben meghatározott szempontok alapján kerülnek kategorizálásra, melynek során kiemelt tényező az elkövetett cselekmény jellege, hossza, az érintett személy visszaesési foka, korábbi fegyelemsértései, az egyéni kockázatelemzési eredmények stb. Lesz olyan fogvatartott, aki az elhelyezés során elérhető lehetőségeket tekintve kedvezőbb, és lesz, aki szigorúbb kategóriába kerül. A kategóriabesorolás szerves része a visszaesési és fogvatartási kockázatelemzés, amely egy szoftver által támogatott, önálló, komoly szakmai módszertannal rendelkező eljárás, amit a KKMI dolgozott ki.



A fogvatartottak kategóriák közti mozgását a kreditrendszer biztosítja, ami azt jelenti, hogy az elítéltek a számukra felkínált programokban való részvételük és együttműködési hajlandóságuk alapján krediteket tudnak szerezni, vagy ezek hiányában akár veszíteni is.

A kategóriaváltás hatással van a fogvatartott életrendjére. A rendszer előnye, hogy az elítélt látja, hogy milyen előmeneteli lehetőségei vannak, hogy azokért mit kell tennie, és, hogy pontosan mikorra várható ezek teljesülése, azaz a kategóriaváltás. Egy objektív, kiszámítható, világos rendszer került kialakításra, amely feketén-fehéren megmutatja az előrejutás feltételeit. Érdekelte teszi, motiválja az elítéltet a jó magaviseletre, a szakmaszerzésre, illetve a munkáltatásban, oktatásban és egyéb reintegrációs programokon való részvétellel.

Azt várjuk, hogy a fogvatartottak egyéni reintegrációs terveiben meghatározott pontok, célkitűzések is nagyobb arányban teljesülhetnek majd a jövőben.

Összefoglaló gondolatok

Az elmúlt évben, hónapokban a büntetés-végrehajtás szakterületei azon munkálkodtak együttműködő partnereikkel, hogy egy olyan szabályozás szülessen, amely lehetőséget ad arra, hogy a büntetések végrehajtása szempontjából legfontosabb döntéseket mi hozzassuk meg.

Célkitűzésünk volt, hogy ne a bíróság határozza meg a végrehajtás kereteit, magunk tudjuk kategorizálni az elítélteket, továbbá legyenek valós szankcionálási, motivációs lehetőségeink, és megmondhassuk, ki az, aki a büntetés-végrehajtás számára kockázatot jelent, veszélyes és a reagáláshoz megfelelő eszközrendszer álljon rendelkezésre.

Az új Bv. tv. egyik legnagyobb hozadéka a fogvatartottak szakmai szempontú elhelyezésének megvalósítása, amely a bevezetést követően a végrehajtási fokozatok helyett már a kategóriákon alapul. Az optimális zárkaösszetételek kialakításának következtében csökkennek majd a szakmai ellentmondások lehetőségei, mert az elítéltek személyiségének megfelelő elhelyezést dolgozhatnak ki a büntetés-végrehajtási intézetek.

Értékelve az elmúlt évek és hónapok szakmai feladatait elmondhatjuk, hogy mindezekkel rendkívül nagy felelősséget vállalt magára szervezetünk. Saját kezünkbe vettük az irányítást egy jobb, és biztonságosabb rendszer megalkotása érdekében, amely a személyi állományunk biztonságérzetét is nagyban fogja növelni. Hiszem és tudom, hogy a változások jó hatással lesznek a szervezet eredményeire.

Végezetül engedjék meg, hogy tájékoztatást adhassak arról, hogy nem csupán a jogi környezet megújulása volt az a kiemelkedő projekt, amelyet az elmúlt évben elindított szervezetünk.

Folyamatban van egy teljesen új, zöldmezős beruházás kereteiben megvalósuló okos- és öko- börtön építése Csengeren, amely az ütemezés szerint 2024 októberében átadásra, majd betelepítésre kerül.

A szabályozás reformja mellett tehát az infrastrukturális fejlődésben is szintet lépünk.

Egy, a XXI. századi követelmények szempontjából is kimagasló, a legmodernebb technikákkal felszerelt büntetés-végrehajtási intézet jön létre, amely a zsúfoltságot is meg fogja szüntetni.

2024. év végi víziónk egy hatékonyan és gördülékenyen működő fogvatartotti kategória- és kreditrendszer, valamint egy beüzemelt high-tech börtön feladatrendszerbe állítása. Ezen dolgozunk a büntetés-végrehajtás teljes személyi állományával, akiknek a helytállása és az új, innovatív megoldásokra való nyitottsága példaértékű volt az elmúlt években.





Somogyvári Mihály

AZ ELÍTÉLTEK KLASSZIFIKÁCIÓJA, A KATEGÓRIA- ÉS KREDITRENDSZER MŰKÖDÉSI ELVE A 2024-BEN HATÁLYBA LÉPŐ TÖRVÉNY ALAPJÁN

*The classification of convicts, the principles of the category
and credit system based on the 2024 law amendment*

2024 első negyedévében jelentősen megváltozott a büntetés-végrehajtás szabályozási környezete, mely alapjaiban határozza meg és alakítja át annak működési struktúráját. Jelen tanulmány célja, hogy egyrészt röviden bemutassa azokat az okokat, melyek a törvénymódosítás háttérében álltak, másrészt felvázolja az új szakmai rendszer főbb kereteit.

A tanulmány bemutatja az új törvény két meghatározó elemét: a végrehajtási fokozatokat, a rezsimszabályokat és a biztonsági kockázati besorolást felváltó kategóriarendszert, valamint a fogvatartottak értékelését, előmenetelét biztosító kreditrendszert.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, kategóriarendszer, kreditrendszer, jogszabályi háttér, végrehajtási fokozat

In the first quarter of 2024, the legal framework of the prison system changed significantly, which fundamentally determines its structure. The purpose of this study is to briefly present the reasons behind the amendment of the law, on the other hand, to outline the main framework of the new professional system.

The study presents the two defining elements of the new law: a) the category system that replaces the levels of execution, the regime system and the security risk classification, and b) the credit system that ensures an advancement/progress framework for prisoners.

Keywords: prison, category system, credit system, legal framework, level of execution



A jogszabály-módosítás oka, háttere

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) módosítását a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) kezdeményezte, elsősorban az akkor hatályos szabályozás szakmai diszfunkcióira alapozva. A jogszabály-módosítás végleges hatálybalépését és a rendeleti szabályok kiadását egy közel kétéves előkészítő munka előzte meg. Az előkészítő tárgyalások elsősorban az Igazságügyi Minisztérium, a Belügyminisztérium és a büntetés-végrehajtási szervezet közt zajlottak, mindazonáltal több egyeztetésen is képviseltette magát a Kúria, az Országos Bírósági Hivatal, az Ügyészség, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala és a Magyar Ügyvédi Kamara is, amely mutatja, hogy milyen széles szakmai körben került megvitatásra és elfogadásra az új koncepció.

A büntetés-végrehajtási szervezet alapvetően az akkor hatályos törvényhez képest egy áttekinthetőbb és egyszerűbb besorolási rendszert kívánt létrehozni, amelyben az elítéltek kategorizálása során a cselekmény helyett az ember áll annak szakmai fókuszában. Ezzel párhuzamosan egy olyan szabályozási környezet kialakítása volt a cél, amelyben az elítéltek klasszifikációja során a jelenlegihez képest nagyobb szakmai szabadságot kap a szervezet.

Annak érdekében, hogy érthető legyen a büntetés-végrehajtási szervezet motivációja, szükséges lehet a szakmai működést érintő anomáliákat és dilemmákat röviden bemutatni. Az elmúlt száz évben minden ország minden börtönében megtalálható volt valamilyen kategorizációs rendszer, ami alapján besorolják a fogvatartottakat. Ez egy működési alapszükséglet, melynek már pusztán létezése is nagyon sok elméleti kérdést vet fel. Miért kategorizáljuk egyáltalán a fogvatartottakat? Ez egy biztonsági célokat szolgáló intézkedés vagy egy motivációs eszköz? Ez egy garanciális elem? A szabadságvesztés és a kiszabott tartam önmagában „kevés”, ezért szükséges, hogy annak letöltése során is legyen, akinek szigorúbbak a feltételei a többihez képest? Mi a célja egyáltalán? Ehhez képest ki kategorizálja az elítélteket? Aki ítélkezik? Akinek foglalkoznia kell az elítélttel? Akinek a felelőssége a végrehajtás akár egy hónapig, akár életfogytiglan?

Ezen kérdésekre vélhetőleg más választ adna a szakpolitikai döntéshozatal, a jogalkotó, az ítélkező bíró, a végrehajtásért felelős szerv, a törvényességi felügyeletet ellátó ügyész és szinte minden olyan szervezet, aki érintett a folyamatban. A problémafelvetés elméleti kereteinek körbejárására jelen tanulmányban terjedelmi okok és az írás logikai felépítése miatt sem vállalkozom; kizárólag a büntetés-végrehajtás, azaz a végrehajtó oldaláról igyekszem bemutatni azon működési anomáliákat, melyek a törvényt módosítás háttérében állnak.

Szakmai és működési diszfunkciók a végrehajtási fokozatok rendszerében

A 2013-tól hatályos rendszer lényegi elemét a végrehajtási fokozatok mellett az ezen belül értelmezhető rezsim és biztonsági kockázati besorolás adta. A bíróság a kiszabott ítélet részeként határozza meg, hogy milyen végrehajtási fokozatban kell a szabadságvesztést letölteni a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) alapján. Emellett, ez idáig a végrehajtási fokozatok határozták meg az elítéltek életrendjének alapjait, a végrehajtás szigorúságát, a biztonsági igények szintjét stb. Az egyes fokozatok közti átjárást, tehát börtön fokozatból fegyház vagy fogház fokozatba átsorolást szintén csak bírói döntéssel lehetett elérni. A börtönökön belül a különböző végrehajtási fokozatú elítélteket el kellett különíteni egymástól, azaz egy fegyház és egy fogház fokozatú elítélt nem lehetett egy zárkában. Munkahelyen, rendezvényeken természetesen nem kellett szeparálni őket (hozzá kell tenni, hogy a szűkös infrastrukturális lehetőségek mellett ez fizikailag lehetetlen is lenne), de elhelyezésükben igen.

Minden végrehajtási fokozaton belül volt három rezsimkategória (enyhébb, általános, szigorúbb), emellett az elítélteket egy szinten három fokozatú biztonsági kategóriába (alacsony, közepes, magas) is besorolták. A rezsimkategória elsősorban az elítélt együttműködési hajlandóságát, büntetés-végrehajtási intézetben (a továbbiakban: bv. intézet) belüli kockázatát, fegyelmi helyzetét fejezte ki. A biztonsági kockázati besorolás pedig elsősorban az elítéltekkel szemben alkalmazandó biztonsági előírásokat, intézkedéseket határozta meg (mozgatásakor szükséges-e bilincselés például). A végrehajtási fokozatokon belüli rezsim és biztonsági kockázati kategória volt az, amiről a büntetés-végrehajtási szervezet saját hatáskörben dönthetett. A végrehajtási fokozatokon belüli eltérő rezsimok némileg enyhébb és szigorúbb életrendet határoztak meg.

A végrehajtási fokozatok, a rezsimok és a biztonsági besorolás leegyszerűsítve összesen (csak a nem fiatalkorú ítéletet töltő elítéltekre vonatkozóan) 27 különböző besorolási lehetőséget jelentett.



Végrehajtási fokozat	Rezsimekategoría	Biztonsági kockázati besorolás		
		Alacsony	Közepes	Magas
Fogház	Enyhébb	1	2	3
	Általános	4	5	6
	Szigorúbb	7	8	9
Börtön	Enyhébb	10	11	12
	Általános	13	14	15
	Szigorúbb	16	17	18
Fegyház	Enyhébb	19	20	21
	Általános	22	23	24
	Szigorúbb	25	26	27

1. táblázat: A végrehajtási fokozatok, a rezsimék és a biztonsági besorolás lehetséges kombinációi

A besorolási lehetőségek széles köre azonban csak látszólagos. Ebből a 27 elvi kategóriából az elítélt életrendjét, a végrehajtás szigorúságát elsősorban a végrehajtási fokozathoz rendelt 9 különböző rezsimkategória határozta meg. Ami azonban nem azt jelenti, hogy az elítéltek valóban 9 kategórián belül mozogtak volna, vagy hogy az elítélteket 9 kategóriába lehetett volna helyezni. A rendszer egyik meghatározó eleme ugyanis, hogy az elítéltek klasszifikációja valójában a végrehajtási fokozatoknak volt alárendelve, így az elítéltek lényegében három kategórián belül mozogtak. Ennek velejárója, hogy érdemi progresszivitást a rendszer nem kínált. Fő szabály szerint mindenki általános rezsimbe került besorolásra, ehhez képest kerülhettek az elítéltek valamivel kedvezőbb, azaz enyhébb vagy szigorúbb rezsimbe. Ezen túlmenően az átjárás alapvetően nem volt lehetséges. Az elítélteket a bíróság által az ítélet meghozatala pillanatában megállapított végrehajtási fokozatok (és nem magatartás alapú rezsimék) szerint kellett törvényi előírásoknak megfelelően elkülöníteni. Azaz míg egy szigorúbb és egy enyhébb rezsimű börtön fokozatú elítélt egy zárkán elhelyezhető volt, addig egy szigorúbb rezsimű börtön és egy szigorúbb rezsimű fegyház fokozatú nem (hiszen hiába, hogy a rezsimkategória egyezett, a végrehajtási fokozat nem). Függetlenül attól, hogy milyen az ítéletük hossza, hányszor és mióta vannak börtönben, hány fenyítésük van, vagy hogy mind a ketten erőszakos cselekmény miatt kerültek szigorúbb rezsimbe, a végrehajtási fokozat volt a meghatározó.

A fenti anomáliák mellett a 2013-as törvény szakmai érdemeit adja mindazonáltal, hogy a rezsimkategóriák megjelenése fektette le a szakmai alapjait egy olyan klasszifikációs rendszernek, melyben megjelenhetnek a büntetés-végrehajtás kifinomultabb szakmai igényei és az elítélt börtönön belül tanúsított magatartása is.

A végrehajtási fokozatokban rejlő diszfunkciók

A végrehajtási fokozatok rendszere tehát alapvetően az elkövetett cselekményből indul ki, és a bírósági döntés része. A börtönben tehát az elítélt akár 1 hónapra, akár 40 évre a bírósági döntés alapján meghatározott enyhébb vagy szigorúbb életrend alapján tölti a büntetését. Akkor is, ha együttműködő a szervezettel, annak céljaival, személyi állományával, és akkor is, ha nem. A működés során további probléma fakad abból is, hogy egy elítélt nem feltétlenül egyetlen bűncselekményt követ el, azaz a fogvatartottak jelentős része nem egyetlen elkövetett bűncselekmény okán tartózkodik börtönben.

A törvény módosításának előkészületeként a BvOP több statisztikai háttérelmzést is készített. A fogvatartottak létszáma az elmúlt években hektikusan mozgott, de megközelítőleg 18 500 fő az elmúlt évek átlaga. Ez a szám azonban részletesebb vizsgálatot igényel, hiszen az elemzések adatai alapján a 2022-es évben például összesen 40 604 fogvatartott volt a hazai börtönökben, ami duplája annak a létszámnak, ami a jelenlévő fogvatartottak számát (tehát a megközelítőleg 18 500 főt) adta, hiszen a rövid ítéletek (egy adott ember egy évben többször is megfordulhat börtönben), a szabadulások, a bevonulások, elővezetések, tehát az „átmenő forgalom” (és a velük járó adminisztráció és szakmai munka terhe) lényegesen magasabb, mint az éppen egy időpillanatban benntartózkodó fogvatartottak száma. A felmérésben akkor éppen jelenlévő 13 303 fő elítéltből 6 487 főnek volt még végrehajtásra váró ítélete, 2 132 főnek volt folyamatban lévő ügye, míg 1 451 főnek valamilyen végrehajtásra váró ítélete és emellett folyamatban lévő büntetőügye is. A 13 303 elítélt összesen 43 429 különböző ítélettel rendelkezett, ami többszöröse az elítéltek létszámának.

A kiszabott ítéleteket az elítéltek egy bonyolult rendszer alapján, de lényegében egymás után töltik, nagyon leegyszerűsítve mindig a legsúlyosabbat előre véve. Ha már eleve több ítélettel kezd meg valaki a szabadságvesztés büntetését, akkor kezd a szigorúbbal, majd halad az enyhébb(ek) felé. Egy példával élve: valaki a fegyház fokozatú erőszakos bűncselekményének ítéletét kezdi tölteni, majd a börtön fokozatú, végül a fogház fokozatú (például lopásért). Ennél bonyolultabb, ha valaki már eleve börtönben van, és úgy kap egy újabb ítéletet, mert ha az súlyosabb, mint az, amit éppen töltött, akkor azt megszakítva kezdi el a szigorúbbat.

Egy újabb, meglehetősen bonyolult, de sajnos a mindennapokban igen gyakori példával élve, ha valaki lopásért került bv. intézetbe fogház fokozatban, majd annak töltése alatt 3 hónap múlva kap egy 10 év fegyház fokozatú ítéletet erőszakos cselekményért (akár úgy is, hogy az lehet, hogy korábban történt, mint a lopás, de az ügy tárgyalása hosszú ideig húzódott), akkor a lopásért töltött ítéletet megszakítják, és a szigorúbb végrehajtási fokozatú előresorolódik, és azt kezdi tölteni. Esetleg idő közben kap egy börtön fokozatú, 2 év tartamú ítéletet egy másik vagyon elleni bűncselekményért is, illetve egy



évvel később egy újabb 3 év börtön fokozatú börtönbüntetést, amely esetén kizárták a feltételes szabadlábra bocsátás lehetőségéből. Így a fegyház letöltését követően kezd meg a börtön fokozatú ítéleteket tölteni, de ezt sem feltétlenül időrendi sorrendben, hanem előre veszik (a példában időben később kapott) azon börtön ítéletet, melyben kizárták a feltételes kedvezmény lehetőségét, majd folytatja a másikkal, amelyben akár feltételes szabadságra bocsátható (ami esetében nem azt jelenti, hogy elhagyja a bv. intézetet, hiszen a kezdetben megkezdett fogház fokozatú ítélet maradékának letöltése még vár rá). A statisztikákban ez a rendkívül bonyolult folyamat úgy fog megjelenni, hogy 10 évvel ezelőtt az akkor még fogház fokozatot töltő elítélt fogház, jelenleg fegyház, majd 2 év múlva börtön fokozatú lesz, végül 5 év múlva ismét fogházbüntetést tölt majd a tizenöt évvel azelőtt megkezdett lopás okán kiszabott ítélete miatt (abból az ítéletből első büntényesként), melyet lehet, hogy időben még csak nem is a legkorábban követett el.

Az ítélezés szempontjából mindez érthető persze, hiszen külön ügyek, külön tárgyalások, külön büncselekmények vannak. De ha végrehajtási vagy emberi oldalról tekintjük, akkor meglehetősen abszurdnak tűnhet ez a logika.

A végrehajtási fokozat mögött ugyanis emberek vannak; bűnelkövetők, akik eltérő kriminalitással, erőszakossággal, veszélyességgel bírnak, függetlenül attól, hogy aktuálisan milyen végrehajtási fokozatot eredményező büncselekmény okán kiszabott ítéletet töltenek. Hiszen nem a Btk. szerinti kategorizáció határozza meg az embert, legfeljebb fordítva, abban viszont az emberi tényező nem változik. A fenti példa persze kiragadott eset, de korántsem ritka, és emellett előfordul olyan fogház fokozatú elítélt is, aki valóban első büntényesként pár hónapos ítéletet tölt gondatlan, nem erőszakos cselekmény okán, míg van olyan fegyház fokozatú aki első büntényesként életfogytiglani ítéletét tölti emberölés okán, és van olyan fegyház fokozatú, aki nyolc évet tölt kábítószer-kereskedelem miatt, és olyan is, aki rablásért tölt 8 év börtön fokozatú ítéletet úgy, hogy az elmúlt tíz évben ez a harmadik büncselekménye. Van olyan fogház fokozatú, akinek ez az első olyan büncselekménye, amiért letöltendő szabadságvesztést kapott, viszont korábban volt három pénzbüntetése, két elzárása, egy felfüggesztett szabadságvesztése és fogházbüntetésének a harmadik hetében a bv. intézetben belül követ el erőszakos büncselekményt. Mondhatjuk-e tehát teljes bizonyossággal, hogy a fogházbüntetést töltő kevésbé súlyos elkövető, mint a fegyházbüntetésű, vagy kisebb a társadalomra való veszélyessége?

Így szakmai szempontból a legfontosabb érv a szabályzó módosítása kapcsán az volt, hogy a végrehajtási fokozatok alapján működő végrehajtás egy merev, statikus, a büntetés-végrehajtás szempontjából a szakmai munkát erősen akadályozó rendszert jelent, mely cselekményből következő ítéleteken alapul, és nem emberközpontú. A büntetés-végrehajtás azonban nem büncselekményeket, hanem bűnelkövetőket tart fogva. Ez

annál is inkább fontos, mert ahogy fentebb is írtam, jellemzően egy elítélt nem egy büncselekményt követ el. Ezzel párhuzamosan változik a társadalmi nyilvánosság mértéke és társadalomformáló ereje is, ebből fakadóan a börtönökkel szembeni társadalmi elvárások is. Mindemellett sokat változott a büntetés-végrehajtás kereteit és feladatait meghatározó hazai és nemzetközi jogi elvárások és egyezmények köre is, melyek a büntetés-végrehajtás számára is meghatározó kötelezettségeket hoztak magukkal.

A fogház, börtön, fegyház elnevezés ugyan az 1878-ban hatályba lépett büntető törvénykönyv, az úgynevezett Csemegi-kódex óta része a hazai büntetőpolitikai terminusnak, (bár a Csemegi-kódex ezeket a fogalmakat külön büntetési nemként kezelte, a halálbüntetés, az államfogház és a pénzbüntetés mellett). Ugyanakkor a végrehajtási fokozatok jelenlegi rendszere, azaz a bírósági ítéletbe ágyazott hármas felosztás – mely az elítélt életrendjét és a büntetés szigorúságát határozza meg – nem hazai sajátosság, és nem magyar történelmi hagyomány. A nemzetközi (elsősorban kelet-európai) gyakorlatot nézve olybá tűnik, hogy csak nevében hordozza magában a Csemegi-kódex hagyományait, alapvetően posztszovjet országokban vagy posztszovjet érdekszférához tartozó államokban terjedt el megoldásként ez a fajta kategorizáció. Ennek ellenére is nehéz a XXI. század elején olyan országot találni, ahol ilyen formában még fennmaradt, melynek okát nagyrészt annak mára már idejétmúlt, merev jellegében kereshetjük. Így a jelen tanulmányban bemutatott módosítás a hazai büntetés-végrehajtás sok évtizedes szakmai törekvését szerette volna beteljesíteni (vagy legalábbis lefektetni annak alapjait).

Nemzetközi gyakorlat

A jogszabály-módosítási koncepció előkészítésében a büntetés-végrehajtási szervezet több oldalról is próbálta feltérképezni a nemzetközi gyakorlatot, ezért több európai ország és az Egyesült Államok gyakorlatát is figyelembe vette a koncepcióanyag kidolgozásában. Ezen részletes gyakorlati háttérrel itt nem kívánom bemutatni, ugyanakkor röviden megállapítható, hogy a kategóriarendszer, illetve a besorolások eljárásrendi kidolgozásában elsősorban európai, míg a kreditrendszer kapcsán alapvetően amerikai gyakorlat volt a koncepcióalkotás alapja.

A büntetés-végrehajtási rendszerek intézményi megoldásainak európai gyakorlatába részletes betekintést nyújt az European Organization of Prison and Correctional Services (EuroPris). Az EuroPris rendszerében az egyes országok büntetés-végrehajtási szervezeteinek lehetősége van tematikus „körkérdéseket” megfogalmazni. Az EuroPris tudásmenedzsment rendszere a tagországok válaszait és a témákat tematikusan gyűjti, és részben nyilvánossá is teszi azokat. A témát illetően a BvOP 2020-ban tett fel körkérdést az elítéltek kategória-besorolásáról és a bíróságok szerepéről. A tagállami válaszok alapján alapvetően nagyon vegyes kép rajzolódott ki az intézményi megoldásokat tekintve, így van, ahol a börtönök maguk kategorizálják az elítélteket,



a középírányító szerv jóváhagyása mellett (Spanyolország például), míg máshol erre önálló intézményt hoztak létre (Finnország, Hollandia). Összességében az elmondható, hogy Európában ma már az a gyakorlat, hogy az elítéltek klasszifikációja a büntetés-végrehajtási szervezet feladata és felelőssége. A bíróságnak nincs, vagy csak nagyon korlátozott a szerepe a besorolások tekintetében.

Érdekesség, hogy a válaszadó országok közt Csehország 2017-ben, Litvánia 2020-ban változtatott azon a jogszabályi környezeten, ami az eljáró bíróság hatáskörébe adta az alapvető rezsimek kijelölését. Szlovákiában még hazánkhoz hasonló rendszer működik, ugyanakkor válaszájuk alapján ők is aktuálisan gondolkodtak a jogszabályi keretek módosításán.

A kategória- és kreditrendszer működési elve

A jogszabály-módosításnak és koncepciójának az volt a célja, hogy egy áttekinthetőbb besorolási rendszert hozzon létre, melynek kategorizációs elvében nem pusztán az elkövetett bűncselekmény, hanem a bűnelkövető és annak kriminológiai jellemzői dominálnak. A végrehajtási fokozatok merev rendszeréhez képest egy progresszívebb működés kialakítására volt törekvés, mely egyben elkülönítési és elhelyezési szempontból biztosít optimálisabb, szakmaibb lehetőségeket.

A 2024-től hatályos változások egyik legfontosabb eleme a végrehajtási fokozatokat, a rezsimszabályokat és a biztonsági kockázati besorolást felváltó kategóriarendszer. A végrehajtási fokozatok ugyan megmaradnak, azonban az új szabályzóban elsősorban garanciális elemként, és nem a büntetés végrehajtás rendjének fő meghatározójaként élnek tovább.

Az elítéltek klasszifikációjának alapja tehát egy 5 fokozatú besorolás, melyben a legenyhébb fokozat az I., a legszigorúbb az V. kategória.

Kategóriák	I.	II.	III.	IV.	V.
	Legenyhébb → Legszigorúbb				

2. táblázat: A kategóriarendszer logikája

Az elítéltek a Bv. tv.-ben meghatározott szempontok alapján kerülnek kategorizálásra, melyben kiemelt szempont az elkövetett cselekmény jellege, hossza, az elítélt visszaesési foka, korábbi fegyelemsértései stb. Azaz lesz, aki már a fogvatartásának kezdetén kedvezőbb, lesz, aki szigorúbb kategóriába kerül besorolásra. Ennek menete és garanciális elemei, a végrehajtási fokozatok szerepe egy későbbi alfejezetben részletesen is bemutatásra kerül. A szabályzó hatálybalépésével a korábbi végrehajtási fokozatokat,

és az ezen belüli rezsimszabályrendszerbe sorolt elítélteket át kell sorolni az új szabályzóhoz megfelelő kategóriákba (az átsorolást az alábbi táblázat mutatja).

VÉGREHAJTÁSI FOKOZAT/REZSIM		ÁTSOROLÁSI KATEGÓRIA
FOGHÁZ	Enyhébb	I.
FK. ¹ FOGHÁZ	Enyhébb	
	Általános	
FOGHÁZ	Általános	II.
FK. FOGHÁZ	Szigorúbb	
BÖRTÖN	Enyhébb	
FK. BÖRTÖN	Enyhébb	III.
	Általános	
FEGYHÁZ	Enyhébb	
BÖRTÖN	Általános	IV.
FOGHÁZ	Szigorúbb	
FK. BÖRTÖN	Szigorúbb	
FEGYHÁZ	Általános	V.
BÖRTÖN	Szigorúbb	
FEGYHÁZ	Szigorúbb	

3. táblázat: Fogvatartottak átsorolása az új szabályzóhoz megfelelő kategóriákba

Az átsorolási logika és annak áttekinthető ábrája rávilágít arra is, hogy miért és mennyivel lesz áttekinthetőbb a klasszifikációs rendszer, hogyan viszonyul egymáshoz a korábbi és az új struktúra. Ehhez hozzátartozik az is, hogy a korábbi rendszer gyakorlatilag csak a végrehajtási fokozatokon belül értelmezte a szigorúbb és az enyhébb rezsimeket, míg az új struktúra még a legszigorúbb esetben is, a tényleges életfogytiglanra ítélt elkövetőknél is kínál érdemi „előmeneteli” lehetőséget, természetesen bizonyos korlátok között (lásd később).

Az elítéltek kategóriák közti mozgását a kreditrendszer biztosítja, ami azt jelenti, hogy az elítéltek a számukra felkínált programokban való részvételük, együttműködési hajlandóságuk alapján krediteket tudnak szerezni. Az ítélettartam alapján meghatározott kreditszám megszerzése esetén tudnak előre lépni egy kedvezőbb kategóriába, fegyelemsértések esetén pedig krediteket veszíthetnek, és/vagy visszasorolódnak szigorúbb kategóriába.

Kategóriarendszer

A fogvatartotti klasszifikáció alapja tehát az elítéltek kategória-besorolása, melynek alapja az elkövetett bűncselekmény súlya, jellege, az elítéltek kriminológiai jellemzői és (a korábban csak korlátozottan figyelembe vett) bv. intézetben tanúsított magatartása.

¹ Fiatalkorú



A kategória-besorolás határozza meg az együttes elhelyezés lehetőségét, a végrehajtás rendjének szigorúságát.

Az enyhébb kategóriák egyben kedvezőbb elhelyezési körülményeket és feltételeket is jelentenek. Minden elítélt számára nyitott lehetőség az enyhébb kategóriák felé való elmozdulás, függetlenül attól, hogy az adott személy jogosult-e bizonyos jogszabályok által biztosított kedvezményekre, amilyen például a feltételes szabadságra bocsátás vagy a reintegrációs őrizet.

A kezdeti kategória-besorolás logikája

Az elítélt végrehajtási fokozata határozza meg, hogy az egyes elítélteket milyen kategóriába lehet, és milyen kategóriába nem lehet fő szabály szerint besorolni. A főszabálytól való eltérést az enyhébb kategóriákba is csak meghatározott esetekben enged a szabályzó, a szigorúbb kategóriákba való besorolás esetén pedig büntetés-végrehajtási bírói (a továbbiakban: bv. bírói) kontrollhoz kötött a döntés (lásd később a jogorvoslati és kontrollmechanizmusok fejezet).

KEZDETI BESOROLÁSI LEHETŐSÉGEK ÉS AZOK KORLÁTOZÁSAI			
KAT.	FOGHÁZ	BÖRTÖN	FEGYHÁZ
V.	Kezdeti besorolásban nem kerülhet	Bv. bírói kontroll mellett	
IV.	Bv. bírói kontroll mellett		
III.			Korlátozások mellett sorolható
II.		Korlátozások mellett sorolható	Kezdeti besorolásban nem kerülhet
I.	Korlátozások mellett sorolható	Kezdeti besorolásban nem kerülhet	

4. táblázat: Kezdeti besorolási lehetőségek és azok korlátozásai

Ezen korlátozások figyelembevételével az elítéltek tényleges kategória-besorolása jogszabály szerint a kockázatelemzési, valamint a reintegrációs programok kiválasztását elősegítő vizsgálat alapján kerül meghatározásra. A kialakított rendszerben a végrehajtási fokozatok tehát megmaradnak az ítélet részeként, a büntetés-végrehajtás során azonban a jelenlegitől némileg eltérő funkcióval és más hangsúllyal jelennek meg. Garanciális elemként működnek, melyek meghatározzák az elítéltek kezdeti besorolásának kereteit és némely esetben a legkedvezőbb elérhető kategóriát, de ezen keretrendszeren belül a büntetés-végrehajtási szervezet tudja érvényesíteni saját, szakmai alapokon nyugvó besorolási szempontrendszerét.

A törvény a kategória-besorolások kapcsán három illetékességi szintet jelöl meg:

1. Az 5 év alatti ítéletek esetén a besorolásokat bv. intézeti hatáskörbe teszi, melyről a Befogadási és Fogvatartási Bizottság (a továbbiakban: BFB) döntése alapján születik határozat.
2. Ha a szabadságvesztés vagy a még végrehajtásra váró ítélet együttes tartama az 5 évet meghaladja, akkor a törvény agglomerációs szintre helyezi a döntési jogkört.
3. Ha az ítélet a 15 évet meghaladja, vagy az ítélet tartamától függetlenül az elkövetett bűncselekmény a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (szexuális bűncselekmény), vagy a Btk. 160. § (2) bekezdése szerint minősülő emberölés (emberölés minősített esetei) közé tartozik, akkor a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (a továbbiakban: KKMI) végzi a kategória-besorolásokat.

A fentiek alapján kitűnik, hogy az új szabályozási környezet a KKMI szerepét is jelentősen átalakította, illetve a jogalkotói célokhoz köthetően erősítette és racionalizálta annak működését. A KKMI már a 2013-as törvényben is nívumként jelent meg, és a jogszabály szerint minden olyan elítéltet, akinek az ítélete az egy év hat hónapot meghaladta (meghatározott kivételek mellett), a KKMI-be kellett volna kivizsgálásra szállítani. Ez tehát egy elítéltek befogadására alkalmas önálló intézményt (kvázi börtönt) feltételezett, ami azonban nagyrészt költségvetési okokból ebben a verziójában nem valósult meg.

Azonban belügyminisztériumi támogatással 2021-től, a Budapesti Fegyház és Börtön területén kialakításra került a KKMI elítéltek befogadására is alkalmas részlege, melyben megkezdődhetett egy meghatározott elítélti kör központi befogadása és kivizsgálása (kockázatelemzése). Így a szexuális bűnelkövetők, az emberölések minősített esetei, illetve a hosszú ítéletes (15 év feletti ítélet) elítéltek a KKMI központi, budapesti részlegére kerültek szállításra, amint jogerőssé vált ítéletük.

Erre a szakmai munkára épült a szabályzó új logikája is, immár a kategória-besorolások végrehajtó szerveként. Racionalizálva a szakmai működést, a jogszabály 2024 márciusától már nemcsak központi, hanem területi illetékességek mentén decentralizált végrehajtási egységekhez rendelte a kivizsgálási és besorolási funkciót. A jogszabály tehát a KKMI központi részlege mellett annak területi (KKMI agglomerációs szervezeti egységei) osztályait is nevesíti, akik a középírányító szerv részeként, de az ország 5 különböző pontján (Budapest, Szeged, Szombathely, Tiszalök, Vác) területi illetékesség szerint működnek. Ezek az osztályok de facto meg is kezdték működésüket, így az új törvényi környezet racionalizálta, a bv. szervezet pedig működő rendszerré tette a KKMI korábbi koncepcióját.



A kategória-besorolás módszertani keretei

Fontos működési elem, hogy kategória-besorolás mellett az elítéltek számára speciális programokba vagy speciális részlegekre való bevonásra is javaslatot lehet tenni, azaz a kockázatok felmérése mellett kezelési javaslatok előírásának is cél. Ennek a kettős célnak megfelelően a kockázatelemzési, valamint a reintegrációs programok kiválasztását elősegítő vizsgálat az alábbi módszertani szempontok figyelembevételével lehetséges.

- Az elítélt által elkövetett bűncselekmény jellemzői: Azaz a cselekmény erőszakos, vagy kiemelt tárgyi súlyú jellege, folytatólagos elkövetői jellege stb.
- A szabadságvesztés büntetés tartama, illetve annak hátralévő része és végrehajtási fokozata: Azaz, hogy az elítélt milyen hosszú ítéletet vagy ítéleteket kapott, meddig kell a büntetés-végrehajtási rendszeren belüli tartózkodását tervezni. A végrehajtási fokozat pedig alapjaiban határozza meg (garanciális szabályként is), hogy kit milyen kezdeti kategóriába lehet és nem lehet sorolni.
- Az elítélt kriminológiai jellemzői: Az elítélt jogi és kriminológiai értelemben vett visszaesése, korábbi normaszegései, korábbi bűncselekményeinek jellege, fokozata.
- Az elítélt visszaesési és fogvatartási kockázata: A felmérni kívánt visszaesési és fogvatartási kockázatok (szuicidum, szerhasználat, agresszivitás, kiszolgáltatottság stb.) a jogszabály² taxatívén rögzíti. Az elítélt kockázati szintjei segíthetnek a kategória-besorolásban is, de kiemelten a biztonsági szükségletek és speciális programok/részlegek meghatározásában játszanak szerepet.
- Az elítélt korábbi fogvatartása során tanúsított magatartása: Azaz a korábbi fogvatartása(i) alatt tanúsított fegyelemsértései, annak erőszakos jellege.
- Az elítélt kockázatelemzési vizsgálat során tanúsított magatartása: Az elítélt befogadás során tanúsított együttműködési hajlandósága, a befogadására szolgáló részlegen eltöltött ideje alatti fegyelemsértései, erőszakos cselekményei és jutalmi.

Ezen szempontokat a Bv. tv. határozza meg, így a besorolások meghatározásában és a bírói felülvizsgálatokban is ezen jellemzőkre kell tudni visszavezetni a döntéseket. A hat szempont közül az elítéltek visszaesési és fogvatartási kockázata egy önálló, külön kockázatelemzési rendszer eredménye, mely a kategória-besorolás mellett elsősorban a kockázatok csökkentésére irányul, és reintegrációs programok kiválasztását segíti elő. Technikailag tehát két kockázatelemzést értelmel a jogszabály, az egyik – a visszaesési és fogvatartási kockázatok felmérése – a másik részeleme, alpontja, melynek

² A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 30. § (2) bekezdés



jogszabály által rögzített keretei, külön szempontrendszere és módszertana van, így azt indokolt külön alfejezetben részletesen is bemutatni.

Az elítéltek visszaesési és fogvatartási kockázatelemzésének eszköze és keretei

Az elítéltek visszaesési és fogvatartási kockázatelemzése intézményileg két területre tagozódik. A jelenlegi rendszerben az elítéltek többségét a bv. intézetek helyi szinten vizsgálják, míg a kiemelt tárgyi súlyú elítéltek körében már központilag zajlik a kockázatelemzés, mely módszertanilag tartalmazza a bv. intézeti gyakorlatot is, azonban azt kiegészíti más eljárásokkal. A kockázatelemzés során – a jogszabályi rendelkezések megfelelően – az alábbiakban meghatározott kockázatok köre kerül felmérésre:

- fogolyszökés és annak kísérlete,
- öngyilkosságra vagy önkárosításra irányuló szándék, magatartás,
- bármely személy elleni erőszakos cselekmény vagy annak kísérlete,
- a bűnözői, illetve a fogvatartotti szubkultúrában betöltött vezetői, szervezői, végrehajtói szerep, tevékenység (akár saját személyiség, fizikai erő vagy társas kapcsolatok révén),
- a bűnözői, illetve a fogvatartotti szubkultúrában betöltött alacsony, kiszolgáltatott, veszélyeztetett szerep, sérülékenység,
- pszichoaktív szerrel való visszaélés.

A kockázatelemzés eszköze az úgynevezett Prediktív Mérőeszköz (a továbbiakban: PME), amely technikailag egy szoftver, és mint ilyen, áttekinthető keretben biztosít a kockázatelemzés alapját képező adatok gyűjtésének, illetve a kérdésekre adott válaszok alapján a kockázati szintek megjelenítésének. A kockázatelemzés során a bv. intézetek négy különböző szakterület vesz részt, melynek során egymástól függetlenül hallgatnak meg fogvatartottakat, és töltenek ez alapján adatokat a PME rendszerébe. A négy szakterület bár ugyanabba a szoftverbe tölti az adatokat, technikailag négy különböző kérdéssort vesz fel a fogvatartottakkal:

- A nyilvántartási szakterület a kriminális háttérrel, a korábbi és jelenlegi fogvatartásra vonatkozóan adja meg például az ítélet adatait, a visszaesésre vonatkozó információkat. Elsősorban tehát statikus, a közhites nyilvántartásból kinyerhető, a bűncselekmények jellegéből és a fogvatartott kriminális életútjából fakadó adatokkal támogatja a kockázatelemzést.
- A reintegrációs szakterület a fogvatartott kapcsolattartására, családi hátterére, iskolázottságára, foglalkoztatottsági és anyagi helyzetére, szerhasználati és egyéb függőségekkel kapcsolatos múltjára vonatkozóan rögzít adatokat.



- Az egészségügyi szakterület az általános egészségi állapotról és betegségek meglétéről, a gyógyszeresedés tényéről, valamint az anamnézis alapján a szuicid vagy a szerhasználói előéletéről rögzít információkat (ez nem listázható vagy hozzáférhető módon gyűjti a szenzitív adatokat).
- A pszichológiai szakterület eljárása a leghosszabb, mely a pszichiátriai előzmények, az öngyilkosság, az önkárosítás, a pszichoaktív szer-használat, illetve a fogvatartott antiszociális attitűdjei, agresszivitása területén gyűjt és értékel önbevallás alapon információkat.

A négy szakterület négy különböző információgyűjtésének megfelelően a szoftver moduláris felépítésű, az adatok szenzitív jellegét figyelembe véve jogosultsági rendszerre is komplex, hierarchikus szinten került kidolgozásra. Így például az egészségügyi adatokat nem egészségügyi személyzet nem láthatja, azokhoz nem férhet hozzá. A kockázatelemzést, azaz a fenti modulok szerinti információk felvételét első alkalommal az elítélt befogadásakor kell elvégezni, azonban egyes, a fogvatartást befolyásoló eseményekhez köthetően (rendkívüli események, intézetváltás stb.) a kockázatelemzést újra el kell végezni.

A hazai kockázatelemzési rendszer módszertani logikája nagyban hasonlít más európai országokban alkalmazott rendszer működési elvéhez. A rendszer alapvetően a fogvatartottak önbevallásán alapuló kérdőívre adott válaszokra épít, amit a szakterületi értékelések egészítenek ki. A rendszer tehát a fogvatartott által ismert (például bűncselekmény adatok) vagy a fogvatartott önbevallásán alapuló információkra épít. A négy szakterület mindegyike külön-külön végzi az adatfelvételt, azaz technikailag 4 szakterület 4 különböző kockázatelemzése zajlik le. Az összesített érték mindig a legmagasabb mért kockázati szinthez igazodik.

Egy példával élve, ha a reintegrációs tisztnek és a pszichológusnak önkárosítási előzményekről nem számol be az elítélt, vagy tagadja azokat, az ő értékelésük alacsony kockázat lesz. De az egészségügyi befogadásnál az elítélt az orvosnak már elmondja, hogy volt pszichiátriai öngyilkossági kísérlet okán, és/vagy a testén vizsgálat közben önkárosításból származó sérülések (például falc) láthatóak, így az orvos értékelése magas kockázatú lesz. Összességében az elítélt kockázati szintje tehát magas lesz. A reintegrációs tiszt nem fogja látni, hogy miért, azaz az egészségügy által felvett információhoz nem fér hozzá, csak azt látja, hogy a kockázati szint magas.

A fentiekben értelmezett visszaesési és fogvatartási kockázatelemzés tehát egy önálló eljárás, mely beágyazódik a kategória-besorolás menetébe. Az értékelés az elítéltek önbevallásán alapul, és legalább annyira a reintegrációs szükségletek, speciális részlegek kijelölése a célja, minthogy támpontként szolgáljon a kategória-besorolás menetében.

A kategóriarendszerben való előrehaladás és az elkülönítési szabályok

A kezdeti kategória-besorolás eredményeként az elítéltek egy adott kategóriában kezdik meg az ítéletük töltését. Együttműködési magatartásuk függvényében kerülhetnek idővel kedvezőbb vagy éppen szigorúbb kategóriába. A kezdeti besorolást érintő korlátozások a végrehajtás menetében már lazábbak, nem annyira kötöttek, sőt. A rendszer egyik lényegi eleme, hogy az elítéltek idővel jelentősen kedvezőbb kategóriába is kerülhetnek, mint amit a végrehajtási fokozatuk által behatárolt kezdeti besorolás engedett, de garanciális elemek természetesen ebben is vannak.

KATEGÓRIÁK	FOGHÁZ	BÖRTÖN	FEGYHÁZ
V.		↓	↓
IV.	↓	↓	↓
III.	↓	↓	
II.	↓	↓	(TÉSZ NEM LEHET)
I.			

5. táblázat: Az előmenetel lehetőségei a kategóriák között

Azaz például egy börtön fokozatú elítélt számára a teljes spektrum elérhető, de a fogház fokozatú elítélt számára a legszigorúbb, míg a fegyház fokozatú elítélt számára a legenyhébb kategóriába kerülés nem opció. A jogszabály a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt elkövetővel a legszigorúbb, ez esetben már a II. kategória sem érhető el.

Fontos változás továbbá az elkülönítési szabályok módosítása is. Az elmúlt évtizedek meghatározó szakmai kereteit jelentette, hogy az elkülönítési szabályok (is) a végrehajtási fokozatoknak voltak alárendelve. Azaz, ahogy az már korábban is említésre került, fő szabály szerint a fogház, a börtön és fegyház fokozatúakat el kellett egymástól különíteni. Az e mögött álló jogalkotói cél világos és egyértelmű, mindazonáltal egyrészt az elítéltek egymásra és társadalomra való veszélyességét a végrehajtási fokozat nem feltétlenül tükrözi, másrészt a végrehajtási fokozat az egyszeri cselekményhez és büntetéshez és esetleg az elkövető visszaesési minőségéhez, és nem az emberhez magához, annak későbbi viselkedéséhez, egyéb jellemzőihez van rendelve. Tehát példának okáért, ha valaki egy extrém erőszakos cselekményért kapott fegyházbüntetés után épp egy lopásért kiszabott fogház fokozatú büntetést tölt, akkor őt át kellett helyezni egy jóval enyhébb végrehajtási környezetet jelentő részlegre, sok esetben jellemzően nem erőszakos, vagy épp kisebb súlyú, első büntényes elkövetők közé, magas áldozattáválási kockázatot jelentve számukra.



A kategóriarendszer azonban nem a végrehajtási fokozatokhoz, hanem a kategóriákhoz rendeli az elítéltek elhelyezését és az ottani életfeltételeket, ami így jobban segíti az elítéltek szakmai szempontú elkülönítését és ezáltal másodlagos bűnmegelőzési funkciót is garantál. A jogszabály egyik legnagyobb hozadéka tehát, hogy a fokozatokból fakadó elkülönítési nehézségek és szakmai anomáliák csökkentésének lehetőségét adja, mely a szakmai elhelyezési szempontokon túl hatással van – a kedvezőbb helykihasználtság révén – a zsúfoltságra is. A szabályzó alapján együtt helyezhetőek el az:

- I. és a II. kategóriába sorolt elítéltek,
- III. és a IV. kategóriába sorolt elítéltek,
- IV. és az V. kategóriába sorolt elítéltek.

Az elhelyezési lehetőségek ilyen irányú módosítása egyben széles szakmai lehetőséget biztosít a bv. intézetek számára, hogy a zárkaösszetételeket az elítéltek személyiségének megfelelően alakítsák, ugyanakkor hatalmas felelősséget is ró a szervezetre, hogy megfelelően éljenek ezen lehetőségekkel.

A kreditrendszer

A kreditrendszer célja, hogy motivációs rendszerként szolgáljon, illetve a fogvatartottak kategóriákon belüli mozgásához objektív alapokon nyugvó keretet adjon, azaz a progresszivitás és egyéniesítés elvéhez híven, a fogvatartott érdekelt és motivált legyen arra, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet által biztosított, reintegrációt szolgáló apparátust igénybe vegye.

A kreditrendszer lényege, hogy a kezdeti kategória-besorolást követően a fogvatartott krediteket gyűjt vagy veszít az együttműködése, illetve – akár a fegyelmi cselekményekben is mérhető – együtt nem működése alapján. Az egyes kategóriák közti mozgás a fogvatartott ítélletartamához igazított, abból számított, megfelelő számú kredit megszerzése esetén lehetséges. Mivel a kreditrendszer biztosítja a kategóriák közti előmenetelt, egyben meghatározza az elítélt életrendjét is. Így a törvény koncepcionális kidolgozása során is kiemelt figyelmet kapott annak etikai háttere, módszertani elvei és a szigorú garanciális elemek megteremtése is. A rendszer működését az alábbi alapelvek határozzák meg:

- A kreditrendszer a fogvatartott aktív együttműködését feltételezi, és azt „díjazza” kreditek megszerzésével, ezzel biztosítva a büntetés-végrehajtási szervezet és a büntetési célok nagyobb fokú érvényesülését.
- A fegyelemsértés hiánya még önmagában nem jelent aktív együttműködést, azaz a passzivitás nem ad okot a creditszerzésre.

- Az aktív együttműködési hajlandóság tehát nem valaminek a hiányát, hanem valaminek a meglétét, elvégzését vagy megszerzését feltételezi, ezért a creditszerzés mellé lehetőleg objektíven mérhető vagy értelmezhető tevékenységet, eredményt, kimenetet kell rendelni.
- A creditszerzési lehetőségeket biztosítani szükséges a fogvatartottak részére, annak hiányában (egyfajta jogi garanciaként) az elítélt automatikusan megkapja a krediteket.
- A kreditrendszer alapján a kategóriák közti előre menetel időarányosan és fokozatos elven történik, míg a visszasorolás más elvet követ. A fegyelemsértések súlyát és tendenciáit figyelembe véve a visszasorolás kategorikus is lehet.
- Ha valaki a kezdeti kategória-besorolásból nem megy előre, az nem büntettként értelmezendő, mindössze az együttműködési hajlandóság hiányában a büntetés-végrehajtási szervezet nem biztosít – szervezeti bizalmat is feltételező – enyhébb végrehajtási szabályokat.

A creditszámítás és az előmenetel logikája

A fogvatartottak számára az ítélletartamból kerül meghatározásra a megszerzhető kreditek száma, mely megegyezik az ítéllettartam hónapjaival. Azaz egy 10 éves ítélet 120 megszerzhető kreditet, egy 5 éves ítélet 60 megszerzhető kreditet jelent. A fogvatartott csak akkor léphet előre a kategóriák között, ha a megszerzhető kreditek egy adott százalékát megszerzte.

A százalékos felosztás annak függvényében alakul, hogy ki melyik kategóriában kezdte a büntetését és végrehajtási fokozatának függvényében mennyit mehet előre, azaz hány előrelépési lehetősége van. Minél szigorúbb kategóriában kezdte valaki a büntetését, annál több a lehetőségek száma (nem mindegy, hogy eleve II. vagy IV. kategóriában kezdte az ítélet töltését). Mivel az egyes kategóriák közti váltást lehetővé tevő kreditek száma az ítélet hosszához van arányosítva, így a hosszabb ítélet időben lassabb, a rövidebb ítélet gyorsabb előmenetel lehetőségét biztosítja. A rendszer elvi logikáját az alábbi ábra és példa mutatja:

4 ÉV BÖRTÖNBÜNTETÉS 48 hónap = 48 kredit				
Előmeneteli lehetőségek	IV. →	III. →	II. →	I.
Arányos előmenetel	25%	25%	25%	25%
Arányosan megszerzhető/ megszerzendő kreditek	12	12	12	12

6. táblázat: Az előmeneteli rendszer logikája



A példa alapján az elítélt egy 4 év börtön fokozatú ítélet kap, azaz 48 kreditet szerezhethet (4x12 hónap alapján) a fogva tartása alatt. A példában a kezdeti kategóriabesorolása IV., így a jogszabálynak megfelelően az I. számára elérhető legkedvezőbb kategória. Ennek megfelelően a IV. és az I. kategória közti tartamot négyfele osztjuk arányosan. Így az elítélt az ítélettartamhoz arányosítva a kreditek (és az ítélettartam) negyede (25%) megszerzése után kerülhet kedvezőbb kategóriába (a példában ez 12 kredit). A példa természetesen egy egyszerű esetet vesz alapul, amihez képest nagyon bonyolult, kevésbé áttekinthető helyzetek is előállhatnak, mely a korábbiakban már említett nagyon bonyolult fogamatba vetélt szabályokból fakadnak.

A rendszer előnye, hogy a jogerős ítélet dátumához igazítva a személyi állomány és a fogvatartott is előre látja az előresorolás potenciális dátumát. Tehát a befogadás pillanatában látható, hogy az elítéltnak meddig, mit kell teljesíteni, és azt mikor és milyen módon fogják értékelni. Minden elítélt tudni fogja, hogy mennyi kreditre van szüksége ahhoz, hogy másik kategóriába kerüljön, így rajta áll, hogy azokat megtartja-e, új krediteket megszerz-e, vagy sem. A kreditrendszer ezzel egyrészt növeli az objektivitást, másrészt az elítéltek részére kiszámíthatóságot is biztosít, harmadrészt egy olyan progresszív előmeneteli lehetőséget ad, ami a végrehajtási fokozatok rendszerében nem volt biztosított.

A creditszerzés és kreditvesztés lehetőségei

A creditszerzés lehetősége minden fogvatartott számára, minden bv. intézetben elérhető és biztosított kell, hogy legyen. Az elérhető tevékenységi körök változhatnak az egyes bv. intézetek profiljaitól és adottságaitól függően, így nyilván más lesz egy agrármunkáltatást biztosító és más egy szigorúbb biztonsági követelményekkel bíró bv. intézetben. Ennek okán jogszabályban is csak a creditszerzés kereteit, főbb formáit volt célszerű deklarálni, de végrehajtási szempontból creditszerzésre tipikusan az alábbi lehetőségek adódnak:

- iskolarendszerű képzések, szakképzési programok,
- munkáltatásban való részvétel,
- felajánlott terápiás programok,
- a fogvatartási és visszaesési kockázatok csökkentésére irányuló és reintegrációs célú programok (kábitószer-használat megelőzése és az alkoholfogyasztás problémáinak megelőzése, agressziókezelő csoportfoglalkozások stb.),
- reintegrációt és munkaerőpiaci integrációt célzó, illetve bűnmegelőzési célú programok, tanácsadás, konzultáció,
- jóvátételi programok stb.

Az elítéltek számára az ítélettartam hónapjaiban kifejezhető mennyiségű kredit gyűjthető, fő szabály szerint 1 hónapra vetítve 1 kredit szerezhető, ami mellé a kapott jutalmak, illetve egyéb esetleges kiegészítő lehetőségek társulnak, azonban ezek megszerzési lehetőségei időszakosak és korlátozottak (például megszerzett iskolai végzettség). A krediteket 6 havonta a BFB írja jóvá, azaz fő szabály szerint 6 havonta legfeljebb 6 kreditet. Mindazonáltal fontos leszögezni, hogy bár 1 hónapra vetítve 1 kredit szerezhető, a BFB-nek nem egyes hónapokról kell döntenie, hanem egy hathónapos periódust értékel. A BFB mérlegeli a fogvatartott munka- és oktatási teljesítményét, együttműködését, felmerülő kockázatait, de legalapvetőbben azt, hogy a felkínált lehetőségekkel az elítélt tudott-e, kívánt-e élni, vagy sem.

Az elítélt a kategóriák közt tehát akkor mehet előre, ha aktív együttműködés fejében krediteket szerez, míg fegyelemsértések esetén krediteket veszíthet, mely lassíthatja az előmenetelt, vagy akár vissza is sorolódhat kedvezőtlenebb kategóriába.

A progresszivitás érvényesülése a kreditrendszerben

A kategória- és kreditrendszer egyik szakmai előnye abban ragadható meg, hogy az elítéltek számára érdemi, ráadásul saját maguk aktív közreműködése által vezérelhető előmenetelt kínál, amivel párhuzamosan széles eszköztárat biztosít a bv. intézetek részére, amivel az együttműködésre, illetve annak hiányára is tud reagálni.

- Súlyos rendkívüli eseményhez köthetően az intézetparancsnok akár 2 kategóriával is visszatorolhatja a fogvatartottat (azonnali kategória visszatorolás). Ilyen rendkívüli esemény például pszichoaktív szer birtoklása, kereskedelme, vagy bűncselekményt megvalósító, személy elleni erőszakos vagy súlyos sérülést okozó fegyelemsértés. Ebben az esetben bv. bírói kontroll mellett tud a bv. intézet parancsnoka döntenie, melyben a fegyelemsértés mellett például a fokozatosság elvét is érvényesíteni kell. Mindazonáltal ez az intézkedés jóval komolyabb következményekkel jár, mint a korábbi rendszerben a végrehajtási fokozatok esetén szigorúbb rezsimbesorolás. Az elítéltnak természetesen van lehetősége visszakerülnie az eredeti kategóriájába, a kezdeti kategóriabesorolás és az ítélettartam függvényében akár 6 hónap, de legfeljebb egy év alatt, ha az időszakban az elítélt együttműködő magatartást tanúsít.
- A másik oldalon a bv. intézet számára széles méltányossági lehetőséget is biztosít a szabályzó, amivel részben növelhető a motiváció, másrészt van lehetőség a kisebb súlyú fegyelemsértések, vagy az időszakos passzivitás következményeit ellensúlyozni, mérlegelni, és díjazni az elítéltek változó magaviseletét, tendenciáit. Ennek keretében például méltányosságból kisebb súlyú fegyelemsértés esetén három hónapra, közepes súlyú fegyelemsértés esetén hat hónapra felfüggeszthetik a kreditpont levonást, és ha az elítélt ez



idő alatt jó magaviseletet tanúsít, a levonást mellőzhetik. Hasonló módon fontos motivációs eszköz, hogyha az elítélt elérte a kategória-előresoroláshoz szükséges kreditek hetvenöt százalékát (tizenöt évet meghaladó szabadságvesztés esetén a kategória-előresoroláshoz szükséges kreditek ötven százalékát), akkor az előrehaladására figyelemmel a BFB méltányosságból a hiányzó krediteket jóváírhatja számára. Így hosszabb értékelési időszak esetén akkor is fenntartható a motiváció, ha egy adott időperiódus elején az elítélt passzív volt, vagy krediteket veszített.

Az elítéltek által bejárható ívet a kategóriarendszer szélesebb skálán biztosítja, mint a korábbi jogi környezet, de a szigorítási és enyhítési lehetőségek is jóval túlmutatnak az eddigi jutalmak/fenyítések és a rezsimek lehetőségein. Annak érdekében, hogy a visszaélészerű működést minden irányban ki lehessen védeni, a lehetőségek mellé bv. bírói és bizottsági kontrollmechanizmusokat is rendel a szabályzó.

A speciális részlegek

A speciális részlegek jellemzően olyan elkülönített részlegek, melyek célja, hogy a fogvatartottak egy meghatározott csoportjának valamely fogvatartási, egészségügyi, reintegrációs vagy biztonsági szükségleteire tudjon reagálni. Működési keretük ezen célok szerint kerül kialakításra, speciális jellemzőjük, hogy az elítéltek végrehajtási fokozat és kategória-besorolástól függetlenül együtt helyezhetőek el, és a kategóriáktól függetlenül kialakított saját életrendje és végrehajtási szabályai vannak. Tipikus speciális részleg a pszichoszociális vagy a gyógyító-terápiás részleg, melyek az elítéltek egészségügyi és terápiás szükségleteinek megfelelően lettek kialakítva. Az első büntényes elítéltek részlege elsősorban a börtönártalmak csökkentése, míg a hosszúidős speciális részleg a biztonsági igények mentén került kialakításra. A speciális részlegek tehát működésüket tekintve a kategória-rendszeren kívül esnek. Mivel a részlegek rezsimszabályai sajátosságok, így az ott elhelyezett elítéltek esetében nem értelmezhető az „előmenetel”.

A speciális részlegekre helyezés előtt azonban az ott lévő fogvatartottak is besorolásra kerülnek valamilyen kategóriába, a speciális részlegre helyezés ettől függetlenül, más szakmai szempontok szerint történik. Mivel a speciális részlegeknek minden esetben saját programja, tematikája van, így a creditszerzés az esetükben is biztosított. A speciális részlegekről való kikerülést követően az elítéltek az eredeti kategória-besoroláshoz képest szerzett kreditjeinek megfelelő kategóriába kerülnek.

Kontrollmechanizmusok

Az új jogszabályi környezet nagyobb szakmai önállóságot biztosít a büntetés-végrehajtási szervezetnek, de ennek fejében a koncepció számos új garanciális elemet is

beépített a szabályzóba. Ez részben a bv. bíró jelentette kontrollmechanizmusokat, részben pedig szervezeti és szabályozási megoldásokat jelent.

A garanciális elemek közt maga a végrehajtási fokozat tovább élő szerepe a legfontosabb, mely a cselekmény tárgyi súlyából kiindulva szab korlátokat a szigorítás és enyhítés lehetőségének. A végrehajtási fokozat tehát a bírósági ítéletből fakadóan határozza meg a kezdeti kategória-besorolás és a kategóriarendszerben való előmenetel lehetőségeit is.

Mindemellett a bv. bírói szerepkör is szélesedik, melyek közül az alábbiakat kell kiemelni:

- Szigorúbb kezdeti kategória-besorolás esetén, ha a fogház fokozatú elítéltet a IV., vagy a börtön fokozatú elítéltet az V. kategóriába helyezik, úgy az elítélt bv. bírói felülvizsgálatot kérhet. A szabályzó tehát lehetőséget ad a büntetés-végrehajtási szervezetnek a szigorításra, ha a kategória-besoroláshoz köthető vizsgálat alapján ezt indokoltan tartja, azonban ezt a döntését a bv. bíró előtt is indokolt módon kell tudnia megvédeni.
- Az azonnali kategória-visszasorolás lehetőségeit a jogszabály felsorolásszerűen megadja, és a kreditrendszerbe építve is tartalmaz olyan elemeket, melyek célja, hogy ellensúlyozzák a visszaélési lehetőségeket. Mindemellett az elítélt szintén kérheti a bv. bírói felülvizsgálatot, melynek keretében a fenyítés indokoltsága, megfelelő kivizsgálása stb. mellett az intézkedés fokozatossága, arányossága is értékelhető.
- A töltött ítélete mellett az elítélt újabb szabadságvesztése(i) esetén – ha azok nem is szigorúbbak, de együttes tartamuk az 5 évet meghaladja – lefolytatható az elítélt újbóli kategória-besorolása. Ebben az esetben, ha az elítélt a már megszerzett kedvezőbb kategóriájából szigorúbbra kerül visszasorolásra (a szabályzóban: kockázatelemzés alapján történő kategória-visszasorolás), szintén kérheti a bv. bírói felülvizsgálatot.
- A kategóriák közti előrehaladást a kreditrendszer biztosítja, így annak működése is meghatározza az elítéltek életrendjét. A jogalkotó így szintén bv. bírói kontrollt rendelt ennek működési felügyeletére. Az elítélt akkor kérheti a bv. bírói felülvizsgálatot, ha ítélete meghatározott százalékának letöltése esetén nem tudott kedvezőbb kategóriába kerülni, mert nem gyűjtött elég kreditet. A bv. bíró ez esetben azt vizsgálja, hogy a kreditek meg nem adása vagy levonása mögött a büntetés-végrehajtási szervezet részéről visszaélészerű gyakorlat áll-e, illetve hogy mennyire indokolható az adott döntés, tehát, hogy a bv. intézet megadta-e kellő mennyiségű lehetőséget a creditszerzésre.

Szintén garanciális elemként értelmezhető, hogy a kategória-besorolásokhoz köthető döntéseket a Bv. tv. különböző illetékességi és hatásköri szintekre helyezi. Így az ítélet tartam hosszának és az elkövetett bűncselekmény súlyosságának függvényében helyi,



agglomerációs, vagy központi hatáskörbe helyezi a döntési kompetenciákat. Részben a büntetési célok érvényesítése, részben a visszaélészerű működés akadályozása volt a célja annak is, hogy a kategóriák közti előmenetel az ítélettartamból számítottan csak időarányosan lehetséges. Azaz kreditek gyűjtésével sem lehet a kategóriák közt relatíve gyorsan „előreugrálni”.

A rendszer előnyei és hátrányai

A 2024-ben életbe lépett jogszabály-módosítás célja a korábbi szabályozási környezet diszfunkcióinak ellensúlyozása volt. Mindazonáltal a törvénymódosítás által létrehozott rendszer nemcsak néhány ponton változtatta meg a szakmai kereteket, de gyökeresen más logikai működést feltételez, mint a korábbi végrehajtási struktúra. A büntetés-végrehajtás működési kereteit érintően az elmúlt 60 év legnagyobb koncepcionális módosítása volt, melynek természetesen a maga előnyei mellett megvannak a maga nehézségei is, melyek főleg az átállás időszakában jelenthetnek kihívásokat.

A végrehajtási fokozatok rendszere sokkal inkább a múltban elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyát fejezte ki, de nem tudott reagálni a fogvatartott aktuális együttműködésére, veszélyességére, a börtönön belüli magatartására hosszú évek távlatából sem. A végrehajtási fokozatok és az arra épülő rezsimrendszer ehhez túl merevnek bizonyult, így szükséges volt egy olyan új rendszer bevezetése, amelyik rugalmasabban és dinamikusabban képes kezelni magát a fogva tartást és a fogvatartottat egyaránt, ami egyben azt is jelenti, hogy perspektívát ad az elítélteknek a szabadságvesztés időtartamára (még a tényleges életfogytiglani szabadságvesztést töltő elítéltek számára is), reagálva a bv. intézet falai közt tanúsított magatartásukra és együttműködési hajlandóságukra, melyre a korábbiakban kevésbé nyílt lehetőség.

A törvény végleges változatában számos kompromisszumos megoldás született, melynek előnye, hogy széles szakmai konszenzus mellett került kialakításra. Bár a jogszabály-módosítás, illetve annak alapkonceptiója a BvOP részéről indult, az Igazságügyi Minisztérium a másfél-két évig tartó előkészítő munka során mindvégig igyekezett a Belügyminisztérium, a Kúria, az Országos Bírósági Hivatal és az Ügyészség szakmai szempontjait is megjeleníteni, érvényesíteni, valamint az egyeztetések során több esetben az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala és a Magyar Ügyvédi Kamara is képviseltették magukat.

Az új szabályzó ennek megfelelően egy olyan szabályozási környezetet hozott létre, melyben a büntetés-végrehajtási szervezet egyrészt nagyobb önállóságot kapott, másrészt ezzel együtt nagyobb felelősséget is. A nagyobb besorolási szabadság mellett a korábbiakhoz képest sokkal erősebb bírósági kontrollmechanizmusok is társulnak a működés felügyeletére. A visszaélések elkerülése érdekében a kreditrendszer

működtetéséhez a szabályzó – egy jogszabálytól alapvetően idegen módon – sokrétű számítási metódusról rendelkezik, így bár a törvény logikája egyszerű, a háttérben álló működési logika sokszor kifejezetten összetett és bonyolult.

A korábbi, merev besorolási és előmeneteli struktúrát jelentő végrehajtási fokozatok rendszeréhez képest a jelenlegi szabályzó progresszívebb működési kereteket adott, ami az elítéltek részére nagyobb előmeneteli és „önrendelkezési” lehetőségeket, a büntetés-végrehajtási szervezet részére pedig hatékonyabb korlátozó eszközöket jelent. A merev besorolási és előmeneteli struktúra tehát lazult, azonban ehhez időbeli korlátokat is rendelt a jogalkotó, tehát nagyobb, de lassabb pályáivet tudnak az elítéltek bejárni.

Emellett fontos változás, hogy a végrehajtási fokozatok helyett a kategóriák határozzák meg az életrendet, de a végrehajtási fokozatok mégsem tűntek el a végrehajtásból. Egyrészt garanciális elemként, másrészt a Btk. részeként is megmaradtak. Így az ítéletek fogantatba vételét, az ítéletek töltésének sorrendjét, a kategória- és kreditrendszer számítási elveit is meghatározza. Ez nem az elítélt életrendjére, hanem a rendszer adminisztratív és végrehajtási működésére van közvetlen – bonyolító – hatással.

Végül, de nem utolsósorban pedig a büntetés-végrehajtási szervezetre nézve egyrészt előtérbe került a büntetés-végrehajtás szakmaiságának szerepe, növekedett a motivációs eszköztár, és a rendszer erősebben tud az elítéltek felelősségvállalására építeni (amely remélhetőleg pozitívan hat a fogvatartás biztonságára is). Másrészt pedig egy olyan rendszer jött létre, amely sokkal erősebben kontrollált, szabályozásában bonyolult kereteket jelent, melynek napi szintű végrehajtása továbbra is komoly energiákat és előkészületeket igényel a büntetés-végrehajtási szervezet részéről.

Felhasznált irodalom

- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
1878. évi V. törvénycikk A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- EuroPris adatgyűjtés (2020): Designation of Regime and Security Levels. <https://www.europris.org/epis/kms/?detail=402> (Letöltés ideje: 2024. január 13.)





Bottyán Sándor

„BÖRTÖNTIKTOK” – A BÖRTÖN TÉMA MEGJELENÉSE HAZAI ÉS KÜLFÖLDI VIDEÓTARTALMAKBAN

*„PrisonTikTok” – Appearance of the prison theme
in the hungarian and foreign video contents*

A TikTok manapság az egyik legnépszerűbb közösségi oldal, mely tömegtájékoztatási képességei miatt egyre inkább helyet kap a szervezetek kommunikációs tevékenységében. Az alkalmazás használatával számos szervezet épít online közösségeket maga köré, ezek között nem példa nélküli az államigazgatáshoz köthető sem. A rendvédelmi szervek közösségi médián végzett kommunikációja sajtóságos, hiszen annak szabadsága szabályozott keretek között érvényesül és eredményei fontos társadalmi célokat is szolgálnak. A tanulmány a büntetés-végrehajtási szervezetnek kíván segíteni azzal, hogy a hazai és a külföldi börtön témát tartalmazó TikTok-videókat a statisztika módszereivel elemzi. A kutatás célja a videók főbb jellemzőinek (tartalomtípus, népszerűségi és reakció-faktorok, tartalomkészítő személye, videó legalitása) több szempontú vizsgálata, majd olyan témák és motívumok feltárása, amelyeknek népszerűsége valószínűsíthető. Emellett a videók jellemzőiben olyan új törvényszerűségeket próbál feltárni, amelyek hatékonyan alkalmazhatóak a büntetés-végrehajtás kommunikációs tevékenységében.

Kulcsszavak: TikTok, közösség, média, börtön, videó

The TikTok is one of the most popular social networking sites nowadays, and its mass media influence is increasingly reaching organizations' communication activities. Many organizations are using the application to build online communities around themselves, not least those linked to the government. The communication of law enforcement agencies on social media is specific, as its freedom is exercised within a regulated framework and its results also serve important social objectives. This study aims to help the prison service by analyzing TikTok videos with a prison theme, both at home and abroad, using statistical methods. The aim of the research is to examine the main characteristics of the videos (content type, popularity and reaction factors, content creator, legality of the video) from several angles and then to identify themes and motifs that are likely to be popular. In addition, it seeks to identify new regularities in video characteristics that can be effectively applied in the communication activities of the prison service.

Keywords: TikTok, community, media, prison, video



Bevezetés

Társadalmunk kommunikációs csatornái történelmünk során folyamatosan átalakultak és ezt a változást napjainkban is érzékeljük. Az elmúlt időszak pandémiája erős pressziót gyakorolt az online platformok használatára, így azok életünk szignifikáns szereplőivé váltak. Manapság a korábban ismert kommunikációs csatornák (például levelezés, hagyományos telefonhívás, nyomtatott sajtó) népszerűségükben már hanyatlani látszanak. Az új platformoknak a kibertér ad teret, amelyben szüntelenül jelennek meg a gondolatközlés új, specifikumokkal tűzdelt módzatai. Ezek folyamatosan gondolkodásra és cselekvésre készítetik a kommunikáció- és médiatudomány művelőit, hiszen a piaci verseny mögötti rivalizálásban eredményes csak az lehet, aki pozícióját az innováció adta lehetőségek kihasználásával is biztosítja. Az utóbbi évtizedekben a hírközlési stratégiákban a paradigmaváltást a közösségi média felületek megjelenése hozta el, hiszen az új elemek információszállítási képessége és sebessége, valamint társadalomformáló hatása és a közvélemény irányítási képessége indokoltá tette. A kommunikációs lehetőségek folyamatos modernizálása minden szervezet számára prioritás, a közösségi platformok – népszerűségükkel – a rendvédelmi szervek kommunikációs politikájában is kivívják helyüket. Egyrészlől manapság kiváltképpen fontos fókuszban tartani az új opciók potenciálját, másrészlől a generációk váltakozása indokolja, hogy a szervezeti kommunikáció kövesse a társadalmi változásokat, így megtartva, esetlegesen tovább növelve annak hatékonyságát. A közösségi oldalakkal kapcsolatos tapasztalatok alátámasztják, hogy azok használatával tömegek gondolkodására lehet hatni, tehát a rendvédelmi szervek társadalmi megítélésére is hatással vannak. A dezinformációs tevékenységek ellensúlyozására, továbbá a hivatali kommunikáció érvényre juttatása miatt egyértelmű, hogy a közösségi média felületek tudatos használata a büntetés-végrehajtási szervezet esetében is a kollektív szakmai tudás részét kell, hogy képezze. Manapság azonban az „online szervezeti jelenlét” önmagában már nem elegendő. A közösségi média vizsgálati eredményekre alapozott, szervezeti célok mentén megvalósuló alkalmazására van szükség, amely folyamatnak szerves része az aktuális trendek feltárása és kihasználása. A közösségimédia-alkalmazások egyik legújabb, ám már többéves szereplője a „TikTok” elnevezésű videómegosztó szolgáltatás, amely jelenleg egy a legismertebb és legsikeresebb social media¹ alkalmazások közül a világon, és európai népszerűsége is emelkedő tendenciát mutat.² Az alkalmazás az élet minden területéről szolgáltat információt és ez alól a büntetés-végrehajtás sem kivétel. De milyen formában és jelentéstartalommal ölt alakot a hazai

1 A közösségi média (vagy angolul social media) olyan online platformokat és technológiákat jelent, amelyek lehetővé teszik az emberek számára a kommunikációt, azaz, hogy tartalmakat, információkat, véleményeket osszanak meg egymással. A közösségi média magában foglalja a blogokat, mikroblogokat, társadalmi hálózatokat, fénykép- és videómegosztó oldalakat, fórumokat, és sok más, hasonló célú platformot.

2 TikTok by the Numbers: Stats, Demographics & Fun Facts (2023)

és külföldi társadalmi vélekedésben a szabadságvesztés végrehajtásának intézménye? Mit oktat, és miről tájékoztat a TikTok a börtönök kapcsán? Vajon objektív és hiteles információk, vagy előítéletek és sztereotípiák alkotják ezt a „tudásbázist”? Milyen szándékot vagy célt találunk a tartalmak mögött és kik a készítői? Temérdek kérdés fogalmazható meg a témában, mivel ez egy új és ismeretlen, mondhatni járatlan terület. Ismeretlenségének köszönhetően a tárgykör jellegzetességei kiváló tudományos vizsgálati alapot szolgáltatnak ahhoz, hogy megpróbáljuk megválaszolni az említett kérdéseket, azokra válaszul pedig olyan megállapításokra juthatnunk, amelyek már szakmai tudássá kovácsolhatóak és nagyban hozzájárulhatnak a büntetés-végrehajtási szervezet tájékoztatási képességéhez.

A TikTok

A mobiltelefonon elérhető alkalmazás a 2011-ben alapított, pekingi székhelyű ByteDance cég fejlesztése, jelenlegi piaci értékét bőven 50 milliárd dollár fölé becsülik.³ A globális piacon „TikTok” elnevezéssel, míg a kínai piacon „DouYin” néven érhető el az alkalmazás.⁴ Funkcióját tekintve főként rövid videók készítésére és közzétételére alkalmas, a videók alá különböző hanganyagok helyezhetők el. Kezdetben rövid tánc-, szinkron- és komédivideók megosztására szolgált, azonban nagy népszerűséget hozott az alkalmazásnak a „kihívást teljesítő” típusú videók megjelenése, amelyekben különböző humoros vagy szokatlan feladatok teljesítésére kérték fel egymást a felhasználók. Az alkalmazás használatának anyagi előnye is lehet, hiszen egy népszerű TikTok felhasználó – úgynevezett „ajándékozós” címén – virtuális valuta használatával vásárolt ajándékokat kaphat, amelyeket visszaválthat valódi pénzre, valamint a népszerűséggel együtt jár a különböző márkapartnerségekből és promóciókból származó további bevételek lehetősége. Manapság a töretlen népszerűségnek köszönhetően átalakult a felület, hosszabb időtartamú és általános témában rögzített videóanyagok is megjelennek rajta.

A zenés témájú videók mellett az alkalmazás helyt ad vlog⁵ jellegű tartalmaknak, valamint politikai vitáknak, egészséggel kapcsolatos információcseréknek és élő online értékesítési folyamatoknak is. Az elért felhasználói tömegeknek köszönhetően a TikTok társadalmi hatásai szignifikánsak és multidiszciplinárisak, így a kutatókat is elkezdte foglalkoztatni, hogyan lehetne ezt a felületet hatékonyabban alkalmazni olyan célokra, mint a marketing, az edukáció, a kormányzati és/vagy a hivatalos kommunikáció.

3 TikTok Net Worth In 2023 – The Real Facts (2023)

4 Xiong, Y., Ji, Y. (2019)

5 A vlog (videóblog) egy digitális kommunikációs forma, amely az információ vizuális-narratív prezentálásán alapul, gyakran személyes és interaktív elemekkel. Széleskörűen alkalmazzák a közösségimédia-platformokon, és lehetővé teszi a tartalomgyártók számára, hogy közvetlenül kommunikáljanak a közönségükkel.



Fontosabb statisztikai adatok és a nemzetközi helyzet

Az alkalmazás 155 országban és 75 nyelven érhető el, a felhasználók száma csak Európában 150 millió, globálisan 1,8 milliárd.⁶ A felhasználók nemek szerinti eloszlása a globális adatok alapján: 57% nő, 43% férfi. A legnagyobb mértékű népszerűség a fiatalok körében észlelhető, a 18 és 24 év közöttiek a felhasználói létszám 43%-át, míg a 25 és 34 év közöttiek a 32%-át teszik ki. A felhasználók aktivitása is kimagasló, hiszen azok 90%-a napi többször nyitja meg az alkalmazást és átlagosan 52 percet töltenek el használatával. A gazdasági adatok szerint 2022 utolsó negyedében az alkalmazás bevétele közel 12 milliárd dollár volt és ennek 60%-a Kínából származik.

A hazai felhasználókra vonatkozó statisztikai adatok transzparensten nem érhetőek el, azok csak a hirdetési felületek értékesítési folyamatában jelennek meg. A DataReportal szerint – a ByteDance (a TikTok alapítója) által szolgáltatott adatok alapján – az előző évben a 18 év feletti magyar felhasználók száma több mint 2,1 millió fő volt. Ez azt jelenti, hogy a teljes magyar lakosság 27%-át érte el a TikTok 2022-ben. További információ, hogy a magyar felhasználók 54%-a férfi és 46%-a nő. Sajnos ezen adatok tudományos szempontból nem tekinthetők maradéktalanul hitelesnek, hiszen ezeket marketing célzattal, az értékesítés érdekében tették csak közzé. Ugyanakkor vitathatatlan, hogy az alkalmazás Magyarországon is népszerű, amely biztos alapot ad a reklámpatformaként való alkalmazásra.⁷

Marketingeszköz és/vagy addikcióforrás

A TikTok promóciós eszközként való alkalmazásának olyan előnyei vannak, amelyek biztosítják a közösségimédia-termékek közül történő kiemelkedését. Ezek közül a legnagyobb potenciál a felhasználók alacsony átlagéletkora. Ennek köszönhetően az alkalmazás kiváló megoldás arra, hogy a szervezetek a fiatal felhasználókat interaktív módon, a kreativitás mentén kapcsolják saját közösségükhöz. E mellett lehetőség van arra is, hogy a szervezet a TikTok felületén együttműködjön népszerű influenszerekkel.⁸ Az így létrejött kollaborációs tartalmak hozzájárulhatnak a termékek vagy szolgáltatások ismertségének növeléséhez. A videók nyilvánossá tételét követően – az algoritmusok működésének köszönhetően és a viralitás⁹ kihasználásával – pedig a semmiből is lehetséges hatalmas népszerűséget generálni a szerepeltetett tartalomnak vagy terméknek.

6 Investing for our 150m strong community in Europe (2023)

7 Digital 2022 – Hungary (2022)

8 Az a személy, aki jelentős befolyással és nagy követőtáborral rendelkezik a közösségi médiában. Tartalmaikkal, véleményükkel képesek alakítani követőik döntéseit, vásárlási szokásait. Gyakran alkalmazják őket vállalatok a termékeik vagy szolgáltatásaik népszerűsítésére.

9 Az a jelenség, amikor egy adott tartalom gyorsan és széles körben, „vírusként” terjed az interneten a felhasználók között, akik megosztják azt saját közösségimédia-hálózataikon, e-mailekben, üzenetekben stb.

Az alkalmazás népszerűsége és promóciós képességei mellett azonban érdemes kitérni az egyénre vetülő negatív hatásokra is.

A pszichológiatudomány már egy ideje vizsgálja a TikTok alkalmazáshoz kapcsolódó függőségi tényezőket. A függőséget eredményezhető okok egyike a közösségimédia-platformok kialakításának módja. Az ilyen alkalmazások fejlesztése során a fő cél a felhasználók érdeklődésének felkeltése és hosszabb időn keresztül történő fenntartása. A TikTok rendelkezik egy úgynevezett „for you” lehetőséggel, ami a háttérben futó algoritmusok segítségével olyan tartalmakkal lát el bennünket, amelyek iránt a legnagyobb eséllyel érdeklődünk. Ennek eredményeként egy olyan egyénre szabott közvetítés-élmény jön létre, amely befolyásolja a felhasználó észlelését, aki így több ideig tartózkodik a platformon, mint eredetileg tervezte. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy minél tovább tartózkodik valaki az alkalmazás felületén, a szolgáltató annál mélyebb betekintést nyer a pszichológiai jellemzőibe, így egy olyan körforgás jön létre, amelyben az alkalmazást szélsőséges időtartamban használó személyek egyértelműen az addiktivitás jegyeit mutatják.¹⁰

Az addikció jelenléte etikailag aggályosnak mondható, de ez nem korlátozódik kizárólag a TikTok-alkalmazásra. Ez a probléma számos közösségimédia-platformra vonatkozik. Az etikus marketing gyakorlatok – például a felhasználók figyelmeztetése a moderált használatra és az időtöltés korlátozásának fontosságára – hozzájárulhatnak a potenciális kockázatok minimalizálásához. Ennek érdekében a TikTok bevezette a „napi időkeret beállítása” funkciót, amely a felhasználóknak lehetővé teszi, hogy korlátozzák, mennyi időt töltenek az alkalmazásban. Végül pedig, mint minden marketingeszköznél, a TikTok használatakor is fontos az egyensúly megteremtése a hatékony elérés és a felhasználói jólét között. A szervezeteknek etikusnak kell használniuk az alkalmazást, figyelembe véve a felhasználók egészségét és jólétét.

A rendvédelmi TikTok-kommunikáció alapelvei

A közösségi média egy megfelelően dinamikus teret teremt az információcseréhez és a szereplők közötti interakcióhoz, amely alkalmas a rendvédelmi szervek és az állampolgárok közötti kommunikációra is. A TikTokhoz hasonló platformok olyan lehetőségeket kínálnak a rendvédelmi szervek számára, amelyekkel növelhetik szervezetük átláthatóságát és tevékenységük megértését, valamint tényszerű és releváns információkat oszthatnak meg, hozzájárulva ezzel a negatív képzettársítások csökkentéséhez. A felületen található interaktív és rövid videók elősegíthetik az adott szervezet által közvetített információ feldolgozását és emlékezetben tartását. A fiatalabb korosztályok nehezen érhetőek el a hagyományos kommunikációs csatornákon keresztül, így ez

10 Montag, C., Yang, H., Elhai, J. D. (2021)



a módszer támogathatja a szervezeteket abban, hogy közvetlen kapcsolatot létesítsenek velük, továbbá segíthet megérteni és megismerni a rendvédelem iránt érdeklődő fiatalokat. Egy aktív TikTok-oldal fenntartása nemcsak a szervezetek és a közösségek közötti kapcsolat javításának eszköze lehet, hanem számos új közösségi kapcsolat kialakítója és a társadalom bizalmának fenntartója is.

E fontos szerep betöltése csak olyan elemi kommunikációs alapelvek betartása mentén lehetséges, mint az átláthatóság, az egyértelműség, a hitelesség és a relevancia.

Az átláthatóság elve szerint a rendvédelmi szerv intézkedéseit, az eljárásokat és az új döntéseket a kommunikációs tevékenységben meg kell jelentetni. Ez inkább egyfajta hivatali kötelezettség, mintsem népszerűsítési lehetőség.

Az egyértelműség azt jelenti, hogy minden közlés legyen világos és közérthető. Kerülni kell a bürokratikus és a jogi szaknyelv szerinti megfogalmazásokat, hiszen ez a közérthetőséget hátrányosan befolyásolhatja.

A hitelesség alapelve, hogy a szervezet által közölt információknak helyesnek és pontosnak kell lennie, így garantálva folyamatosan a megbízhatóságot. A rendvédelmi szervek kommunikációs viszonya a monopolhelyzet miatt előnyt élvez, hiszen az általa közvetített információk alanyi jogon, validáltan hitelesek, ennek megőrzésére törekedni kell.

A relevancia elve szerint a kommunikáció formájának meg kell felelnie mennyiségileg és minőségileg is a közönség igényeinek, tehát az információt a lehetőségekhez mérten céltartóan kell közölni azért, hogy a tömegtájékoztatás folyamata fenntartható legyen. Olyan tartalmakat kell alkotni, amelyek az említett elveknek megfelelnek és érdeklődésre számot tartó információként jelennek meg a fogyasztó számára.

A rendvédelmi szervek megjelenése a platformon

A TikTok használata jelentős felhasználói szabadsággal jár. Egy pár perce készített, feltöltött videófelvétel gyorsan népszerűvé válhat, ami vonzó lehetőség a felhasználó számára. Ennek köszönhetően az élet bármely eseménye – már percekkel a történés után – tömegtájékoztató tartalommal válhat. A felhasználók a felvétel jogszerűségét vagy adatvédelmi érintkezéseit nem mérlegelik, hanem azonnal közzéteszik azt. Az elektronikus információs térben ezek már visszakovethetetlenül sokszorozódnak, így az eltávolítási procedúrák kimenetele sosem hoz maradéktalanul kielégítő eredményt. Így például megtalálhatunk olyan, engedély nélkül készített felvételeket is, amelyeken rendvédelmi szervek (leggyakrabban a rendőrség, a Terrorelhárítási Központ és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal) intézkedései láthatóak. Sajnos előfordul,

hogy a szervezet negatív színben tüntetik fel, amely az azokra vonatkozó társadalmi bizalmat jelentősen rombolhatja. Ezen okból a rendvédelmi szervek számára fontossá vált, hogy a hozzájuk köthető TikTok-tartalmakat (videók, felhasználók, tartalmak, hozzászólások stb.) monitorozzák és negatív érintettség esetén – a szervezeti integritás megőrzése érdekében – intézkedjenek. E mellett tapasztalható az a pozitív jelenség is, hogy a rendvédelmi szervek hivatalos kommunikációja népszerűségnek örvend. Ennek oka nagy valószínűséggel az, hogy a szervek hivatalos minősítésű tartalmi még egyfajta „unikumnak” számítanak a felületen. Összességében elmondhatjuk, hogy a rendvédelmi, rendészeti témájú tartalmakra igény mutatkozik, és ha ezt nem a hivatalos szervek, akkor a független tartalomgyártók elégítik ki, amelynek viszont számos negatív következménye lehet.

Az említett igényeknek eleget téve, már több magyar rendvédelmi szerv rendelkezik sikeres központi (centralizált) TikTok-oldallal, valamint az ahhoz köthető saját közösséggel. A rendőrség¹¹ 62 ezer fős, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal¹² 79 ezer fős, a katasztrófavédelem¹³ pedig 2,6 ezer fős követőtáborral rendelkezik. A büntetés-végrehajtási szervezet esetében nem csak központosított TikTok-profilunk találunk, hanem a büntetés-végrehajtási intézetek önálló profilokkal (például Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet¹⁴: 24 ezer követő, Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet¹⁵: 16 ezer követő), toborzási céllal építették ki saját online közösségeiket. Három szerv (bv.¹⁶, NAV¹⁷, rendőrség¹⁸) esetében is találunk több milliós nézettséget és 70-90 ezer kedvelést elérő videótartalmakat. Ezek az adatok egyértelműen a viralitás következményei, továbbá a tartalmat gyártó személyi állomány kreativitásának és tudatos gondolkodásának (a videó tartalmára, minőségére, időzítésére vonatkozóan) köszönhetőek, így tehát kijelenthetjük, hogy ez a képesség részben már a szakmai tudás részét képezi.¹⁹

11 Online: https://www.tiktok.com/@hungarian_police Letöltés ideje: 2023. július 21.

12 Online: <https://www.tiktok.com/@nav.gov.hu?lang=hu-HU> Letöltés ideje: 2023. július 21.

13 Online: <https://www.tiktok.com/@katasztrofavedelem> Letöltés ideje: 2023. július 21.

14 Online: <https://www.tiktok.com/@fovarosibv?lang=hu-HU> Letöltés ideje: 2023. július 21.

15 Online: https://www.tiktok.com/@bv_tokol?lang=hu-HU Letöltés ideje: 2023. július 21.

16 Online: <https://www.tiktok.com/@fovarosibv/video/7192115210314845446?lang=hu-HU> Letöltés ideje: 2023. július 21.

17 Online: <https://www.tiktok.com/@nav.gov.hu/video/7174344579385134342?lang=hu-HU> Letöltés ideje: 2023. július 21.

18 Online: https://www.tiktok.com/@hungarian_police/video/7252997819399785755 Letöltés ideje: 2023. július 21.

19 A feltüntetett adatok a 2023. július 21-ei állapotot tükrözik.



A kutatás

A tanulmány célja a TikTok videómegosztó alkalmazásban elérhető, börtön motívumot tartalmazó, külföldi és hazai tartalomgyártók által létrehozott videók felkutatása, az összegyűjtött tartalmak általános jellemzőinek feltárása, ezekkel összefüggésben pedig a felhasználói reakciók vizsgálata volt. Emellett a mintajegyek megállapításával és a kutatás eredményeinek felhasználásával olyan megállapítások megtétele, amelyek hozzájárulhatnak a büntetés-végrehajtási szervezet közösségimédia-platformjain folytatott kommunikációjának hatékonyságához. Fontos információ, hogy a kutatás mintavételének időpontjában (2022. 12. 17.) a korábban felsorolt rendvédelmi szervek TikTok-oldalai – köztük a büntetés-végrehajtási intézetek profiljai – nem voltak még létrehozva. Ez egyrésztől sajnálatos, hiszen a szervezeti videók nem kerültek be a kutatásba, ugyanakkor elmondható, hogy a mintavétel mentessé vált az irányított szervezeti kommunikációtól és annak befolyásoló hatásaitól, így a későbbiekben akár további tudományos összehasonlításnak is alapjául szolgálhat.

A kutatási mintába kerülő videók felkutatása irányított volt, az erre szolgáló címkék, avagy „hashtag”-ek alkalmazásával történt. Ezek a hazai videóanyagok keresése során a következők voltak: #bv, #büntetés-végrehajtás, #börtön, #sitt. A külföldi nyelvű tartalommeszítőket célozva viszont angol nyelvű címkék alkalmazása történt (#prison, #prisoner, #prisonlife, #inmate, #correctional). A végzett keresések során azon tartalmak kerültek a mintavételi csoportba, amelyekben közvetlenül vagy közvetett módon megjelent a börtön motívuma (jelentése). A magyar minta összeállítása érdekében megtekintett tartalmak jelentős része nem felelt meg a felállított kritériumnak. A hazai címke alapú keresés során megállapítható volt, hogy az itthoni közegben nem alkalmaznak kellő számban és rendeltetésszerűen a címkéket, így a szükséges mennyiségű elem feltárására fordított idő megközelítőleg ötszöröse volt a külföldi minta összeállítási időigényének, ahol viszont megfelelően címkéznak a tartalomgyártók. A minta 70 db magyar nyelvű, vagy beazonosíthatóan magyar tartalomgyártótól származó, illetve 70 db külföldi, főként angol és francia nyelvű, vagy beazonosíthatóan külföldi tartalomgyártótól származó videót tartalmazott, melyek együttes megtekintési ideje több mint 4 óra időtartamot tett ki.

A videók elemzése során először a legfontosabb tulajdonság került meghatározásra, ami a videók tartalmi információja. A népszerűségi jellemzők feltárása érdekében a videók egységes elv mentén történő csoportosítása vált szükségessé. A klasszifikáció fő elvét az alkotta, hogy mi áll a videók központjában, vagyis mi azok lényegi mondanivalója. Másodlagos cél volt, hogy lehetőség szerint minél kevesebb csoport legyen, hiszen azok számának növekedése csökkenti az egy csoportba eső elemek mennyiségének átlagát, és az alacsony elemszám már nem biztosítja a megállapítások kellő megalapozottságát. Már a mintavételnél is észlelhető volt, hogy a hazai és a külföldi csoportokon mért

adatok között jelentős lesz a differencia, tehát néhány vizsgálati eljárásban szükséges lesz külön kezelni a két halmazt, mely megállapítás szintén indokolta az alacsony csoportszám megtartását. Ez alapján az elsődleges klasszifikáció az alábbiak szerint alakult:

Főcsoportok:

1. Börtönélet típusú: Ezek a videók legtöbbször a börtönéletet, annak materiális valóságát jelenítik meg. Központjukban a fogvatartotti lét motívuma áll. Tartalmukban főként a bv. intézetben töltött szabadságvesztés alatt tapasztalt körülményeket, a fogvatartotti szubkultúrán belüli interperszonális kapcsolatokat és státuszképzési lehetőségeket mutatják be. Az intézet mindennapi életét közvetlenül, vagy közvetetten (elbeszélve) jelenítik meg.
2. Kötelék típusú: Azon tartalmak kerültek ide besorolásra, melyeket fogvatartottak kapcsolattartói (hozzátartozói) készítettek a látogatás eseményével összefüggésben. Központi témaként a videóban szereplő személyek kapcsolata jelenik meg. Főbb tartalmi vonulatuk az érzelmi állapot és az azzal összefüggő megnyilvánulások megjelenítése, de témájuk még a látogatatófogadásra történő felkészülés, a helyszínre utazás és a találkozásra való várakozás folyamatának bemutatása is. Alacsony gyakorisággal, így önállóan nem vizsgálható csoportként jelent meg a mintában, hogy az elektronikus telekommunikációs eszköz alkalmazásával létrejött kapcsolattartás során a hozzátartozók a fogvatartottal történő beszélgetés videóanyagát rögzítik, majd a fogvatartott egyes érzelmi reakcióit felhasználva szórakoztató tartalmat gyártanak a platformra.
3. Szabadulás típusú: Ebbe a típusba tartozik a fogvatartottak szabadulásával összefüggő tartalmak köre, melyek legtöbbször az intézetből kilépés mozzanatát, a hozzátartozók reakcióit és érzelmeit jelenítik meg központi elemként, valamint ezekhez esetenként társul az otthoni ünneplés bemutatása. A kötelék típusú csoporthoz hasonlóan ezen videók központjában a bemutatott esemény (ez esetben a szabadulás) van és az azzal összefüggő érzelmeket prezentálja.
4. Normatív típusú: Olyan videók kerültek ebbe a csoportba, amelyeknek közös jellemzője, hogy azok a bv. szervezet által már korábban, más felületen hivatalosan közzétételre kerültek. A tartalom forrás-azonosan, vagy módosított formában úgy került újraközlésre, hogy annak normatív jellege (szabályoknak, elvárásoknak megfelelő) és központjában a bv. szervezet eredeti kommunikációs célja változatlan maradt. Ide lenne sorolandó a rendvédelmi szervek, legfőképpen a büntetés-végrehajtási szervezet TikTok-kommunikációja is, de az a már említett okok miatt nem került a mintába, a külföldiben pedig nem volt megtalálható.



Az elsődleges csoportba sorolás megfelelően elhatárolta a tartalmakat egymástól, azonban az eljárás közben megállapításra került, hogy a „börtönélet” főcsoport gyakori elemszáma önmagában indokolja annak további felbontását, így a főcsoport elemeinek nominális elkülönítése történt meg az alábbiak szerint:

A „börtönélet” főcsoport al-klasszifikációja:

1. Empirikus-narratíva jellegű: ide sorolandóak az úgynevezett „vlog” jellegű videók, amelyekben fogvatartás alatt lévő, vagy már szabadult személyek számolnak be a büntetés-végrehajtással összefüggő tapasztalataikról. A beszámolót végző, már szabadult személyek számos témában alkotnak tartalmat, például hogyan telt az első napjuk a bv. intézetben, hogyan szereztek tiszteletet a fogvatartotti szubkultúrában, vagy hogyan alakultak személyes kapcsolataik az évek során. Ez az alcsoport a külföldi tartalmak esetében jelent meg gyakrabban.
2. Információ-transzfer jellegű: ez a típus a külföldi tartalmakban elenyésző, míg a hazaiakban jelentős mennyiségben fordult elő. Jellemzően korábbi forrásokból származó tájékoztató, oktató, archiváló célzatú vizuális tartalmak újraserrepereltetése tartozik ide, így főként a börtön témát feldolgozó ismeretterjesztő filmek vagy sorozatok (például „Rácsok mögött: a világ legkeményebb börtönei” című dokumentumfilm sorozat, vagy a „Börtönben az uram” című magyar dokumentumfilm) interjúinak, életkövetéseinek, megfigyeléseket tartalmazó bejátszásainak újraközlésével létrejött tartalmak köre. A videók a börtönéleten belül leginkább a fogvatartottakra fókuszálnak, de néhány esetben a személyi állományi tagok munkája is megjelenik a képsorokon.
3. Börtönpszichológia jellegű: a bv. intézeti élelmiszer- és étkeztetés-kritizáló, vagy a felhalmozott élelmiszerek sokszínűségéről és mennyiségéről dicsekvő, valamint a börtönkörülmények közötti főzési megoldásokról, tiltott praktikákról szóló tartalmak köre tartozik ide. A hazai mintában nem fordultak elő, ám a külföldiben nagy számmal megjelentek az ebbe a csoportba tartozó, népszerű videók. Ez legfőképpen a fogvatartottak által tiltott módon készített tartalmak csoportja. Olyan témákat prezentál, amelyekben bár erősen megjelenik a kreativitás, azonban a középpontban a fogvatartottak által elkészített, különleges élelmiszerek által biztosított „börtönpszichológiai jólét” megjelenítése van.
4. Milió jellegű: ezen videók fókuszában az egyént (fogvatartottat) körülvevő közvetlen környezet vagy helyszín áll, így legfőképpen a börtön tárgyi (például zárkakörnyezet, zárkatarozékok, vizesblokk stb.) és/vagy személyi körülményeit (például zárkaközösség, felügyelet) mutatják be, pozitív vagy negatív kritikai megközelítés alkalmazásával, nagyrészt nem engedélyezett felvételek közlésével. Ide kerültek besorolásra a fogvatartottak társas viselkedéseit, interakcióit bemutató videók is. Külföldi videókban népszerű az ilyen jellegű tartalom.

5. Prizonál-invenció jellegű: erre a csoportra a börtönbeli korlátozott lehetőségek között megjelenő kreativitás prezentálása a jellemző. Az ide sorolt tartalmak középpontjában, mondanivalójában a népszerű börtön-praktikus tartalmakat (például hogyan lehet „átmenetes” haját vágni önállóan, több tükör alkalmazásával, hogyan kell használni a ruhafehéritő és a közönséges sampon kombinációját hajszőkítésre, vagy hogyan rejthető el rögtön a tiltott mobiltelefon a felügyelet érkezésekor) találjuk. Ez a típus is kedvelt tartalma a külföldi és nem engedélyezett módon felvett videóknak.

A klasszifikációkat követően rögzítésre került a videó közzétételének pontos dátuma, illetve az ahhoz kapcsolódó kedvelések, hozzászólások, kedvencként jelölések és megosztások száma. A videók viralitásának megközelítőleg feltárása érdekében adatként került feljegyzésre, hogy hány napja elérhető a tartalom, valamint ennek ismeretében a felhasználói interakciók egy napi átlagértékének (kedvelések napi átlaga, hozzászólások napi átlaga, kedvencként jelölések napi átlaga, megosztások napi átlaga) kiszámítása is megtörtént, ami skála típusú változóként került rögzítésre. Vizsgálható tulajdonságként lett feltárva, hogy a tartalom úgymond legálisnak/engedélyezettnek vagy illegálisnak/nem engedélyezettnek tekinthető-e. Mindemellett a tartalmat feltöltő/létrehozó személy szerepe²⁰ is rögzítésre került, ami lehetett fogvatartott (volt vagy jelenleg is az), fogvatartott hozzátartozója (például látogatófogadással kapcsolatos tartalmak esetében), független tartalomgyártó (például önálló személyek, külső sajtóorgánumok, televízió csatornák közlései) vagy a rendvédelmi szerv állományába tartozó személy (nem hivatalos közlésnek számító tartalmak kapcsán).

Az összeállított adatbázisban már megfelelően alkalmazhatóak a leíró statisztikai módszertanok, így az SPSS statisztikai szoftver használatával az alábbi specifikus elemzések kerültek végrehajtásra.

Vizsgálatok:

- mindkét, klasszifikációs eljárás során létrejött csoport gyakoriságvizsgálata és viralitás-vizsgálata (felhasználói reakciók napi átlaga),
- a tartalmi legalitás gyakoriság- és viralitás-vizsgálata,
- a tartalomkészítők típusa szerinti gyakoriság- és viralitás-vizsgálat,
- a maximumérték elemek közötti szignifikancia-vizsgálat.

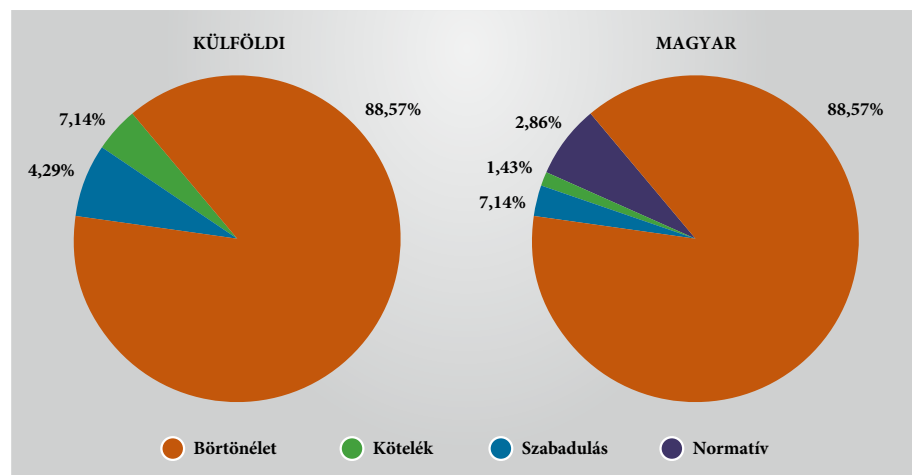
²⁰ Ezt ebben az esetben nem a tartalomgyártó nevére, személyes adataira kell érteni, hanem hogy a büntetés-végrehajtáshoz, a börtönhöz való társadalmi viszonyában milyen jellegű szerepet képvisel.



A vizsgálatok eredményeinek általános kiértékelését követően olyan kommunikációs javaslatok kerülnek megfogalmazásra, amelyek főként a feltárt megállapításokon nyugszanak.

A főcsoportok gyakoriság-eloszlása

A főcsoportba sorolás eredményének ismertetését a külföldi és a magyar tartalmak elkülönített bemutatásával célszerű ábrázolni. A következő duális ábrán ez látható.



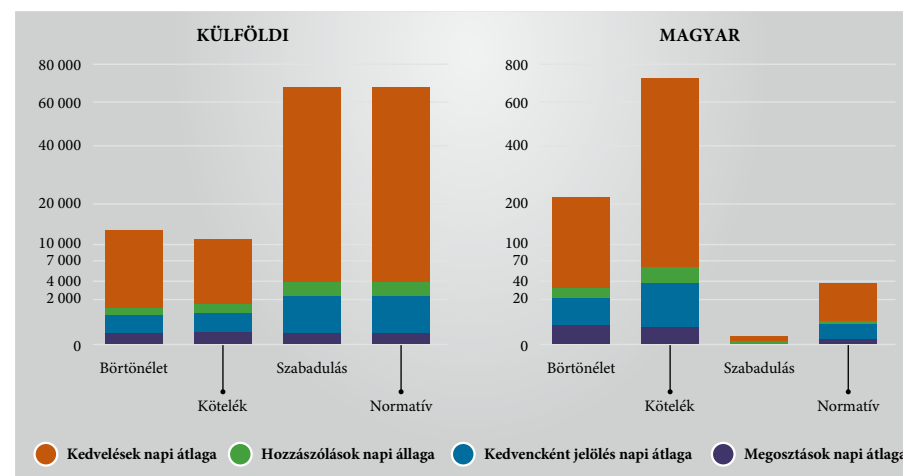
1. ábra: A külföldi és a magyar videók főcsoportok szerinti eloszlása

Láthatjuk, hogy a mintavétel során tett megállapítás (miszerint a „börtönélet” főcsoport gyakorisága jelentős) helytálló volt, mindkét tartalomtípusban (külföldi és magyar) indokolt volt a halmaz további csoportokra bontása. Emellett a nagyszámú megjelenés alapján kijelenthető, hogy a börtön motívumot tartalmazó TikTok videók külföldön és itthon egyaránt a börtön belső világával foglalkoznak legnagyobb arányban (88,57%). További feltűnő adat, hogy a külföldi mintába nem került (0%) normatív típusú tartalom. A kötelék típusú megjelenés (7,14%) a második leggyakoribb külföldön, amelyet a szabadulás tartalmú videók csoportja követ (4,29%). A magyar tartalmak esetében eltérő a másodlagos és a harmadlagos megjelenés sorrendisége és típusa is, hiszen a második helyen a normatív típusú videók kategóriája szerepel 7,14%-kal, amelyet az alacsonyabb (2,86%) eloszlást mutató kötelék és a legkisebb arányban előforduló (1,43%) szabadulás típusú tartalom követ.

A főcsoportok viralitás-vizsgálata

A TikTok-videók viralitását számos tényező befolyásolja. Az egyik legfontosabb az alkalmazás algoritmus, amely a felhasználói interakciókra (például kedvelések,

megosztások, megtekintési idő stb.) és preferenciákra alapozva személyre szabott tartalmat ajánl. Emellett a tartalomnak bizonyos – a közösség által elismert és követett – trendekhez kell illeszkednie ahhoz, hogy nagyobb eséllyel váljon virálissá. A fontosabb jellemzők közül a kutatási minta a felhasználói reakciók adathalmazával rendelkezik, valamint a videók közzétételének napja óta eltelt időtartammal. E változók ismeretében kiszámíthatók a felhasználói reakciótipusok egy napi átlagai, amelyek nem szolgáltatnak a viralitásra vonatkozó maradéktalan, tudományos megalapozottságú adatokat, azonban kellően informatívak és szemléltethetőek ahhoz, hogy kiértékelésükből továbbgondolásra alkalmas megállapítások születhessenek. A külföldi videók népszerűség-mérőszáma több mint százszorosa volt a magyar mintakészlet átlagainak, így azok együttes kiértékelése torzító hatással bírna, tehát külön, duális ábrán kerülnek bemutatásra a külföldi és a magyar vonatkozások.



2. ábra: A főcsoportok reakció-átlagának számszerű megjelenése

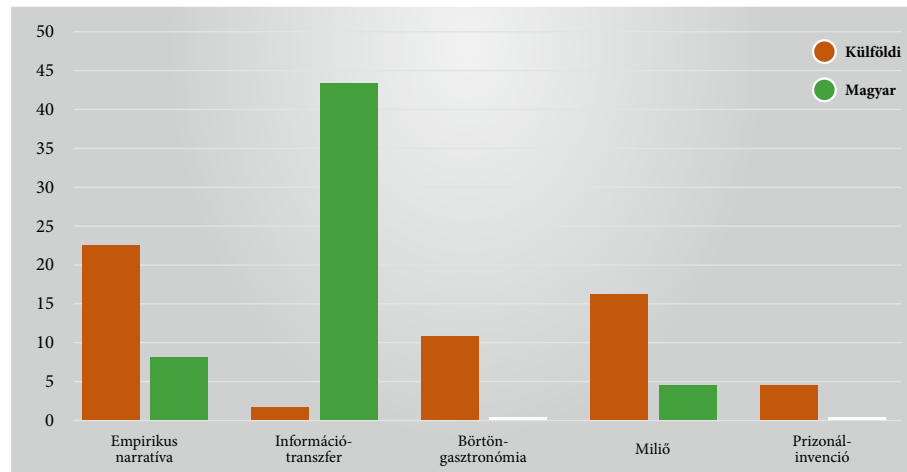
A külföldi TikTok-tartalmak legnépszerűbb és legtöbb felhasználói reakciót kiváltó főtémája a szabadulás eseményét bemutató videók csoportja, melynek kapcsán a leggyakoribb reakció, azaz a kedvelések napi átlaga közel ötszöröse a többi témának. A kiemelt népszerűséget – az előforduló alacsony számú gyakoriság mellett – a közvetített információ erős érzelmi vonala okozhatja. A normatív csoport esetében elem-előfordulás hiányában megállapítás nem tehető. A kedvelések és a megosztások száma egymáshoz viszonyítva nem arányos, a börtönélet és a kötelék csoportokban aktívabb megosztási tevékenység került bizonyításra.

Az itthon készült videók némileg arányosabb, de eltérő eloszlást mutatnak a külföldiekhez képest. A magyar csoport reakcióinak napi átlagos száma töredéke a külföldi mintának, ennek ellenére természetesen ezek kapcsán is tehetőek önálló megállapítások. A kötelék főcsoportú videók – amelyek a szabadulás típusúakhoz hasonlóan



erős, komplex érzelmi hatást jelenítenek meg – a többi témához képest magasabb népszerűségi értéket mutatnak, ezeket követi a börtönélet kategória. A szabadulás típusú videók csoportja a magyar minta esetében az alacsony elemszám-gyakoriság miatt nem értékelhető, ugyanakkor a külföldi mintával ellentétben, a normatív típusú videók kategóriája mérhető értékeket eredményezett. Megállapítható, hogy a normatív csoportba tartozó videók kapcsán tett hozzászólások napi átlaga arányában alacsony. Mindezekon túl, a felhasználói reakciók egymáshoz viszonyított arányértéke normalitást mutat.

A börtönélet főcsoport alcsoportjainak gyakoriság szerinti eloszlása



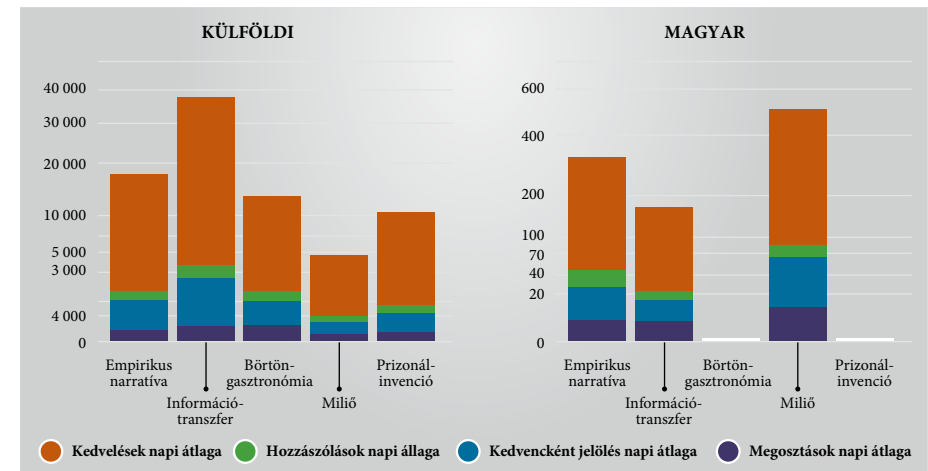
3. ábra: A börtönélet főcsoport alcsoportjainak gyakoriság szerinti eloszlása

A 3. ábrán feltüntetett eredmények alapján láthatjuk, hogy a börtönélet főcsoporton belül a hazai és a külföldi elemek eloszlása sem azonosságot, sem arányosságot nem mutat egymáshoz képest. A külföldi mintában egyenletesebb eloszlást tapasztalunk és az empirikus-narratíva típusú videók emelkednek ki a legnagyobb gyakorisággal. Megállapítható, hogy a külföldi minta minden csoportja kellő elemszámmal jelenik meg, ugyanakkor az információ-transzfer típusú elemek nem mondhatóak a külföldi videók jellegzetességének.

A hazai tartalom alcsoportokon belüli eloszlása nem arányos. A börtön-gasztronómia és a prizonál-invenció jellegű videók nem voltak megtalálhatóak a mintában, az információ-transzfer típusú tartalom azonban a hazai minta leggyakoribb eleme.

A börtönélet főcsoport alcsoportjainak kapcsán is megvizsgálásra került a felhasználói reakciók egy napi átlaga, természetesen itt is külön kell kezelni a külföldi és a hazai mintát.

A börtönélet főcsoport alcsoportjainak viralitás-vizsgálata



4. ábra: Az alcsoportok reakció-átlagainak számszerű megjelenése

A külföldi mintában az információ-transzfer jellegű videók a legnépszerűbbek. Az empirikus-narratíva, a börtön-gasztronómia és a prizonál-invenció jellegű tartalmak erős középértékként jelentek meg a modellben, melyek egyaránt népszerűek és a hozzájuk kapcsolódó kedvelések számának átlaga is arányos eloszlást mutat a többi felhasználói reakcióval. A legalacsonyabb felhasználói reakciós tevékenység a milió típusú videókon mérhető. A börtön-gasztronómiai jellegű videók csoportjában dominánsabban jelenik meg a megosztások és a hozzászólások számának átlaga a többi alcsoportéhoz képest.

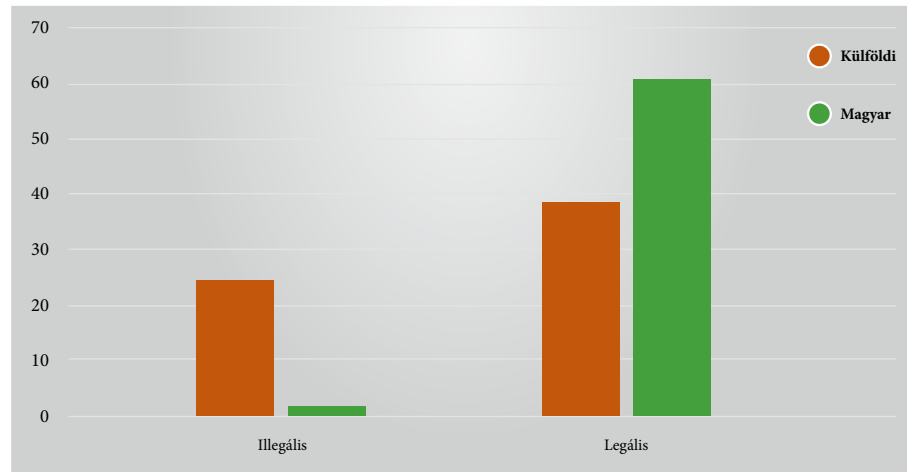
A magyar tartalom alcsoport elemeinek reakció-átlag ábrája eltérő képet mutat a külföldihez képest. A legfeltűnőbb különbség a börtön-gasztronómiai és a prizonál-invenció tartalom hiánya. A magyar nyelvű mintában nem voltak ezen csoportokba sorolható elemek, azok egyértelműen csak külföldi sajátosságok. Itt a milió jellegű videók a legnépszerűbbek a felhasználói reakciók szempontjából, sőt a külföldi csoportokra jellemző arányokhoz képest ezeknél dominánsabban jelenik meg a kedvenként jelölések és a megosztások számának átlaga is. Ez arra enged következtetni, hogy az ilyen jellegű tartalmakat szívesen osztják meg egymással a felhasználók.

Végül pedig megállapítható, hogy a mért értékek egymáshoz való viszonya arányosnak mondható.



Tartalmi legalitás

A legalitásvizsgálat célja a fogvatartott személyek által tiltott módon rögzített és nyilvánossá tett felvételek platformon történő megjelenési gyakoriságának feltárása, valamint egyéb jellemzőinek és népszerűségének vizsgálata volt. A kutatás kezdeti szakaszában – a minta összeállítása során, a videók tartalmát vizsgálva – a legtöbb esetben megállapítható volt, hogy a megjelenített videóanyagok rögzítése és nyilvánossá tétele törvényesen, avagy tiltott módon, például a fogvatartottak által lett-e végrehajtva. E megállapítás függvényében illegális és legális elnevezésű, nominális változóval lettek ellátva a videók, majd statisztikai kiértékelésre kerültek.



5. ábra: A külföldi és a magyar mintakészlet legalitás szerinti gyakoriság-eloszlása

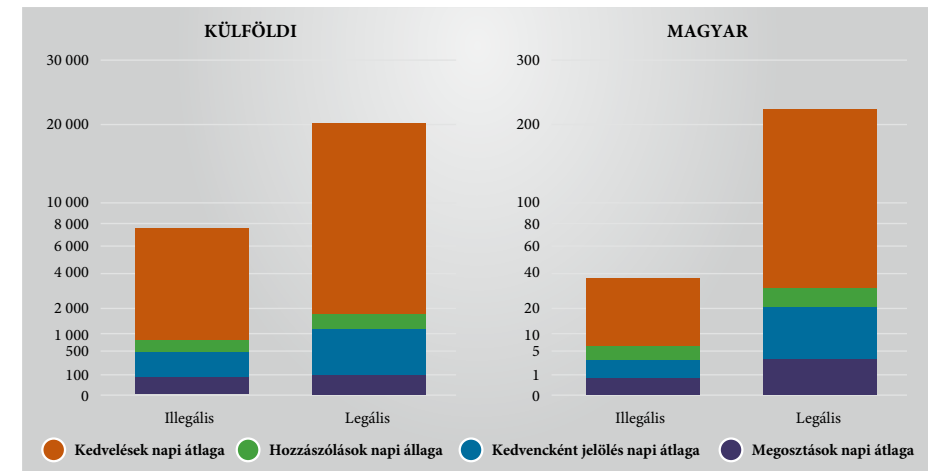
A külföldi tartalmak vizsgálatánál látható, hogy a legálisnak tekinthető videók aránya 61%, míg a feltehetően tiltottaké 39%. A magyar minta esetében eltérő arányok mutatkoznak, a feltehetően legitim tartalmak jelentős (97%), míg az illegálisként jegyzett videók alacsony (3%) arányban fordultak elő. A külföldi, illegális videók kapcsán több esetben volt megállapítható a felhasználói csatornák nevéből, a videók tartalmából, illetve a leírásaikból, hogy az éppen szabadságvesztését töltő fogvatartott azért hozott létre TikTok-fiókot, hogy a börtönbeli tapasztalásairól rendszeresen beszámoljon a platformon.

A magyar minta vonatkozásában ilyen vagy hasonló megállapítás nem tehető. A mért alacsony gyakoriság mögött a korábbi években más platformon (tiltott módon) közvetített élő adások jelentősen modifikált formájú újraközlése volt megállapítható. Összességében elmondható, hogy a fogvatartottak által tiltott módon létrehozott és a TikTok-platformra feltöltött videók a külföldi minta erős jellegzetességei, az itthoni tartalmakban nem számottevők.



A felhasználói reakciók vizsgálata a legalitás vonatkozásában

Minden adat a rendelkezésünkre áll ahhoz, hogy megvizsgáljuk a legalitás és az illegálitás népszerűség-differenciáját. A börtönön belül, illegálisan készített felvételek vajon vonzóbbak a törvényes közlésekénél? Ehhez a kétpólusú csoportok vonatkozásában vizsgáljuk a felhasználói reakciók napi átlagát.



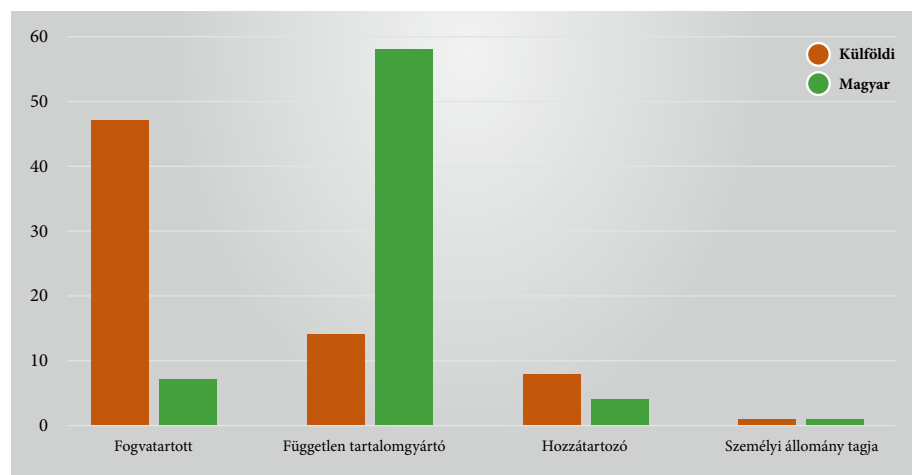
6. ábra: A külföldi és a magyar tartalmak gyakoriságának eloszlása a legalitás szempontjából

A külföldi mintában mindkét csoportban volt elég elemszám ahhoz, hogy a kapott értékekből megállapítás legyen tehető. E szerint az illegális jelleget képviselő tartalmak egyértelműen népszerűtlenebbek. A magyar mintában azonban kevés volt az illegálitást képviselő elemszám, így az itt kapott eredmények önmagukban nem megalapozottak. A felhasználói reakciók egymáshoz viszonyuló arányossága különleges eltérést nem mutat egyik mintában sem, ugyanakkor összességében kijelenthetjük, hogy a törvényes módon közölt tartalmak bizonyítottan népszerűbbek.

A tartalomkészítők típusának megoszlása

A videók hordoznak olyan információkat, amelyek a tartalomkészítőre is utalnak. A kutatás megközelítéséből csak egy pár releváns szerepet volt szükséges meghatározni. Könnyen csoportosíthatóak a videók aszerint, hogy a tartalmat készítő jelenleg vagy korábban fogva tartás alatt lévő egyén, egy fogvatartottal kapcsolattartói vagy hozzátartozói minőségben megjelenő személy, egy rendvédelmi szerv személyi állományának tagja vagy a rendvédelmi szervektől független tartalomgyártó volt. Az alábbi diagram ábrázolja a tartalomkészítők gyakoriság szerinti eloszlását a külföldi és a hazai megjelenésekben.





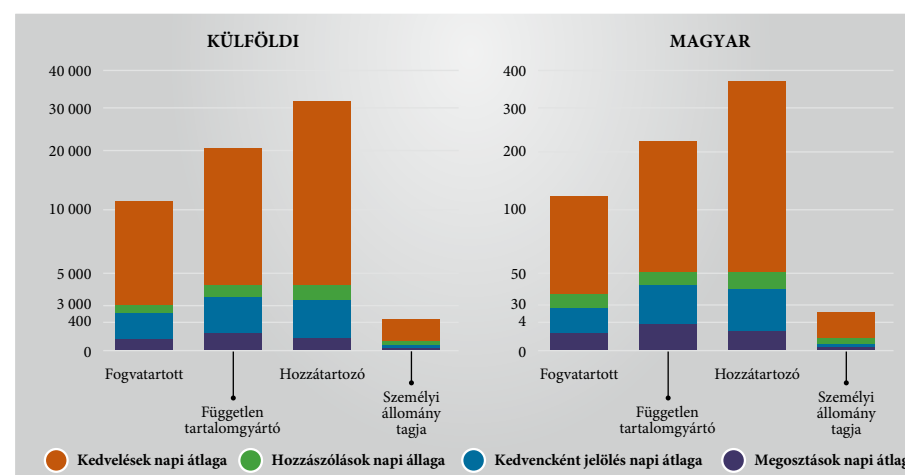
7. ábra: A feltételezett tartalomkészítők gyakoriságának eloszlása

A 7. ábra alapján érdekes megállapításokat lehet tenni. A külföldi mintában a fogvatartottak vagy a volt fogvatartottak által készített videók a legjellemzőbbek, valamint számottevő a független tartalomgyártók és a hozzátartozók által készített videók gyakorisága is.

A magyar mintában kimagaslóan gyakoriak a független tartalomgyártók által előállított tartalmak. A másodlagos csúcserőteket a fogvatartottak által készített videóanyagok érték el. A hozzátartozói tartalmak itt is a 3. leggyakoribb elemként mérhetőek, míg a személyi állományi tagok által készített videók száma mindkét mintában elenyésző.

A viralitás vizsgálata a tartalomgyártók vonatkozásában

Természetesen a felhasználói reakciók egy napi átlagértéke a tartalomgyártók párhuzamában is vizsgálható. Ez alapján ráláthatunk arra, hogy mely típusú felhasználók gyártják azokat a tartalmakat, amelyek a legtöbb reakciót váltják ki. A következő ábra szintén a külföldi és a hazai elkülönítés elvén mutatja be a mért adatokat.



8. ábra: A tartalomgyártók vizsgálata a felhasználói reakciók napi átlaga szerint

A kutatásban ez az első olyan eredmény, amelynek kapcsán egy könnyen felismerhető törvényszerűség észlelhető. A 8. ábrán látható, hogy bár a két külön csoport (külföldi és magyar) mérőszámaiban komoly nagyságrendi eltérés tapasztalható, a tartalomgyártók népszerűségében és egymáshoz való viszonyulásaiban olyan törvényszerűség mutatkozik, amely mindkét csoportra (külföldi és magyar) egyaránt érvényes. Megállapíthatjuk, hogy a hozzátartozók állítják elő a legnépszerűbb tartalmakat a felhasználói reakciók viszonyulásában, őket követik a független tartalomgyártók, majd a fogvatartottak (vagy volt fogvatartottak). A személyi állományi tagokra vonatkozó értékek az alacsony előfordulási gyakoriság miatt nem tekinthetők relevánsnak.

Maximumértékek mögötti tartalom

Ebben a fejezetben a videók felhasználói reakcióinak statikus mutatói (kedvelések, hozzászólások, kedvencként jelölések és megosztások száma), valamint ugyanezen mutatók egy napra eső átlagai (dinamikus mutatók) kerültek csökkenő sorrendiség szerinti vizsgálat alá. Az alábbiakban a legnagyobb számokkal rendelkező és legvirálisabb jelleget képviselő videók tartalmairól történik említés. Az eltérő mérőszámok ténye okán itt is külön lettek választva a hazai és a külföldi tartalmak.

Külföldi tartalmak:

A statikus népszerűségi maximumértékeket négy videó képviseli a külföldi mintában. Az első két videó a szabadulás eseményéhez köthető. Erős érzelmek jelennek meg azokon a képsorokon, ahol egy lánygyermek találkozik a 20 évnyi szabadságvesztést követően szabaduló édesapjával, és ott is, ahol egy fiúgyermek a nagybátyjával 5 év után. A harmadik egy olyan narratív videó, ahol egy volt fogvatartott számol be arról,



hogya a fiatalokkal szemben elkövetett szexuális bűncselekmények elkövetőire mi vár a fogvatartotti szubkultúra iratlan törvényei szerint. A negyedik egy illegálisnak címkézett, szélsőséges prizonál-invenció videó, amely a fektetési anyag (szivacs, lepedők, huzatok) női testformára hasonlító átalakításának eredményét jeleníti meg.

E videók felhasználó reakció-átlagainak csúcserkékei csak részbeni átfedést mutatnak a statikus adatokkal. Bár a szabadulást bemutató videók a viralitás szempontjából is népszerűek, azonban az egy napra átlagolt felhasználói reakciók legmagasabb értékeit képviselő tartalmak között több esetben szerepelnek volt fogvatartottak narratív videói is. Összességében elmondható, hogy a külföldi csoport legnépszerűbb videói között azonoság a szabadulást megjelenítő képsorok és a volt fogvatartottak által készített narratív tartalom tekintetében van.

Hazai tartalmak:

A hazai csoport statikus maximumértékei alatt található videók vegyes képet mutatnak. Több esetben találunk népszerű dokumentumfilm-részletet, de hírhedt bűncselekmények elkövetőivel vagy celebekkel²¹ készült riportanyagot, valamint kötelék típusú videót is. Viszont a statikus csúcserkékek között megjelent egy normatív tartalom is, amely a BvOP központi műveleti egységének gyakorlati foglalkozását bemutató, független tartalomgyártó által újraközölt videó volt. A reakció-átlag értékek legmagasabb mérőszámain is a statikus témákhoz hasonló videókat találunk, továbbá egy olyan dokumentumfilm részletet, ahol a 70-80-as évek fogvatartottai adnak tanúbizonyságot muzikalitásukról. Emellett a statikus mérésen jól szereplő, látogatófogadást bemutató, kötelék típusú videó is ért el kiemelkedő virális értéket. Egybevetve elmondható, hogy a magyar tartalmak legnépszerűbb videói kapcsán általános megállapítás nem tehető, azonban van olyan normatív tartalomtípus, amely – mivel helyet kapott ebben a szűk körben – továbbgondolásra érdemes.

A kutatás általános megállapításai

A TikTok-platformon a börtön motívumot tartalmazó videók legnagyobb arányban a bv. intézetek belső működésével összefüggően jelennek meg és a bástyafalak mögötti zárt világba igyekeznek betekintést adni az ott található körülmények és az emberi kapcsolatok bemutatásával. Ezek a videók nagy számban voltak vizsgálhatóak, az általuk ismertett témák népszerűnek mondhatóak. Itthon közkedveltek a börtönkörülményeket, az intézetek és a fogvatartottak mindennapjait feldolgozó tartalmak, míg

21 A „celeb” szó általában olyan személyekre utal, akik a közéletben vagy a médiában széles körben ismertek és felismerhetőek. Lehetnek színészek, énekesek, sportolók, televíziós személyiségek, influencerek és egyéb olyan személyek, akik a köztudatban vannak valamilyen tehetségük, munkájuk, viselkedésük vagy esetenként botrányaik miatt.

külföldön ennek az ellenkezője került megállapításra. Az információ-transzfer típusú külföldi tartalmak népszerűsége az alacsony gyakoriság ellenére kimagasló, itthon pedig jelentős gyakoriság mellett mondhatóak népszerűnek. A börtön motívummal rendelkező magyar TikTok-videók nagy számban tartalmaznak dokumentumfilmekből kivágott, újraközölt tartalmakat, melyek általános népszerűségnek örvendenek.

Hazai viszonylatban a szervezettől független tartalomgyártók, míg külföldön a fogvatartottak vagy volt fogvatartottak készítik a legnagyobb számban a tartalmakat. A fogvatartottak kapcsolattartói/hozzátartozói által gyártott videók alacsony, míg a rendvédelmi szervek és a hozzájuk köthető személyi állományi tagok által készített tartalmak elhanyagolható mértékben jelentkeznek. Ennek ellenére azonban a hozzátartozók által készített tartalmak váltják ki a legnagyobb felhasználói aktivitást, majd ezeket követik a független tartalomgyártók és a fogvatartottak által készített videók.

A külföldi TikTok-videók jelentős részét a fogvatartottak illegálisan rögzítik és teszik közzé, azonban a hazai mintában ez a jelenség nem volt észlelhető. Ennek ellenére a legális jelleget képviselő tartalmak népszerűbbek a tiltott módon felkerült videóknál.

A mintavétel időpontjában – a hazai videók között, a független tartalomgyártóknak köszönhetően – már közvetett formában (más forrásból eredő tartalmak újraközlésével) megjelent a büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos kommunikációja. A kapcsolattartók és a hozzátartozók is előszeretettel készítik a bv. szervezethez köthető videókat, melyek jellemző témája a fogvatartott és a család közötti interperszonális kapcsolat bemutatása. A szabadulás eseménye a külföldi videók tartalmai között kiemelkedő népszerűségű, de a hazai mintában ez nem megállapítható. Mindkét téma nagyon erős, komplex érzelmi reakciókat mutat be, melyek kimagasló népszerűséget váltanak ki a felhasználókból itthon és nemzetközi szinten egyaránt.

A külföldi felhasználók reakciói alapján népszerűek a valós prizonális tapasztalaton alapuló, „vlog” típusú videók és a börtönökben történő étkezéssel, étkeztetéssel kapcsolatos tartalmak is, de hasonló érdeklődést váltanak ki a fogvatartotti praktikákat bemutató képanyagok is.

Javaslatok a büntetés-végrehajtási szervezet TikTok-közösségépítése és népszerűsítése érdekében

A TikTok-platformon történő, online közösségépítés egyetlen eszköze a folyamatok sikeres menedzsmentje, melynek szerves részét képezi a népszerű tartalmak gyártása. Manapság bizonyított, hogy a társadalom fiatalabb rétegei már legfőképpen a platform felületén informálódnak. Mivel a legnagyobb számban a szervezettől független személyek és a fogvatartottak/volt fogvatartottak gyártanak releváns tartalmat a felületre, ezért



a büntetés-végrehajtásnak egyértelműen növelnie kell a normatív videók gyakoriságát. Nem egyszerű feladat a büntetés-végrehajtási tartalomstratégia kialakítása, azonban kiváló lehetőséget nyújt, hiszen unikumnak számít ezen a platformon. A szervezet monopolhelyzetben van, hiszen a rendelkezésére álló, valós tartalom-erőforrások felett önállóan rendelkezik. Ezek közül a személyi (munkavállalói és fogvatartotti állomány), a tárgyi (például bv. intézeti helyszín, gépjárműpark, technikai berendezések és kényszerítő eszközök), valamint a kulturális (például szervezeti események, szakmai ismeretek, kapcsolatok stb.) erőforrások megfelelő alapját jelenthetik a konstruktív, hiteles tartalomszolgáltatásnak.

A kutatás eredményeinek felhasználásával a felhasználókat a tartalmak megtekintése mellett reakciókra is lehet sarkallni. Az irányok meghatározásához nyilvánvalóan az itthoni mintában tapasztalt egyértelműségeket ajánlatos feldolgozni, azonban a külföldi minta sajátosságainak felhasználása is eredményre vezethet. A tartalomgyártásnak nincs biztos módszertana, bármilyen videó érhet el nagy népszerűséget, azonban az ilyen eseti jelenségek visszavezethetők valamilyen viralitást szolgáló tényező meglétére. Magas nézettség bármikor létrejöhet, azonban az alábbi elemek használata valószínűleg hozzájárulhat egy fenntartható tömegtájékoztatási folyamathoz.

Ajánlott tartalomtémák a kutatás eredményeire alapozva:

- A börtön belső körülményeinek bemutatása népszerű témává válhat, hiszen a bv. szerv környezete izolált jelleget képvisel, így olyan vizuális információkat lehet közvetíteni, amelyekhez nem, vagy csak ritkán fér hozzá a társadalom egy átlagos tagja. A narratív és empirikus elemek tovább növelhetik a népszerűségi faktorokat, ahogyan az információkat közvetítő tartalomtípus is.
- A személyi állományi tagok személyének, munkavégzésének bemutatása, az általuk végzett napi feladatok, gyakorlati foglalkozások, képzések prezentálása kellő alapot jelenthet, valamint a művelti csoportok tevékenységének ismertetése is bizonyítottan népszerű. Emellett fontos, hogy az ilyen típusú videók – általános megközelítéssel – több szakterület életébe is betekintést nyújtsanak, így egy generális tájékoztatást adva a szervezeti elemekről.
- A releváns, vagyis kifejezetten a fiatal generációknak szóló tartalmak készítése is magas nézettséget generálhat. Ennek szerves részét kell, hogy képezze a trendfigyelés, valamint az azzal összefüggő tartalom közzétételének időszzerűsége. Monitorozni kell a külföldi és a hazai trendeket, hashtageket, kihívásokat, de érdemes vizsgálni a népszerű influenszerek tevékenységeit is. Ezt követően a népszerűségi és trend-hullámokban időben, a szervezeti erőforrások felhasználásával készített videókkal szükséges részt venni.
- A reintegrációs tevékenységek széleskörű bemutatása is javasolt téma olyan formában, amelyben megjelenik – a kötelék és a szabadulás típusú videókhoz

hasnolón – az erős érzelmi tartalom. A reintegrációs programok, illetve a végrehajtásuk során közreműködő személyek és tevékenységeik, érzéseik bemutatása hozzájárulhat ahhoz, hogy a fogvatartásból szabadulók és a társadalom közötti feszültség csökkenjen. A TikTok megfelelő eszköz lehet a társadalom tagjainak érzékenyítésére a témában, amely hozzájárulhat a büntetés-végrehajtási célok megvalósulásához.

A szervezeti népszerű tartalomgyártás eszköze lehet továbbá a felsorolt témák humoros és könnyed, közérthető megközelítése. Ajánlatos az aktuális és népszerű hashtagek használata, amely növeli a tartalmak viralitásának esélyeit, emellett érdemes önálló címkét létrehozni, amellyel a közösséghez való kapcsolódást is elő lehet segíteni. A videókhoz köthető kommentszekciót aktívan kell tartani, a feltett kérdéseket megjeleníteni és megválaszolni szükséges. A korábban szabadságvesztésüket töltő személyek esetleges szélsőséges megnyilvánulásai miatt a fokozott moderációs tevékenység is nélkülözhetetlen.

A már kialakított gyakorlat – mely szerint a bv. szervek önálló TikTok-felhasználóként építik közösségeiket – megadja a lehetőséget arra, hogy ne csak a felhasználók és az influenszerek irányába kollaboráljanak, hanem akár egymást is felkérhetik különböző szakmai kihívások teljesítésére vagy humoros feladatok végrehajtására. A kollaboráció fontos eleme a tartalomkészítésnek, a helyi közösségekkel és a más rendvédelmi szervekkel történő együttműködés is további lehetőségeket rejthet.

A tartalmak készítésénél ajánlott a szervezet arculati elemeinek alkalmazása. A jelképekkel össze lehet kapcsolni a hiteles tájékoztatás felismerését, amely így növeli a közbizalmat és elősegíti a rendvédelem egységességének megteremtését.²² Fontos, hogy a szervezet általános eljárásai és rendhagyó intézkedései ismertetésre kerüljenek a felületen. Ezek jó eséllyel nem válnak népszerű tartalommal, viszont az esetleges közzétételük kötelezettségeinek eleget tesz, és ezzel növeli a társadalom bizalmát.

A bűnmegelőzési programok fontos szerepet töltenek be a társadalom biztonságának és jólétének fenntartásában, így az ezzel kapcsolatos tartalmak is ráirányíthatják a figyelmet bizonyos, a bv. szervezet szempontjából is fontos társadalmi kérdésekre. A szervezeti programok, illetve a közösségi megjelenések bemutatása és az ezekre való meghívások is ajánlott tartalmak lehetnek, hiszen hozzájárulnak a közösségápoláshoz és a toborzási célok megvalósításához is.

Összességében kijelenthetjük, hogy léteznek olyan, a TikTok-platformon alkalmazható megközelítések, amelyek megfelelő alapot szolgáltatnak az online közösség

²² 12/2019. (IX. 20.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet kommunikációjáról, 61.



létrehozásához és további építéséhez úgy, hogy azok egyaránt szolgálják a szervezet saját céljait és a társadalmi érdekeket is. Ezek megvalósításához viszont alapvető a gondosan kimunkált stratégia alkalmazása. Fontos továbbá, hogy bizonyos mértékű előrehaladás után, a friss tapasztalatokat újfent elemző-értékelő vizsgálat alá kell vetni, és ennek tekintetében szükséges változtatni, vagy újraalkotni a korábban meghatározott irányokat. A közösségi média-trendek villámgyors változásának követése és kihasználása nem egyszerű feladat, de az ebbe fektetett energia olyan valós eredményekben mérhető, amelyek egyfajta XXI. századi – a társadalom és a szervezet számára egyaránt hasznosuló –, különleges értéként jelenhetnek meg.

Felhasznált irodalom

- 12/2019. (IX. 20.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet kommunikációjáról, 61.
- Digital 2022 – Hungary (2022). Online: <https://datareportal.com/reports/digital-2022-hungary> (Letöltés ideje: 2023. július 22.)
- Investing for our 150m strong community in Europe (2023). Online: <https://newsroom.tiktok.com/en-eu/investing-for-our-150-m-strong-community-in-europe> (Letöltés ideje: 2023. július 2.)
- Montag, C. – Yang, H. – Elhai, J. D. (2021): On the Psychology of TikTok Use: A First Glimpse From Empirical Findings. doi: 10.3389/fpubh.2021.641673. Online: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8010681/>
- TikTok by the Numbers: Stats, Demographics & Fun Facts (2023). Online: <https://www.omnicoreagency.com/tiktok-statistics/> (Letöltés ideje: 2023. január 26.)
- TikTok Net Worth In 2023 – The Real Facts (2023). Online: <https://thesmallbusinessblog.net/tiktok-net-worth/> (Letöltés ideje: 2023. január 26.)
- Xiong, Y. – Ji, Y. (2019): From content platform to relationship platform: analysis of the attribute change of Tiktok short video. View Publish, 4., 29-34.





Fotó: Bv. fotó

Nagy Melitta Mónika

A VALLÁS SZEREPE A NŐI FOGVATARTOTTAK MINDENNAPJAIBAN – KUTATÁS A PÁLHALMAI ORSZÁGOS BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN

The role of religion in the everyday life of female prisoners – Research at the Pálhalma National Prison

Az elmúlt évtizedekben a fogvatartott nők száma több országban is lassan, de folyamatosan emelkedett, és ez a tendencia valószínűleg a jövőben is folytatódni fog. A női fogvatartottak egy olyan csoportot alkotnak, akik különösen nehéz helyzetben vannak a börtönben, és gyakran több problémával szembesülnek, mint férfi társaik. Tanulmányomban azt vizsgáltam, hogy hogyan befolyásolja a vallásgyakorlás a női fogvatartottak életét a börtönben. A Pálhalmai Országos Bv. Intézetben végzett kutatásom során a női fogvatartottak vallási hátterére, vallásgyakorlási szokásaira, a vallásos csoportokban való részvételükre, valamint a vallási gyakorlatok hatásaira összpontosítottam a börtönben töltött idejük alatt.

Kulcsszavak: vallás, büntetés-végrehajtás, nők, APAC¹, kutatás

In recent decades, the number of women in prison has increased slowly but steadily in several countries, and this trend is likely to continue in the future. Female prisoners are a group who face particularly difficult situations in prison and often face more problems than their male counterparts. In my study, I investigated how religious practice affects the life and well-being of female prisoners in prison. During my research at the Pálhalma National Prison, I examined the religious background of female inmates, their religious practices, their participation in religious groups, and I focused on the effects of religious practices during their time in prison.

Keywords: religion, penitentiary, women, APAC², research

¹ Szövetség az Elítéltek Védelmére és Támogatására

² Association for the Protection and Assistance of the Condemned



A női fogvatartottak megjelenése a börtönökben

Bár a modern tudományos megközelítés azt hangsúlyozza, hogy az emberek nem csoportosíthatók egyszerűen csak az alapján, hogy férfiak vagy nők – mivel a nemek közötti különbségek sokkal összetettebbek, változatosabbak és nyilvánvaló, hogy az egyéni tulajdonságok és képességek sok más tényezőtől függenek, például a neveltetéstől, az oktatástól, a kultúrától és a tapasztalatoktól –, mégis érzünk és érezhetünk különbséget akkor, ha a nők és a férfiak által megformált szerepre gondolunk.

A nők létszáma a büntetés-végrehajtási rendszerben elenyésző a férfiakéhoz képest, de a nemi sztereotípiák alapján a „várhatóhoz” képest mégis soknak mondható. A legalapvetőbb szociális normák közé tartozik az anyaság és a családi légkör kialakításának igénye, amelynek megteremtését a nőktől várják el, azonban azáltal, hogy egy nő börtönbe kerül, az ezzel kapcsolatos feladatait nem tudja, vagy csak részben képes ellátni, ami negatív megítélést szül a társadalomban. A fogvatartott nők nem csak a jogi normákat szegik meg – amely megnehezíti számukra a büntetésük letöltését követően a társadalomba történő gördülékenyebb visszailleszkedést –, hanem a velük kapcsolatos sztereotípiákat is. A bűncselekmények elkövetéséhez társított tulajdonságok, mint például erő vagy az agresszió, inkább a férfiak jellemzője. Szakmabeliként tapasztalhatjuk, hogy számos különbség van a női és a férfi fogvatartottak között. Megfigyelhetőek fizikai, biológiai, pszichológiai eltérések, mindemellett tudományos kutatások is bizonyítják, hogy a két nem között a bűnelkövetésben és az ahhoz vezethető okokban is különbözőségeket tapasztalhatunk. Egyrészt a nők által elkövetett bűncselekmények jellege más, mint a férfiaké, másrészt a nők által elkövetett bűncselekmények kisebb súlyúak, például lopás, csalás vagy kábítószer-birtoklás. A nők bűnelkövetése többnyire kapcsolatban áll az érzelmi, pszichológiai, és gazdasági nehézségeikkel, továbbá az okok között gyakori a szegénység, a szociális kirekesztettség, valamint az érzelmi és fizikai bántalmazás is. Ellenben a férfiak esetében gyakrabban fordul elő, hogy a bűnelkövetés mögött fizikai agresszió és erőszak áll, ezért a férfi fogvatartottak között magasabb arányban vannak az erőszakos, életellenes bűncselekmények elkövetői. Esetükben gyakoribb az egész életen át tartó bűnelkövetés, nehezebben hagynak fel kriminális karrierjükkel. A nők és férfiak bűnözési mintái és a bűncselekmények elkövetésének körülményei eltérőek, ezért a bv. intézetekben is másféle fogvatartási környezetre van szükség a nők és férfiak esetében.³

A nők elhelyezése

2023 márciusában összesen 19 755 fő⁴ tartózkodott fogvatartottként a bv. intézetekben. A fogvatartottak vonatkozásában a nők és férfiak közötti arány jelentősen eltér.

³ Nagy M. (2020)

⁴ FŐNIX3 közhiteles nyilvántartási rendszer

A vizsgálatom idején, és jelenleg is a legtöbb női fogvatartott börtön fokozatban tölti szabadságvesztés büntetését, azonban fontos megemlíteni a letartóztatottak magas arányát is.

Végrehajtási hely szerint (a női fogvatartottak vonatkozásában) a szabadságvesztés büntetésre ítélt fogvatartása főként az országos jellegű letöltő házakban történik, a kisebb, vármegyei intézetekben letartóztatottak fogvatartását hajtják végre. A szabadságvesztés büntetés végrehajtásának helyét a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának Nyilvántartási és Logisztikai Főosztálya jelöli ki. Fegyház fokozatú szabadságvesztésre ítélt női fogvatartottak fogvatartását Kalocsán, illetve Tiszalökön hajtják végre. A börtön fokozatú szabadságvesztésre ítélt nők esetében a fogvatartás Magyarország szerte több helyszínen is végrehajtható: Kiskunhalason, Mélykúton, Veszprémben, Tiszalökön, Miskolcon, Kalocsán, Budapesten. Fogház fokozatú szabadságvesztést az alább felsorolt intézetekben töltik a fogvatartottak: Kiskunhalason, Mélykúton és Veszprémben. Letartóztatott I. fokú ítéletig, valamint letartóztatott nem jogerős ítéletig intézkedés alá vont fogvatartottak majdnem minden bv. intézetben megtalálhatóak, azonban legnagyobb létszámmal a vármegyei intézetekben vannak jelenleg elhelyezve, ennek oka a folyamatban lévő büntetőügyben eljáró ügyészség, illetve bíróság illetékességi hatásköre. Elzárást legnagyobb létszámmal Miskolcon, Tiszalökön, Mélykúton és Kiskunhalason töltenek jelenleg.

A mélykúti alegység

A Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet országos jellegű végrehajtó intézet. Az ország egyik legnagyobb befogadó képességgel rendelkező büntetés-végrehajtási intézete, melynek jelenlegi befogadó képessége 1 372 fő. Három alegységből – Sándorháza, Bernátkút, Mélykút –, valamint a pálhalmi központi irodákból áll.

Tanulmányom során a Mélykúti alegységet kívánom részleteiben bemutatni, tekintettel arra, hogy a női fogvatartottak elhelyezési részlege itt található. A kutatásom időpontjában 260 fő fogvatartott elhelyezése volt lehetséges Mélykúton, három különálló szállásépületben, melyekből kettő (összesen 214 férőhellyel) női fogvatartottak és egy szállásépület 46 fő férfi elítélt elhelyezésére szolgált. Mélykúton a börtön, illetve fogház fokozatú női, illetve férfi elítéltek, női letartóztatottak és elzárásra ítélt elhelyezése lehetséges. A nők részére kialakításra került egy APAC részleg 16 fős férőhellyel, illetve első alkalommal végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt részlege, amely szintén 16 fő befogadására alkalmas. A kutatás időpontjában a mélykúti alegységben elhelyezett női fogvatartottak 48%-a vett részt munkáltatásban. Az intézet mellett működő gazdasági társaság működtetésében lévő mosodában, a dolgozó elítéltek 52%-a, valamint költségvetési munkaterületeken a fogvatartottak 48%-a került foglalkoztatásra. Oktatásba 2022/2023-as tanévben a fogvatartottak 60%-a került bevonásra. A mélykúti



alegységben legmagasabb arányban az oktatott fogvatartottaknak az 51%-a gimnáziumi képzésen vesz részt.

A vallás szerepe a modern börtönben

Vallásgyakorlás a börtönben, az APAC részleg

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. törvény) szabályozza az elítéltek jogait és kötelezettségeit, meghatározza a jogosultságainak szünetelését, korlátozását és módosulását. A büntetés-végrehajtási szervezet garancia, illetve támogatja az elítéltek jogainak gyakorlását. A szabadságvesztés büntetés foganatosítása során az elítélt lelkiismereti és vallási szabadsága a Bv. törvényben meghatározott korlátozásoknak megfelelően gyakorolható. A bv. intézetek minden elítélt számára biztosítják, hogy lelkiismereti és vallási meggyőződését befolyástól függetlenül megválassza vagy megváltoztassa, vallását szabadon gyakorolhassa. A bv. intézetek biztosítják az elítélteknek, hogy egyházi személyek általi gondozásban részt vehessenek, vallásos szertartásban részesüljenek. A bv. szervezet nem korlátozza az elítéltet a vallásának gyakorlásához szükséges írásos anyagok, kegytárgyak birtoklásában, azonban az egyházi személyek állásfoglalása mérvadó lehet a szükségesség megállapításához. A bv. szervek támogatják a vallási közösségek szociális, karitatív, gondozói tevékenységét és a szabadulásra való felkészítéshez nyújtott törekvéseit, a fogvatartottak reintegrációjának elősegítése érdekében együttműködik a Börtönlelkész Szolgálattal, kiknek főbb feladatai közé sorolja a jogalkotó a Szolgáltatnak az utógondozásban való közreműködését is. A bv. szervezet tehát megvalósítja a szabad vallási életnek, mint emberi alapjog gyakorlásának feltételeit, de annak tartalmát az egyház határozza meg.⁵

A vallásnak a társadalomra gyakorolt hatása számos tényezőtől függ, ezek közé tartozik a vallás konkrét jellege, a vallásgyakorlók életmódja és az egyéni körülmények. Általánosságban azonban elmondható, hogy a vallásgyakorlás számos pozitív hatással lehet az egyénekre és a közösségekre. A vallásgyakorlás segíthet az embereknek megtalálni az életük értelmét és célját. A vallás és a spirituális gyakorlatok segíthetnek a szorongás, a depresszió és más mentális egészségügyi problémák enyhítésében, továbbá pozitív hatásuk lehet az egyén személyiségére és életvezetésére is. A vallással való kapcsolat erősítheti az egyén értékeit és morális alapjait, segíthet neki megtalálni az élet értelmét és célját, továbbá erőt és reményt adhat neki a nehéz időkben. Emellett a vallásgyakorlás

⁵ 2013. évi CCXL. tv. a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról, 109/A. §-126. §

elősegítheti a jócselekedeteket és az empátiát, és arra ösztönözheti az embereket, hogy felelősségteljes és etikus életet éljenek.

Számos kutatás kimutatta, hogy a vallás jótékony hatást gyakorol a bebörtönzéssel kialakult élethelyzetek elfogadására, továbbá a fogvatartottak mentális állapotára. A vallásgyakorlás támaszt nyújt a negatív életeseményekkel való megküzdésben, pozitív hatással bír az egyének szociális kompetenciáira, javítja a köztük lévő kapcsolatokat, ami által csökken a stressz-szintjük és a fegyelmi események gyakorisága. Segítségnyújt a szabadulás utáni reintegrációban. A börtönlelkészek az intézeti pszichológusok és reintegrációs tisztek segítségével segítenek feldolgozni a negatív érzéseket, ezáltal csökkentve a fogvatartottak stresszszintjét. A vallás sok esetben a bibliai példák és a művészeteken keresztül irányt mutat, reményt ad. A börtönlelkészek és a karitatív szervezetek jelentős segítséget nyújtanak a börtönbe történő beilleszkedésben, és a szabadulásra történő felkészítésben, a családi kapcsolatok megerősítésében és a társadalomba történő visszailleszkedésben is részt vesznek. A vallási programokon a fogvatartottak nagy százaléka szívesen vesz részt.⁶

Az APAC egy keresztény közösséget jelent a büntetés-végrehajtási rendszeren belül. Az APAC módszer Braziliából indult 1972-ben, dr. Mario Ottobuni vezetésével. Braziliában az APAC börtönöket olyan magánjogi szervezetek működtetik, akik önálló jogi személyiséggel rendelkeznek. Ezeknek a börtönöknek a célja alkalmazkodni a büntetés-végrehajtás társadalmi reintegrációs célkitűzéseire. Az APAC módszer egy olyan komplex rendszer, melyben a vallás a program minden részében megjelenik. Napjainkra az APAC metódus alkalmazása a világban már elterjedt, főként a keresztény gyökerekkel rendelkező társadalmakban. Európában az első APAC részleg Angliában nyílt meg 1997-ben, azóta már működik ilyen részleg Németországban, Belgiumban, Norvégiában és hazánkban is.⁷

Magyarországon már több börtönben is működik APAC részleg. Elsőként a Váci Fegyház és Börtönben indult el 2009-ben, a Magyar Testvéri Börtöntársasággal együttműködve. Hazánkban működik egy különleges APAC részleg, melynek sajátossága, hogy Európában egyedülálló módon kifejezetten női elítéltek részére került kialakításra. Ez a módszer az elítéltek teljes személyiségére hatást gyakorol, segít nekik megtanulni a kapcsolatrendszerek kialakítását, fenntartását, a társadalomba történő normakövető beilleszkedést. Ez a módszer a szeretetkapcsolatra építkezik, amelyet támogat az a fajta kicsoportos formamunka, amivel a részlegre behelyezett elítéltek önként, saját elhatározásból szeretnének ennek a csoportnak a részévé válni. Azok az elítéltek, akik ehhez a csoporthoz tartoznak, sok energiát és munkát fektetnek a közösségi jóvátételi

⁶ Lehoczy Á. (2020)

⁷ Tihanyi M. (2019)



programokon történő részvételhez, melyben mind a bv. szervezet vezetősége, személyi állománya, a vallási közösségek és a civil szervezetek is támogatják őket. A Pálhalmi Országos Bv. Intézetben elhelyezett női elítéltek jóvátételi programon több alkalommal vettek részt különböző formában. Ezek az élmények pozitív hatást gyakoroltak a fogvatartottakra, mert a társadalom hasznos tagjának érezhették magukat.

A részlegre helyezés feltételeit a Bv. törvény szabályozza. Az elítélteknek a részlegre behelyezést írásban kell kérelmezniük, a kérelem elbírálásában meghatározó szerepe van a börtönlelkész, illetve a reintegrációs tiszt javaslatának, valamint az elítélteknek vállalniuk kell (szintén írásban) a részleg működésére vonatkozó szabályok betartását. A Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt – meghatározott szempontok alapján – a behelyezésről vagy az esetleges elutasításról. Az APAC részlegnek külön napirend, illetve havi programterv készül, ami illeszkedik a bv. intézet általános rendjéhez. A havi programtervet a bv. intézet börtönlelkésze, illetve a részleg reintegrációs tisztje közösen állítják össze, ilyen programok a szentmise, keresztényfilmklub, csoportos lelki gondozás, egyéni lelki gondozás, Bibliaiskola. A részleg működése során főként vallással kapcsolatos módszerek alkalmazandók, mint a keresztény értékeken alapuló programok, ide sorolható a Bibliakör, a cursillo, közös imák, filmklub, további ilyen módszer közé soroljuk a családi istentiszteleteket, karitatív szervezetek bevonásával megvalósuló eseti jellegű és rendszeres vallásgyakorlási alkalmakat.⁸ A részleg elhelyezett számára kialakításra került egy közösségi foglalkoztató, amit a vallásgyakorlás individuális elemeinek gyakorlására (imádkozás, a Biblia olvasása), de a közösségi foglalkozások céljaira is igénybe vehetnek. Az APAC részlegre helyezett elítéltek részvétele biztosított az intézet által működtetett egyéb programokon is, mint például angol szakkör, színjátszó szakkör.

Az APAC részlegre helyezett női fogvatartottak intézeti beilleszkedésének vizsgálata

Kutatásom fő témája a női elítéltek vonatkozásában a vallásnak az intézeti beilleszkedésre és a családi kapcsolattartásra gyakorolt hatása volt. A szabadságvesztés során a női fogvatartottak is külön töltik napjaikat a családi, baráti közegetől. Véleményem szerint ezen időszak során a vallás sok mindenben segítséget adhat, például elfogadni a bűnök súlyát, szembenézni a tettek következményeivel, a családtól távol töltött idő alatti szeretethiánnyal. Az elítélteknek vállalniuk kell a tetteik következményeit és le kell tölteni a büntetésüket. Az Istenben való hit lehetőséget adhat a bűnösöknek arra, hogy békére leljenek és megbocsássanak maguknak, valamint segítséget nyújthat számukra abban, hogy megbirkózzanak a büntetésükből adódó nehézségekkel és átgondolják eddigi életüket.

⁸ 20/2021. (IV. 16.) BVOP utasítás a sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegeken elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos feladatok végrehajtásáról



Kutatásomban a kérdőívezés módszerével vizsgáltam a fogvatartottak vallásgyakorlásának intenzitását, valamint a vizsgált személyek vonatkozásában a Fogvatartotti Nyilvántartási rendszerben (a továbbiakban: FÖNIX3) rögzített adatai közül a jutalmazási, fenyítési és kapcsolattartási információkat gyűjtöttem össze, hogy átfogó képet kapjak a vallásgyakorlás hatásairól. Az adatok vizsgálatánál fontos szempont volt, hogy 2022. január elseje és 2023. március elseje közötti időintervallum kerüljön figyelembevételre, hogy minél kevésbé deformálja az eredményt a bv. intézetben eltöltött időtartam különbözősége.

A kutatásomat a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet mélykúti alegységében végeztem 45 fő női elítélt bevonásával, ebből, 15 fő APAC vallási részlegre helyezett elítélt, 15 fő dolgozó, 15 fő nem dolgozó elítélt volt. A kérdőívek kitöltése során fontos szempont volt, hogy az elítéltek önkéntesen, anonim módon felügyelet jelenléte nélkül, nyugodt körülmények között a zárakban tölthessék ki azokat. A kérdőív kitöltésének visszautasítása 0%-os volt.

Az összeállított kérdőívben 25 db kérdés szerepelt, volt köztük olyan, ami az elítélt korára, iskolai végzettségére, családi kapcsolataira, bűncselekményére vonatkozott, továbbá négy kérdés erejéig kitértem a börtönben töltött idő hasznos eltöltésére. A kérdőív fő témája a vallásgyakorlás, ezzel összefüggésben kérdeztem őket, vizsgálva azt, hogy a kapcsolata a vallással a börtönbe bekerülése előtt kezdődött vagy a befogadást követően, illetve számukra ez ideiglenes, vagy szabadulásuk után is tervezik rendszeresen gyakorolni a vallásukat.

Kutatásom lényegi kérdései az alábbiak voltak:

- A vizsgált női fogvatartottak hány százaléka vált vallásossá a börtönbe kerülése után?
- A vallásgyakorló női elítéltek milyen mértékben vesznek részt az intézet által biztosított reintegrációs programokban?
- Hatással van-e a vallás a női fogvatartottak magatartására?
- Milyen befolyással bír a hit a családi kapcsolatokra a női fogvatartottak vonatkozásában?

Hipotéziseim:

- Véleményem szerint a női elítéltek börtönbe kerülésük után kapaszkodót keresnek, többen a valláshoz fordulnak, ezért a börtönön belül növekszik a vallásgyakorlók száma.
- A rendszeresen vallásgyakorló női fogvatartottak részéről nagyobb az igény a szabadidejük hasznos eltöltésére, több bv. intézet által biztosított programon vesznek részt, különböző szakkörökre járnak.



- Feltételezésem szerint a vallási részlegre helyezett női elítéltek az intézet szabályait a legtöbb esetben betartják, példamutató magatartást tanúsítanak a személyi állomány és a fogvatartott társaik vonatkozásában.
- Véleményem szerint a vallási részlegre helyezett női fogvatartottak szorosabb kapcsolatot tartanak hozzátartozóikkal.

A vizsgálatom eredményeinek bemutatása és értelmezése

A kutatásban résztvevő női fogvatartottak társadalmi helyzete

A kérdőív elemzését követően elmondható, hogy mindhárom csoport vonatkozásában az átlag életkor 44,31 év. Az iskolai végzettség tekintetében 22% befejezetlen általános iskolával, 36% befejezett általános iskolával, 17% középfokú szakmai végzettséggel érettségi nélkül, 2% középfokú szakmai végzettséggel érettségivel, 13% középfokú végzettséggel (csak érettségi), 8% egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkezik. A megkérdezettek több mint fele alacsony végzettséggel, vagy még azzal sem rendelkezett. Ezzel összefüggésben, a vizsgálatban résztvevő összes elítélt közül a befogadásuk előtt mintegy 42%-a nem dolgozott, és ugyanilyen százalékot mutat a betanított munkások részvételi százaléka is, mindössze a résztvevők 15%-áról mondható el, hogy állandó-, bejelentett munkával rendelkezett. A női bűnözésben meghatározó része van az elkövetők társadalmi helyzetének, például az alacsony iskolai végzettségnek, és ebből következtethetően a szakképzettség hiányának és ezzel összefüggésben a magas munkanélküliségnek, és mindez gyakran együtt jár a családon belüli magas gyermeklétszámmal. Ezek együttesen jelentős hatást gyakorolnak a női bűnözés kialakulására. Kérdőívemben arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy a kutatásban résztvevő három csoport vonatkozásában az elítélteknek van-e gyermekük, amennyiben igen, hány gyermeket nevelnek. Fontos kiemelni, hogy egyetlen egy fő volt, aki válaszaiban azt jelölte meg, hogy nem született még gyermeke, tehát 44 fő rendelkezett legalább egy gyermekkel. A válaszadók 18%-ának volt csupán egy gyermeke, és 22%-ának két gyermeke. A válaszadók többsége (58%) három, négy vagy annál több gyermeket nevelt.

Női elítéltek kapcsolattartása büntetett előéletű személyekkel

Tekintettel arra, hogy a tanulmányomban vizsgáltam az empirikus kutatásban résztvevő három csoport kapcsolattartását, ezért megvizsgáltam az elítéltek családi állapotát, illetve rendelkeznek-e olyan családtaggal, vagy a baráti körükben van-e olyan személy, aki büntetett előéletű. Összesen 29% válaszolta a megkérdezetteknek, hogy volt a közvetlen környezetében büntetett előéletű személy. Kiemelt jelentőséggel bír az APAC részlegre helyezett esetében, hogy milyen válaszok születtek arra vonatkozólag, miszerint van-e a közvetlen környezetükben büntetett előéletű. A kérdésekre a három csoport összességében 31%-a válaszolta, hogy csak a baráti kapcsolataiban

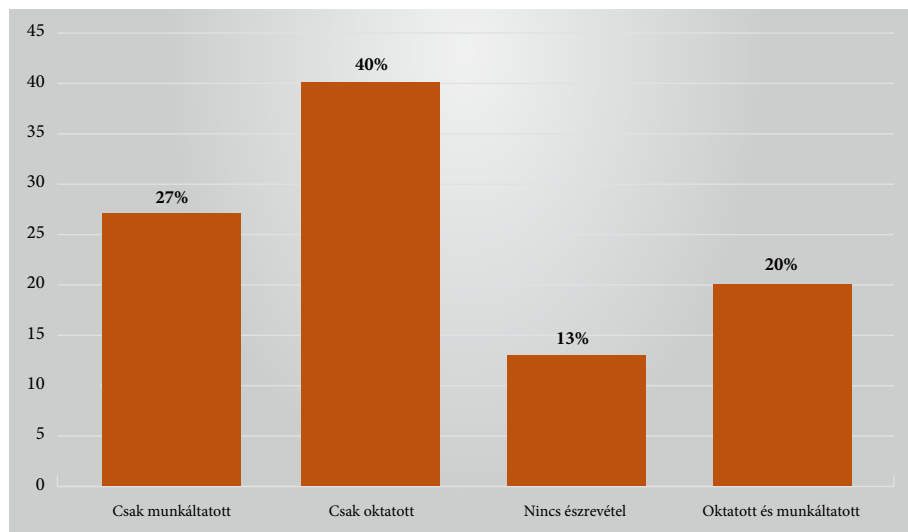
szerepelt ilyen személy, 15% válaszolta, hogy mind a családi, mind a baráti kapcsolati körében megtalálható volt olyan személy, akit a törvény már büntetni rendelt. 54% esetében pedig a közeli családi kapcsolatban volt ilyen egyén, legtöbb esetben a férj, a szülő, vagy pedig a gyermek vonatkozásában. A válaszadók 66%-a első alkalommal töltött szabadságvesztés büntetést, 21%-uk volt már 3 vagy annál több alkalommal büntetés-végrehajtási intézetben elítéltként. A kutatásban résztvevő három csoport vonatkozásában a fogvatartottak 19%-át fiatalokként is ítélték már el szabadságvesztés büntetéssel.

Az APAC részlegén és az általános rezsimben elhelyezett nők reintegrációs programokban történő részvételének összehasonlítása

Úgy vélem, az intézeti beilleszkedésben fontos szerepe volt a szabadidő hasznos eltöltésének, melyben kiemelt szerep jutott az elítéltek foglalkoztatásának. A munkáltatásban, illetve az oktatásban történő részvétel is kutatásra került. Itt két részre bontottam a vizsgálatot, egyik részében a kitöltők teljes csoportjának tevékenységét elemeztem, másrészt a vallási részlegre helyezettiket külön is vizsgáltam, mert fontosnak tartottam azt, hogy aktivitás szempontjából az adott kérdésre milyen válasz érkezik. Abban az esetben, amikor a résztvevők teljes vonatkozásában elemeztem a kérdést, az alábbi megállapítások születtek:

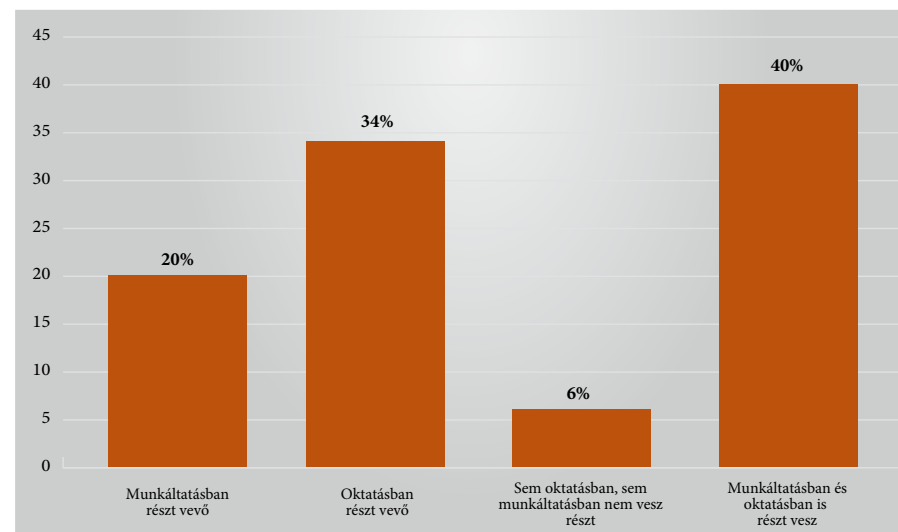
Amint az 1. számú ábrán is látható, az elítéltek 13%-a nem vett részt a foglalkoztatásban. A kutatásban résztvevő elítéltek 40%-a csak oktatásban vett részt, ennek több oka is lehet, részben visszavezethető a magas átlagéletkorra, egészségügyileg munkaképtelen, vagy elérte a nyugdíjkorhatárt. Fontos kiemelni, hogy 20%-uk mind az oktatásban, mind a fogvatartotti munkáltatásban is részt vett. A megkérdezett munkáltatott elítéltek 33%-a a bv. intézet mellett működő gazdasági társaság által üzemeltetett mosodában dolgozik, a fenn maradó 67% pedig költségvetési munkaterületeken, legtöbb esetben körletraktárosként, őrri takarítóként, varrodai munkásként.



1. ábra: Oktatásban, illetve munkáltatásban történő részvétel⁹

Külön vizsgáltam az APAC részlegre helyezett esetében a kérdésre adott választ, feltételeztem, hogy a vallási részlegre helyezett elítéltek, magasabb arányban vesznek részt a reintegrációs programokban. A 15 fős létszámnak 94%-a legalább oktatásban vagy munkáltatásban részt vett, azoknak a %-os aránya, akik mindkét reintegrációs program lehetőségeit igénybe vették magasabb volt, mint mikor a résztvevők teljes arányában vizsgáltam a kérdést, ugyanis a vallási részlegre helyezett esetében százalékos arányban kétszer annyi, azaz 40% jött ki eredménynek. Véleményem szerint ez egy igen magas arány, ugyanis a részlegre helyezett majdnem fele oktatásban és munkáltatásban is részt vett. Amit még kiemelnék az eredményekkel kapcsolatban, az az, hogy a kutatásban résztvevő többi fogvatartotthoz képest az APAC részlegre helyezett elítéltek között alacsonyabb azoknak az elítélteknek a száma, akik nem törekedtek a szabadságvesztésük alatt a szabadidejük minél hasznosabb eltöltésére, és nem vettek részt sem oktatásban, sem munkáltatásban.

9 Forrás: saját kutatási kérdőív

2. ábra: Oktatásban és munkáltatásban történő részvétel a női APAC részlegre helyezett vonatkozásában¹⁰

A vizsgálatban résztvevő női elítéltek vallásgyakorláshoz fűződő kapcsolata

Az alábbiakban a kutatás egy vallásgyakorlati szokásokra vonatkozó szakasza kerül bemutatásra. A kérdőívben a legtöbb kérdés arra irányult, hogy a vizsgált személyek jelenleg gyakorolnak-e valamilyen vallást, valamint, hogy az elítéltek bebörtönzésük előtt, vagy a neveltetésük során gyakorolták-e a keresztény vallást. A vizsgálat kimutatta, hogy a megkérdezettek 73%-a gyakorol valamilyen vallást a kutatás időpontjában. Ez a válaszadók igen magas aránya, ugyanis a megkérdezettek háromnegyedét jelenti. Azonban ehhez képest ugyanezen fogvatartotti állomány 88%-a felelt úgy, hogy részben vagy teljes egészében gyakorolta a keresztény vallást a bekerülése előtt, és hasonló százalékban érkeztek a válaszok arra is, hogy a családjában szerepet kapott-e a vallás (az összes vizsgált elítélte 87%-a részben, vagy a teljes mértékben választ jelölte meg). Megállapítható, hogy a kutatásban résztvevő fogvatartotti populáció 87%-a befogadása előtt gyakorolta vallását. Ebből következtethető, hogy a bekerülésük után a fogvatartottak 15%-ának megváltozott a vallásgyakorlási szokása, a bv. intézetben belül, kevesebben gyakorolják vallásukat. Az elítéltek vallásosságát számos tényező befolyásolhatja, játszhat szerepet élményeikben és életmódjukban. Ilyenek a pszichológiai állapot, a kapcsolati hálózat, a bűncselekmény súlyossága, a szabadságvesztés időtartama. Ezek közül bármelyik hatással lehet a vallási gyakorlatra és meggyőződésre is. A börtönben átértékelt kényszer és más traumatikus élmények szintén negatív hatással lehetnek az elítéltek vallási érzéseire. Ha az elítélte úgy érzi, hogy Isten vagy a vallási intézmény nem védte meg őt a bűnözőktől vagy az erőszaktól, akkor elveszítheti a vallási meggyőződését.

10 Forrás: saját kutatási kérdőív



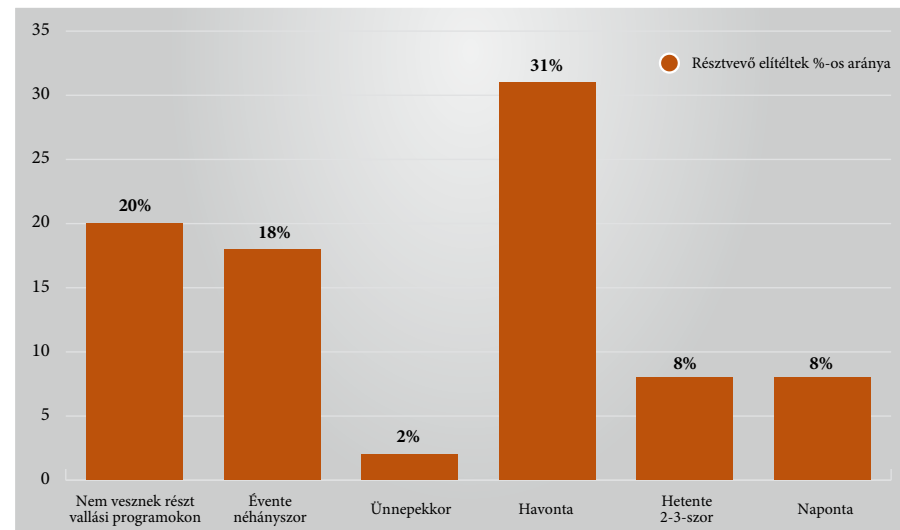
Felekezethez tartozás

Kutatásom során azt is vizsgáltam, hogy melyik keresztény felekezetekhez milyen százalékban csatlakoztak a fogvatartottak. A kutatásban résztvevő teljes fogvatartotti állomány több mint fele a római katolikus egyház tagja, 15%-uk a református egyház tagja, valamint mintegy 13%-uk a Hit Gyülekezetéhez csatlakozott. A megkérdezettek 4%-a válaszolt úgy, hogy nem felekezeti tag. A továbbiakban megemlített felekezeteknek a vizsgálati résztvevők közül csupán 2%-a tagja: görögkatolikus, izraelita, Jehova Tanúi Egyház, Krisztus Szeretete Egyház, Magyar Pünkösdi Egyház, Magyar Baptista Egyház. A megkérdezettek közül senki nem volt tagja az Evangélikus Egyháznak.

A vallási programokon történő részvétel

Kérdőívemben kitértem arra, hogy a kutatásban résztvevő női elítéltek milyen gyakran látogatták a vallási programokat.

A vizsgált csoportok vonatkozásában a válaszadók 31%-a heti szinten igénybe vette a bv. intézet által biztosított programokat, melyek igen változatosak, mindenki megtalálta a számára megfelelőt. Heti rendszerességgel látogatják intézetünket különböző felekezeti tagok és tartanak foglalkozást az elítéltek részére (Hetednap Adventisták, Jehova Tanúi, Hit Gyülekezet). Tapasztalatom alapján, ezen foglalkozásokon igen változatos a fogvatartotti állomány összetétele, még a nehezen „megközelíthető” elítéltek is szívesen vesznek részt rajta. A vizsgálati eredmények alapján kijelenthető, hogy igen magas arányban vannak azok a fogvatartottak, akik nem vettek részt vallási foglalkozáson, ugyanis a válaszadók mintegy 20%-a tartozik ebbe a körbe. Ez közel azonos azzal az értékkel, mellyel megállapítható, hogy a megkérdezettek 27%-a nem gyakorolta a vallását, valamint a válaszadók közül voltak, akik csak az ünnepek alkalmával vettek részt a vallási programokon. Az ünnepek közeledtével az elítéltekben jobban felerősödik a család iránti hiányérzet, ezért a hitben próbálják megtalálni önmagukat. A közösség ereje nagy hatással van az érzelmeikre, próbálják jövőképüket pozitívabb irányba terelni, talán más szemlélet alapján megélni.



3. ábra: A vallási programokon történő részvétel gyakorisága¹¹

Beilleszkedés az intézetbe

A következőkben elemeztem a kérdőívet kitöltő nők véleményét arról, hogy sikerült-e beilleszkedniük a bv. intézetbe, és hogy ebben milyen szerepe volt a vallásnak.

Az összes vizsgálati személy tekintetében, az elítéltek 67%-ának sikerült beilleszkednie az intézetbe. A továbbiakban kitértem arra, hogy a véleményük szerint ebben a vallásos szemlélet szerepet játszott-e, a korábbiakhoz hasonlóan válaszoltak ennél a kérdésnél is a fogvatartottak. A megkérdezettek közül 69%-a felelte azt, hogy részben, vagy teljes egészében játszott szerepet a vallás az intézetbe való beilleszkedésben, míg 31%-uk válaszolta, hogy nem volt szerepe a vallásnak az integrálódásban. A vallási részlegre helyezett nők esetében a kérdést külön elemeztem, esetükben 40%-nak nem sikerült a beilleszkedés, azonban a vallás segít nekik a szabadságvesztés büntetésüket és jelenlegi helyzetüket elfogadni; 16%-a sikeresen beilleszkedett, és ebben a vallás teljes mértékben a segítségére volt, azonban az ezen részlegen elhelyezett elítéltek 13%-a nem érezte, hogy a vallás segített volna nekik az integrálódásban, de ennek ellenére sikeresnek ítélték a beilleszkedésüket.

A kérdőív zárásaként a szabadulás utáni vallásgyakorlást kutattam. A három csoport vonatkozásában a megkérdezettek 87%-a tervezi gyakorolni a vallását szabadulása után.

¹¹ Forrás: saját kutatási kérdőív



A kutatásban résztvevő elítélt nők jutalmazási és fegyelmi helyzete

A jutalmazás egy ösztönző rendszer, mely a fogvatartottak normakövető magatartás tanúsítását célozza meg. A jutalmazás során tekintettel kell lenni az egyén kompetenciáira, és a fokozatosság elvére. Jutalomban részesíthető az elítélt a Bv. törvényben meghatározottak alapján.

A kutatásban résztvevő női fogvatartotti csoport vonatkozásában összesen 51 db jutalom került kiadásra az elítéltek részére 2022. január elseje és 2023. március elseje között. A vizsgált fogvatartotti csoportok a vallási részlegre helyezett elítéltekből, a dolgozó és a nem dolgozó fogvatartottakból állt. Az APAC részlegre helyezett elítéltek esetében 30 db, a dolgozó fogvatartottak esetében 13 db, a nem dolgozó elítéltek esetében 8 db jutalom került rögzítésre a FÖNIX3 rendszerben. Megállapítható a jutalmazási statisztikák alapján a vallási részlegre helyezett elítéltek jobban törekedtek a normakövető magatartás kialakítására. Úgy vélem a jutalmazás mellett a bv. szervezetben az intézet rendjének és biztonságának fenntartása is fontos, amelynek egyik legfontosabb motivációs tényezője a fegyelmi felelősségre vonás kilátásba helyezése. Egy kényszerközösségben szükség van a rendre és az együttélési szabályok betartására.

A vizsgálatban résztvevő összes fogvatartott vonatkozásában 29 db fegyelemsértés elkövetése történt 2022. január elseje és 2023. március elseje között, ami miatt fenyítés került kiszabásra. Az APAC részlegre helyezett esetében a fegyelemsértések enyhébb súlyúak, többnyire egyéb vétség miatt kerültek kiszabásra. A nem dolgozó elítéltek a bv. intézet szabályait több esetben súlyosan megszegték – fogvatartott társ bántalmazásáért, tiszteletlen magatartásért, a felügyelet megtevesztéséért fegyelmi eljárások indultak velük szemben. A fenti adatok alapján megállapítható, hogy jelentős különbséget mutat a nem dolgozó nők, a dolgozó nők és az APAC részlegre helyezett női elítéltek fegyelmi statisztikája. A fogvatartottak fegyelmi helyzete gyakran összefügg azzal, hogy dolgozó vagy nem dolgozó fogvatartottakról van szó. Az elítéltek munkaelosztásáról a Befogadási és Fogvatartási Bizottság dönt a biztonsági szempontok és kockázati elemek figyelembevételével. A fogvatartott magatartása nagyban befolyásolja, hogy foglalkoztatják-e az intézetben. A vallásgyakorló fogvatartottak, jobban betartják az intézet házi- és napirendjében foglaltakat, a börtönben töltött idő hasznos eltöltése fontos számukra.

A kutatásban résztvevők kapcsolattartása

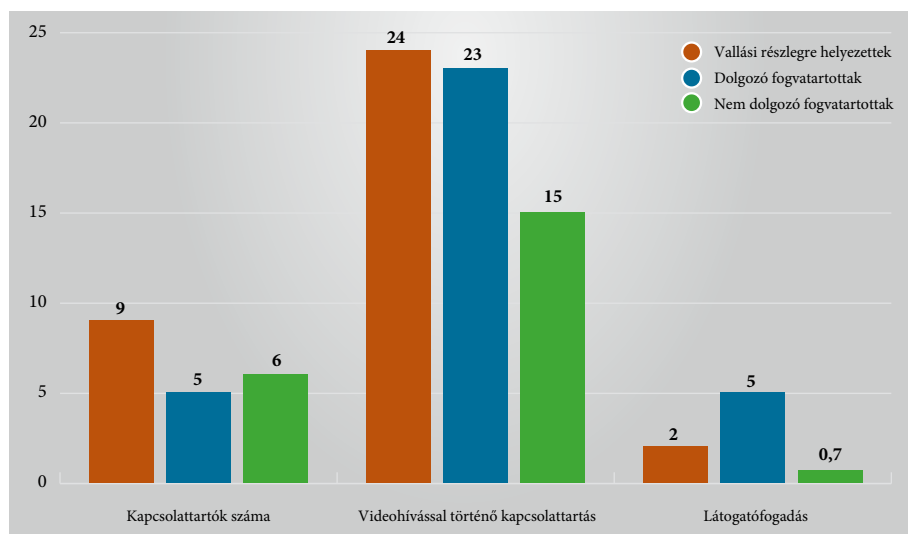
A reintegráció célja az elítélt szabadulása utáni társadalomba történő sikeres visszaailleszkedés. A reintegrációs programok segítik az elítélt beilleszkedését, majd a társadalomba történő visszaailleszkedését. Ilyen reintegrációs program a családi és társadalmi kapcsolatok elősegítése, mely kiemelt fontossággal bír a fogvatartottak

számára. A rendszeres kapcsolattartás elősegíti a társadalomba történő visszaailleszkedésüket, a nehézségek elviselésében egy kapaszkodót nyújt részükre, hiánya nem csak a börtönön belüli időszakot nehezítheti meg, de a visszaailleszkedést is. A kapcsolattartásnak nagy szerepe van az elítéltek reintegrációjában, segít a reintegrációs célok, kitűzések megvalósításában. Az elítéltek végrehajtási fokozatától és rezsimbe sorolásától függ az engedélyezett kapcsolattartási formák gyakorisága. A törvényes kapcsolattartási formák közé soroljuk az engedélyezett kapcsolattartókkal történő levelezést, telefonbeszélgetést, telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartást, csomagküldést és fogadást, látogatófogadást, látogató bv. intézeten kívüli fogadást, kimaradást, eltávozást, reintegrációs eltávozást.

Kutatásom a vizsgált fogvatartotti csoportok telekommunikációs eszköz útján történő kapcsolattartására, illetve a látogató fogadására irányult.

A kutatásban vizsgáltam, hogy 2022. január elseje és 2023. március elseje között, melyik fogvatartotti csoport hány kapcsolattartóval rendelkezett, milyen gyakran vették igénybe a Skype lehetőségét, illetve milyen gyakran történt esetükben látogatófogadás. Az alábbiakat állapítottam meg a kapcsolattartási szokásaikra vonatkozóan: a vallási részlegre helyezett női elítéltek kapcsolattartóinak számát átlagolva, egy fő 9 kapcsolattartóval rendelkezett, 24 db Skype-hívás valósult meg és 2 látogatófogadás. Dolgozó nők esetén egy elítélt 5 fő engedélyezett kapcsolattartóval bírt, 23 db Skype-beszélgetés és 5 látogatófogadás történt. Nem dolgozó női fogvatartottak vonatkozásában egy főnek, 6 fő kapcsolattartója volt, 15 db Skype, 0,7 látogatófogadás történt. Fontos megemlíteni ezzel a csoporttal kapcsolatban, hogy több fogvatartott vonatkozásában is tapasztaltam, hogy rendelkezett kapcsolattartókkal, de sem a videóhívással, sem pedig a látogatófogadás lehetőségével nem éltek a fogvatartottak és a hozzátartozók sem.



4. ábra: Kapcsolattartás¹²

A kutatás eredménye

Összegezve a fent leírtakat, a kutatási eredmények birtokában árnyaltabb képet kapunk az elítélt nők vallásgyakorlási szokásairól, reintegrációs programokban való részvételükről, alkalmazkodási képességükről, kapcsolattartási szokásaikról. A kérdőívek elemzésével és a FÖNIX3 nyilvántartási rendszerben fellelhető adatok alapján az alábbi következtetéseket tudtam levonni.

1. Az első hipotézisem miszerint, az elítélt nők börtönbe kerülésük után kapaszkodót keresnek és a valláshoz fordulnak, nem bizonyult igaznak. Az eredmények azt mutatták, hogy kevesebb elítélt gyakorolta a vallását a bv. intézetben, mint befogadásuk előtt. A megkérdezettek 87-88%-ánál már a bekerülés előtt szerepet kapott a vallás, a válaszadók mintegy 77%-a pedig a bv. intézetben gyakorolt valamilyen vallást.
2. A második hipotézisemet teljes mértékben alátámasztották a kapott eredmények. A vallásgyakorló női elítéltek 93%-a vett részt a bv. intézet által biztosított lehetőségekben, programokban, és a vallási részlegre helyezett elítéltek 40%-a több programban is részt vett, különböző szakkörök tagjai voltak, oktatásban és munkáltatásban is foglalkoztatásra kerültek. A részlegre helyezettek esetében felére csökkent azon személyek aránya, akik semmilyen bv. intézet által biztosított képzésben, foglalkoztatásban, szabadidős tevékenységben nem vettek részt.

¹² Forrás: Közhiteles nyilvántartási rendszer

3. A harmadik hipotézisem az elítéltek magatartására irányult, miszerint a vallásgyakorló női fogvatartottak az intézet szabályait legtöbb esetben betartják. Ezt kétféle módon vizsgáltam, először a jutalmazási helyzetüket tanulmányoztam, mely egy ösztönző rendszer az elítéltek részére, ebben a formában a szabálykövető magatartás megjutalmazása a cél, valamint az elítéltek fenytési mutatóit elemeztem, ami pedig a szabályok megszegéséért egyfajta szankció a bv. intézetekben. Az első esetben a vallási részlegre helyezett elítéltek jóval magasabb jutalmazási számokkal rendelkeztek, mint a vizsgálatban résztvevő többi elítélt, és ugyanezt a képet mutatva, de fordítottan arányos a fenytések számával. Ez igazolja az állításomat, miszerint a vallási részlegre helyezett fogvatartottak az intézet szabályait betartják.
4. A negyedik, egyben utolsó hipotézisem a vallási részlegre helyezett női fogvatartottak szorosabb kapcsolattartására irányult, mely a vizsgálati eredmények alapján nem mutatkozott igaznak. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a kapcsolattartás nem feltétlenül mutat szoros összefüggést a vallás gyakorlásával. A kapcsolattartást sokkal inkább befolyásolja a börtönbe kerülés előtti kapcsolatok minősége és intenzitása. Azok az elítéltek, akiknek szoros volt a kapcsolatuk a külvilággal a bekerülésük előtt, nagyobb valószínűséggel tartják fenn ezeket a kapcsolatokat a börtönben is. A támogató családi- és baráti kör jelentősen befolyásolja az elítéltek életminőségét. Jelentős hatással bír a kapcsolattartásra a család anyagi helyzete és az egymás közti távolság azokban az esetekben, amikor a család anyagi helyzete korlátozott, többnyire levelezéssel és videóhívással tudnak kapcsolatot tartani a kiadások csökkentése érdekében.

Itt fontos még megemlíteni a bekerülés óta eltelt időt, mivel az extrém hosszúságú ítéletet töltők kiemelt szerepben vannak ezen a téren, tekintettel arra, hogy a kapcsolattartást leginkább a közeli hozzátartozók tartják, elvesztésük a fogvatartottaknak nehézséget jelent, mert megszűnik a kapcsolatuk a börtönön kívüli világgal.

Összegzés

A női fogvatartottak sérülékeny csoportot alkotva, különösen nehéz helyzetben vannak, és gyakran több problémával szembesülnek, mint férfi társaik, nagyobb súllyal nehezedik rájuk az elszigeteltség, a magány, a pszichológiai nyomás. Az egyik lehetséges módja annak, hogy az ilyen körülmények között találjanak reményt és megtalálják a lehetőségeket a börtönbe való beilleszkedéshez, az a vallásgyakorlás. A tanulmányom során a női fogvatartottak vallási hátterére, vallásgyakorlási szokásaira, a vallásos csoportokban való részvételre, valamint a vallásgyakorlatok hatásaira összpontosítottam a börtönben töltött idő alatt. A tanulmányom célja az volt, hogy új megértést nyújtson a női fogvatartottak vallásgyakorlásának fontosságáról a börtönben. A vallás



és a vallásgyakorlás lehetőséget adhat a börtönben eltöltött idő alatt a nehézségekkel történő megküzdésben. A vallásos gyakorlatok számos elítéltnak adhatnak új célt, ami segíthet a szabadulás utáni reintegrációban. Mindemellett meg kell jegyezni, hogy a vallás nem minden elítélt számára a megfelelő eszköz, és nem minden elítélt hajlandó vagy képes a vallási gyakorlatokra. Összességében, a vallás és a börtön kapcsolata igen összetett, és a vallási nevelés vagy gyakorlás hatásainak vizsgálata különösen fontos lehet a büntetés-végrehajtás és a reintegráció vonatkozásában. Összefoglaló gondolatként kiemelném, hogy a vallás évezredek óta jelen van az emberek életében, és a kutatásom eredményei alapján állíthatom, hogy ez a mélyen gyökerező értékrend hatékonyan hozzájárulhat a fogvatartottak sikeres társadalmi visszailleszkedéséhez.

Felhasznált irodalom

FŐNIX3 közhiteles nyilvántartási rendszer

Központi Statisztikai Hivatal (2022): 11.1.1.7. A büntetés-végrehajtási intézetekben lévők a fogvatartás jellege és nemek szerint. Online: https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0007.html (Letöltés ideje: 2023. szeptember 14.)

Lehoczky Ágnes (2020): A reintegrációs tisztviselők munkavégzésének alapjai a speciális fogvatartotti csoportok jellemzői és egyedi szükségleteik, valamint zárt intézeti kezelésük lehetőségei. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest

Nagy Melánia (2020): Elméletek a női bűnözés okairól. Online: https://ujbtk.hu/dr-nagy-melania-elméletek-a-noi-bunozes-okairol/#_ftnref18 (Letöltés ideje: 2023. március)

Tihanyi Miklós (2019): Bűn-Hit-Szabadulás – A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest

Felhasznált jogszabályok

20/2021. (IV. 16.) BVOP utasítás a sajátos kezelési igényű fogvatartottak számára kialakított és az egyéb speciális részlegben elhelyezett elítéltekkel kapcsolatos feladatok végrehajtásáról

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról





Fotó: Bv. fotó

Szabó Bálint – Bezzeg Sebastian

ORSZÁGOS TÖRZSFOGLALKOZÁS A KISKUNHALASI ORSZÁGOS BÜNTETÉS- VÉGREHAJTÁSI INTÉZETBEN

National staff drill at Kiskunhalas National Prison

A 2023. évben megvalósult szervezet-racionalizálás alapjaiban reformálta meg a büntetés-végrehajtás irányítási rendszerét. Ez nemcsak a bv. szervek napi működésére van kihatással, hanem a rendkívüli események felszámolására is, melynek alapja a professzionális irányítás és a felkészült személyi állomány. A felkészültség azonban nemcsak azt jelenti, hogy a személyi állomány önállóan tud és képes intézkedni, hanem kötelékben, összehangoltan is. Ennek elősegítése érdekében a büntetés-végrehajtási szervezetben alkalmazandó csapatszolgálati és tömegkezelési eljárások új alapokra helyezése az elmúlt évben megtörtént. Az új irányítási rendszer, a megreformált módszertanok és a különböző bv. szervek személyi állománya kötelékben való együttműködésének gyakorlatban történő vizsgálata érdekében került megszervezésre az országos törzsfoglalkozás a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben.

Kulcsszavak: csapatszolgálat, tömegkezelés, együttműködés, rendkívüli esemény, gyakorlat

The rationalisation of the organisation in 2023 has fundamentally reformed the management system of the prison service. This not only affects day-to-day operation, but also the management of extraordinary occurrences and incidents, based on professional leadership and prepared staff. However, preparedness does not only mean that personnel can and do act independently, but that they also perform these acts in a coordinated and coherent manner. To help achieve this, the team and crowd management procedures in the prison service have been reorganised over the past year. In order to test in practice the new management system, the reformed methodologies and the cooperation of the staff of the different institutions of the prison service in the framework of a team, a joint staff drill was organised at the Kiskunhalas National Prison.

Keywords: joint duty, crowd control, cooperation, incident, practice



Bevezetés

Az átszervezéssel a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) és a bv. intézetek közé egy új irányítási szint, az agglomerációs központok kerültek integrálásra. Az agglomerációs központok létrehozásával gördülékenyebbé és hatékonyabbá váltak – többek között – az agglomerációs körzeteken belüli bv. intézetek személyi állományának közös képzései, felkészítései. Ennek keretében az agglomerációs központok jól működő, felépített rendszerben szerveznek közös gyakorlatokat és törzsfoglalkozásokat, melyekbe esetenként társ rendvédelmi szervek is bevonásra kerülnek. A törzsfoglalkozások hatékonyságának fokozása érdekében a feldolgozásra kerülő rendkívüli eseményekről készített helyzetbeállításokat a feltételezett helyszíneken – a törzsfoglalkozás végrehajtásáról szóló 21/2022. (IX. 14.) BVOP utasítás 17. pontja¹ alapján – be kell gyakorolni, melynek elengedhetetlen része a vezetői és irányítói szerepkörök készségszintre emelése. Egy súlyos rendkívüli esemény esetén ennek szerves része az új irányítási rendszer (BvOP – agglomerációs központ – bv. intézet) összehangolt működése, azonban éles helyzetben történő alkalmazására még nem került sor. Ezért a működőképességének vizsgálata érdekében szükségessé vált egy központi irányítású, összetett és több típusú rendkívüli eseményt feldolgozó gyakorlat megszervezése, ahol az egyes irányítási szintek megjelennek és alkalmazhatóságuk vizsgálható. Mielőtt a gyakorlat leírására sor kerül, szót kell ejteni a rendkívüli események és a csapatszolgálati tevékenység háttéréről.

A rendkívüli esemény fogalma

A rendkívüli esemény fogalmát, mint szakkifejezést, a már hatályon kívül helyezett, a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet definiálta az alábbiak szerint.

„A fogvatartás biztonságát jelentős mértékben sértő vagy veszélyeztető olyan események, amelyek jogszabályban meghatározott külön intézkedések bevezetését teszik szükségessé, rendkívüli eseménynek minősülnek.”

Az 1996-ban megalkotott rendkívüli esemény fogalom egészen 2014-ig változatlan formában hatályban volt a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény megalkotásáig. Az új törvényből fakadóan új végrehajtási rendelet kidolgozása is szükségessé vált, ami a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírás helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendeletben

¹ 21/2022. (IX. 14.) BVOP utasítás a törzsfoglalkozás végrehajtásáról

(a továbbiakban: IM rendelet) valósult meg. A jogszabály pontosan meghatározza, hogy mit is kell érteni a rendkívüli események alatt.

Rendkívüli eseménynek minősül minden olyan esemény, amely a fogvatartás biztonságát súlyosan sérti vagy veszélyeztet, és külön intézkedések bevezetését teszi szükségessé.²

A rendelet kitér azokra a konkrét eseményekre is, amelyek a legnagyobb veszélyt jelentik a büntetés-végrehajtás törvényes és szakszerű működésére:

- a terrorcselekmény,
- a fogolyzandulás,
- a bv. szerv létesítményét, eszközeit, járműveit, valamint a személyi állomány tagját vagy az elítéltet ért támadás,
- a bv. szerv létesítményéből vagy járművéből való erőszakos kitörés,
- a fogolyszökés,
- az elítélt öngyilkossága,
- az elítélt halála,
- a bv. szerv létesítményét vagy járművét veszélyeztető elemi csapás vagy jelentős tüzeset.³

Csapatszolgálati tevékenység a büntetés-végrehajtásban

A csapatszolgálat főbb szabályozói

A fenti normákkal ellentétben, azonban a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvényben (a továbbiakban: Szervezeti törvény) már a hatálybalépésétől változatlan tartalommal kerültek rögzítésre a csapatszolgálat alapjait jelentő szabályok a „kötelékben való fellépés” alcímen.

A Szervezeti törvény az alábbi esetekben engedélyezi a hivatásos állományú tagjainak kötelékben való fellépését:

- fogolyzandulás felszámolására,
- terrorcselekmény felszámolására,
- túsok kiszabadítására,
- megszökött fogvatartott felkutatására és elfogására,
- a bv. szervet, illetőleg eszközeit, járműveit ért támadás elhárítására,
- a bv. szervből, annak járműveiből való erőszakos kitörés megakadályozására,
- a bv. szerv biztonságát sértő vagy ezzel közvetlenül fenyegető tömeges vagy erőszakos cselekmények megakadályozására, felszámolására,

² IM rendelet, 48. § (1) bekezdés

³ IM rendelet, 48. § (1) bekezdés



- a Szervezeti törvény 13. § (3) bekezdésében meghatározott esetben, amely szerint a bv. szervezet a közrend és a közbiztonság, az élet- és vagyonbiztonság súlyos sérelme vagy annak közvetlen veszélye esetén, az intézkedésre jogosult rendvédelmi szerv kérésére – a büntetés-végrehajtás biztonságának a veszélyeztetése nélkül – segítséget nyújt a közrendvédelmi feladatok ellátásához, a segítség nyújtására kizárólag a bv. szervezet és az intézkedésre jogosult szerv közötti megállapodás alapján, az abban foglaltak szerint kerülhet sor.⁴

A csapatszolgálati tevékenység rendvédelmi jellegű feladatellátás, amely a fogvatartás rendjét, biztonságát sértő, veszélyeztető rendkívüli események megszakítására, felszámolására alkalmazott szolgálati tevékenység. A csapaterő kötelékbe való szervezése esetén, a személyi állományt egyszemélyi parancsnoki vezetés alá kell helyezni.

A rendkívüli események eredményes felszámolása érdekében, a csapatszolgálati tevékenység végrehajtásának vezetője az alábbi intézkedéseket köteles megtenni:

- tájékozik a rendkívüli esemény bekövetkezésének valódiságáról, annak súlyosságáról,
- információ- és adatgyűjtést végez a rendkívüli esemény minősítéséhez, valamint a további intézkedések megtételéhez (elkövetés helye, ideje, módja, élet, valamint anyagi javak közvetlen veszélye, résztvevők személye, száma, esetleges követelése),
- elrendeli megfelelő szintű készenlét (értesítés) megkezdését,
- megteszi a szükséges elsődleges jelentéseket és értesítéseket,
- a szükséges mértékben tájékoztatja az állományt,
- vezeti az eseménynaplót,
- biztosítja a helyszínt,
- meghatározza a hírósszeköttetés és a folyamatos kapcsolattartás módját,
- intézkedik a parancsnoki - műveleti - törzs felállítására,
- intézkedik a szükséges eszközök készenlétbe helyezésére,
- a szükséges helyeket, továbbá az ór- és szolgálati helyeket megerősíti,
- elrendeli a szükséges korlátozó intézkedéseket,
- létrehozza és eligazítja a szolgálati csoportokat.⁵

⁴ Szervezeti törvény, 13. § (3) és 26. §

⁵ 36/2020. (VII. 16.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről (a továbbiakban: Csapatszolgálati Szabályzat)



Tömegkezelési eljárások megreformálása a büntetés-végrehajtásban

Előzményi háttér

A tömegkezelést – mint a csapatszolgálati tevékenység egyik legmeghatározóbb elemét – a Készenléti Rendőrség dolgozta át 2008-ban és számos más ország taktikai elemeit építették bele a saját kidolgozott módszertani eljárásukba. A fő pillér az észak-ír taktikán alapul, de más országoktól is vettek át taktikai elemeket. A németektől a kiemelő taktikát, a franciáktól az épület elfoglalását, és abban lehetséges mozgás formációk kivitelezését, az azeri rendvédelmi szervektől az alacsony és magas pajzsfal kialakítását. A Készenléti Rendőrségnek is voltak saját technikái, mint például a félig nyílt alakzat, amit eredményesen és jól tudnak alkalmazni.

A büntetés-végrehajtási szervezet 2022-ben kezdte megreformálni a tömegkezelés intézkedéstaktikájának részletes eljárásrendjeit, ennek keretében több személyi állományi tag instruktori képzésen vett részt a Készenléti Rendőrségen.

Az elsajátított ismeretek alapján a rendőrségi tömegkezelési eljárások a büntetés-végrehajtási szervezet sajátosságai alapján átdolgozásra kerültek, melynek hátterében a teljesen más strukturális környezet volt az egyik elsődleges szempont. A Készenléti Rendőrség nyílt, nagy területeken, utcákon intézkedik, alkalmaz csapatszolgálati tevékenységet, tömegoszlatást. Ezzel ellentétben a büntetés-végrehajtási szervezeten belül tömegkezelésről beszélhetünk, mivel a szervezet sajátosságait figyelembe véve, a fogvatartotti tömeg feloszlata és szabad távozásának a biztosítása nem lehetséges. A Készenléti Rendőrség eszköztára jóval nagyobb, akár vízágyú, gránátvető és lovasság bevetése is indokolt lehet, századokkal dolgoznak. A büntetés-végrehajtási intézeteknél ezzel ellentétben szűk folyósokon, zárkákban, munkaterületeken és sétaudvarokon, esetileg gépjárműben kell alkalmazni a taktikai elemeket jóval, kisebb létszámmal. Ezért a rendőrségi csapatszolgálati eljárásrendeket a BvOP Biztonsági Szolgálat Központi Támogató Főosztály Műveleti Osztály (a továbbiakban: KMO) instruktoraik átdolgozták, több lépcsőben tesztelték és a 2023. évben kifejezetten a csapatszolgálati intézkedéstaktikai eljárásrendekről módszertani útmutató került összeállításra.

A csapatszolgálat és a tömegkezelés alapjai

A tömegkezelés célja, hogy biztonságosan dinamikus taktikai mozgásokkal területnyeréssel kell beszorítani és felszámolni, az ellenszegülő fogvatartottakat, valamint visszaállítani a büntetés-végrehajtási intézet belső rendjét és működését. A tömegkezelésnél is a feladat megkezdését megelőzően meg kell történnie a fogvatartottak jogellenes magatartás abbahagyására való felszólításának „a törvény nevében” szavak



előrebocsátásával és figyelmeztetésnek, hogy kényszerítő eszköz alkalmazása következik⁶, melyet követően az együttműködő fogvatartottakat kell első körben kivonni a helyszínről.



A büntetés-végrehajtási szervezetnél a csapatszolgálat alappillérei az alapelvek. Az alapelvek nélkül az eredményes és hatékony végrehajtás nem működhet. Az egyik legfontosabb alapelv a kommunikáció. A kommunikáció főleg hírláncként érvényesül, de nagyon fontosak a testbeszéd, a nonverbális jelzések és a visszaigazolások is. Ez a kommunikációs forma azért szükséges, mert az esemény nagyon nagy hanghatással jár és az akusztikus információáramlás sokszor torzítással járhat. További fontos alapelvek a fegyelem és a csapatmunka, hiszen feladat végrehajtás közben az egység tagjai csak egymás segítségére támaszkodhatnak. A kapott utasításokat és a taktikai elemek megvalósítását fegyelmezetten kell végrehajtani. A kommunikáció mellett helyzeti előnyt eredményez, ezért szintén meghatározó alapelv a megjelenés, az intézkedő személyi állomány egységes ruházata, felszerelése, testbeszéde és dominanciája komoly megjelenést, „profizmust” sugall.

A csapatszolgálat működését jó irányba viszi a megfelelő irányító személyek kijelölése, meghatározása. Műveletirányítónak azt kell kiválasztani, aki globálisan tisztában van az eseménnyel, a helyszínnel, jó a szervező képessége és tudja, hogy adott helyen mit és hogyan kell intézkedni. A műveletirányító alá tartozó felszámolásiirányító

6 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 228. a) pont



feladata a legnehezebb és legfontosabb. A felszámolásiirányítónak a szakmai felkészültségén kívül, tökéletes helyzetfelismeréssel és gyors reagálási képességgel kell rendelkeznie. A felszámolásiirányító szavatolja a jogszerű, szakszerű és hatékony végrehajtást. A taktikai feladatokat a beosztott állománynak tökéletesen kell végrehajtani, az eredményesség és az esetleges sérülések elkerülése érdekében.

A Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben végrehajtott törzsfoglalkozás bemutatása

Rövid bemutatás

Az állomány felkészítésének új gyakorlati elemeként jelentkezett az országos törzsfoglalkozás, melyre 2023. II. félévében került sor a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. Az összehangolt, három különböző típusú és eltérő intézkedéstaktikai módszertanokkal felszámolható rendkívüli események központi irányítása a BvOP Műveleti terméből (a továbbiakban: Műveleti terem) realizálódott.

Az elméleti síkon és az intézkedéstaktikai képzések alkalmával megszerzett tudás lényege, hogy azt „éles” helyzetben készségszinten tudja alkalmazni az állomány, melyet mérni és tesztelni gyakorlati foglalkozások keretén belül lehet. A gyakorlatok során próbára tesszük az új ismeretanyagokat, technikai eszközöket és a szituációk feldolgozásával vizsgáljuk az alkalmazhatóságukat és hatékonyságukat, illetve nem elhanyagolható szempont, hogy az intézkedésben résztvevő személyi állományi tagok fizikai és pszichés terhelhetőségét is felmérjük, fejlesszük. A gyakorlat előkészítése és végrehajtása során kiemelt szempont volt, hogy alkalmazásra és tesztelésre kerüljenek azok az innovatív, az utóbbi időszakban beszerzett fegyverzeti és egyéb szakanyagok, technikai eszközök, védőfelszerelések, gépjárművek, amik a hatékony feladatellátást, a sikeres és a személyi állomány biztonságát szavatoló esemény felszámolást lehetővé teszik.

Egy esemény felszámolásának a gyakorlása és az arra való felkészülés fő húzóereje a meglepetés és az életszerűség, továbbá a minél kevesebb közölt információ (a felszámoló csoport részére előzetesen minimális információ került átadásra).

A szituációs gyakorlat készíti fel az állományt az életben is előforduló lehetséges eseményekre. A kiképző instruktorok számára minden gyakorló vagy éles szituációban előfordul olyan történés, amiből lehet tanulni és feltárja a hiányosságokat. Hasznos tapasztalat a higgadság elsajátításának a gyakorlása és minél több energia a jövőbeni munkára, gyakorlásra. A tapasztalatok alapján a legnehezebb egy esemény felszámolását teljes terjedelmében végig koncentráltan és higgadtan ugyanabban a mentális



állapotban végrehajtani, ez a terhelés az irányítók esetében fokozottabban jelentkezik. A sikeresség érdekében úgy kell alakítani az eseményeket, hogy azokat a személyi állomány irányítsa, és lehetőség szerint ne a kialakult helyzethez igazodjon az eljárás, ezzel minimalizálva a fogvatartottak akarátát.

A gyakorlatok rövid összefoglalása

A gyakorlat során három különböző helyszínen és hozzávetőlegesen azonos időben bekövetkezett rendkívüli esemény felszámolására került sor épületen belül és azon kívül. A központi irányítás biztosítása érdekében a Műveleti teremben és a kiskunhalasi bv. intézet érintett helyszínein feladatot ellátó kollégák folyamatosan online és EDR rádió kapcsolatban voltak egymással, a vezetői engedélyt igénylő mozzanatok kizárólag annak központi megadása után kerültek végrehajtásra.

I. rendkívüli esemény

Helyzetbeállítás

Az intézet egyik zárkájában 4 fő fogvatartott a zárka berendezési tárgyait az ajtó elé húzva eltorlaszolta azt, a felügyelők bejutásának megakadályozása céljából. Tettüket a legutóbbi fegyelmi ügyük negatív kimenetele miatt követték el, ennek hangot is adtak, követelték a fegyelmi határozat eltörlését és másik intézetbe történő átszállításukat.

Az esemény felszámolásának alapjai

Az első és legfontosabb dolog az információszerzés és a felszámoláshoz szükséges csoportok megalakítása. Minél több információ van a felszámoló egység birtokában, annál jobban fel tudnak készülni az esemény megszüntetésére és ezáltal minimalizálni lehet a hiba lehetőségét. Fontos felderíteni, az elkövetők kilétét, szándékaikat, van-e náluk veszélyes eszköz, van-e kamerakép a zárkáról, vannak esetleg együttműködő fogvatartottak, biztonsági szempontból mennyire kockázatos a kezelésük stb. Kiemelt továbbá a zárka megközelíthetősége, kialakítása (látható és nem belátható helyek), befelé vagy kifelé nyíló a zárkaajtó, mennyi intézkedő személyi állomány fér be a zárkába, a zárka felszerelések mennyire bonthatók, ha torlaszt alakítottak ki, illetve milyen egyéb statikus biztonsági elemeket telepítettek a zárkába. A megszerzett információk alapján lehet összeállítani a felszámoló-kiemelő, egészségügyi és műszaki csoportot, valamint az elkövetők által épített akadályok megszüntetéséhez szükséges felszerelést, szerszámokat, az állomány védelmét szavatoló védőeszközöket és magát a taktikát, amivel dolgozni fognak az egység tagjai. Alapvetően a taktika és az eljárás szűk jogi, szakmai és módszertani keretek közé van szorítva. Ezen felül nem szabad kapkodni, de

az időhúzás és a döntésképtelenség sem szavatolja önmagában a sikeres felszámolást. A lényeg az információszerzés, azok feldolgozása, a döntés és cselekvés.

A csoporttagok kijelölése a feladatra mindig tudatos döntés kell, hogy legyen. Ismerni kell a kollégák képességét, mentális és fizikális teljesítményét, az intézkedéstaktikában és az esemény felszámolásokban való jártasságukat. Látni kell rajtuk már az eligazítás során, hogy ki milyen hangulatban és lelkiállapotban van. Nem lehet nyugtalan vagy túl agresszív beavatkozót berakni a felszámoló csoportba. Az egység tagjainak objektívnek és higgadtnak kell maradniuk, adott esetben pedig egy pillanat alatt rá kell hangolódni a dinamikus feladat végrehajtásra. A csoport összeállításánál és felsorakoztatásánál látni kell magunk előtt több lehetséges kimenetelt, ami alapján kialakul egy intézkedési sorrend. Természetesen van egy típusú alap felállítás, ami létszám függő is.

A zárkatorlasz felszámolása

Jelen eseménynél adott volt a négy fő fogvatartott, a zárka kialakítása és a torlasz mint alap információk.

A helyszínre érkezést követően a biztonsági tiszt átadta a felszámolást és a további intézkedést, figyelmeztette a felszámolást irányító parancsnokot a jogszerű, szakszerű és arányos intézkedésre. Elmondta, hogy nincs kamerakép és hogy a fogvatartottak zárkatorlaszt alakítottak ki, a zárkaajtó kifelé nyílik, de se bemenni se belátni nem lehet. A műveleti terület és a felszámoló csoport tagjai is kijelölésre kerültek. A felszámoló csoport két fő pajzs kezelőből, két fő személy kezelőből, két fő műszaki felelősből, egy fő prison medic képzettségű személyből és a felszámolást irányító parancsnokból tevődött össze. A két fő műszaki felelős a zárkatorlasz elemek bontásánál voltak elsődlegesen és azok mentesítése után személykezelőkként intézkedtek tovább. A felszámoló csapat az eligazítását követően megközelítette a zárkát. A zárka előtt a felszámolást irányító parancsnok rádióan engedélyt kért a műveletirányítótól az esemény felszámolásának megkezdéséhez. A műveletirányító engedélyt megkapva, mielőtt bármit csináltak volna – a protokoll szerint – ellenőrizte az ajtót, a nyitást a felszólítás előzte meg. Fontos az ajtó és kilincs ellenőrzése, mert fémből van és áramot belevezetve sérülést vagy akár halált is okozhat. De meg kell említeni a felforrósított kilincset is, ami égési sérülés bekövetkezéséhez vezethet. Ezt taktikai szempontból az ajtó kilincs alulról felfelé kézháttal történő érintésével kell végrehajtani. Így áramütés esetén a kézfejet az áramütés lecsapja a kilincsről, illetve égési sérülés esetén a sérült kézfejjel még tovább lehet intézkedni. Ezt nem tapasztalta az ajtókezelő (prison medic). Kívülről hangosan és érthetően megkezdődött a kapcsolatfelvétel a zárkában tartózkodókkal. A kényszerítő eszköz alkalmazására vonatkozó törvényi felszólítást követően a felsorakozott csapat megkezdte a behatolást.





Az ajtó résnyire nyitását követően, pajzsos biztosítással további kommunikáció felvétele kezdődött, mivel az ajtó és a torlasz korlátozta a hang terjedelmét. A következő lépés az ajtó teljes megnyitása és a dupla pajzsfal takarásában a torlasz bontása volt. A felszámoló csoport teljesebb képet kapott a zárkáról és a bent tartózkodó fogvatartottak viselkedéséről. Egy fő együttműködő fogvatartott kiemelése pajzsos biztosítás mellett és a személykezelők által történt. A két továbbra is szembe helyezkedő fogvatartott ellenszegülésének a megtörése a csoport két részre osztásával történt meg. A negyedik fogvatartott elbújt egy nem belátható fürdő helyiségbe. Kérdésre a fogvatartott együttműködött. Az ajtón keresztül felszólították az együttműködésre és utasították, hogy a felszámolást elősegítő testhelyzetbe pozicionálja magát, amit egy endoszkópos kamerával végig figyelemmel kísért az egység, mielőtt teljesen megnyitották az ajtót. Az együttműködő fogvatartott személy mozgáskorlátozását és motozását követően kivezetésre került a folyosóra a többi fogvatartott mellé. Esemény felszámolás után szemrevételezték az egység tagjai a zárka biztonsági állapotát és esetleges tiltott tárgyak fellelhetőségét. A kivezetett fogvatartottak közül a fő hangadó fogvatartott dühöngő magatartást tanúsított, akinek ön-, és közveszélyes magatartást tanúsító fogvatartott elhelyezésére szolgáló zárkában történő biztonsági elkülönítésére intézkedtek. A felszámolást irányító csapatszolgálati tevékenység vezetője a felszámolás során intézkedett a megfélemezett és mozgáskorlátozó eszközzel ellátott elkövetők elkülönítésére, meghallgatására, továbbá a rendkívüli esemény helyszínének biztosítására.

Az esemény felszámolását követően, a szemmel látható sérülések, megtett intézkedések jelentése megtörtént a műveletirányítónak.

II. rendkívüli esemény

Helyzetbeállítás

Az intézet egyik szabadlevegőn tartózkodásra szolgáló udvarán 20 fő fogvatartott beállt az udvar bejáratához és azzal a követeléssel álltak elő, hogy egy hónapja nem jutottak le a kiétkező boltba, és amíg nem tudnak vásárolni, addig nem mennek fel. A kollégák tájékoztatták a fogvatartottakat az ügyintézés menetéről, de ezzel csak nagyobb ellenállást váltottak ki, ennek következményeként a felügyelet jelentést tett a biztonsági tiszt részére.

Az esemény felszámolásának alapjai

A csapatszolgálatban több taktikai elem is megjelenik. Ezek lehetnek dinamikusak és statikusak is. A dinamikusak inkább a gyorsabb felszámolásra alkalmasak például a ráfutás, a dinamikus előre mozgás és a félig nyílt alakzat kialakítása. A statikusak a biztonságosabbak megközelítésre, megfigyelésre és védekezésre használhatóak, például az alacsony és magas pajzsfal, vagy a teknős alakzat megalakítása. A mozgósorfall taktikai alakzat felállítására nagyban függ a helyszíntől is, ezért lehet több formában is végrehajtani, például jobbról, balról és középről.



A felszámolásban részt vevő végrehajtó állomány nagyon nagy pszichés és fizikai terhelést kap, hiszen ők találkoznak a legközvetlenebbül az eseménnyel, nem figyelmen kívül hagyható tény, hogy esetükben nagyobb a sérülésveszély is. A kockázatok



minimalizálására és a felszámolás támogatására, a váratlan helyzetek, esetek azonnali és megfelelő kezelésére a tömegkezelésnél éppúgy, mint az egyéb csapatszolgálati tevékenységek esetén is fontos a különböző csoportok, így különösen az egészségügyi-, a műszaki-, a tartalék-, a kísérő- és a biztosító csoportok megalakítása. Elengedhetetlen, hogy ezeknek a csoportoknak az irányítására is legyen kijelölve vezető. Ezeket a csoportokat a biztonságos térbe (saját tér) kell helyezni, amit a felszámolást végrehajtó állomány biztosít pajzsfalal. Ezzel ellentétben „ellenséges területként” kezeljük azt a helyszínt, ahol a konkrét esemény van, az ott tartózkodó fogvatartottak ellenszegülő magatartást tanúsítanak.

A fogolyzendülés felszámolása

A felszámolást irányító parancsnok drón alkalmazásával figyelte meg a területen kialakult rendkívüli eseményt, illetve mérte fel a helyzet súlyosságát. Ezek után kettős pajzsfal fedezék biztosításával a helyszínt megközelítette és megelőző intézkedésként megafon alkalmazásával megpróbált kommunikálni a fogolyzendülésben érintett fogvatartottakkal, amely nem vezetett eredményre. Ennek következtében a felszámoló csoport tagjait – KMO és az agglomerációs műveleti egységek kijelölt állománya – eligazításban részesítette. A helyszínt megközelítették, ahol a dühöngő fogvatartottak az egységet követve, botokkal és a szabadlevegőn tartózkodásra szolgáló udvaron talált tárgyakkal megdobálták. A felszámolásirányító parancsnok utasítására, az egység a csapatszolgálat taktikai elemeit alkalmazva, biztonságos buborék alakzatban hatolt be a szabadlevegőn tartózkodásra kijelölt udvarra. A cselekménytől, a felszólítás hatására önként elálló



10 fő fogvatartottat a tömegből biztonságosan kiemelték és mozgáskorlátozó eszközökkel alkalmazták velük szemben, majd a kijelölt gyűjtő pontra mozgatták őket.

A gyűjtő pontot szolgálati kutyás felügyelő biztosította. Az aktív ellenszegülő magatartást továbbra is fenntartó fogvatartottak zendülését egy dinamikus egysoros mozgó sorfal alkalmazásával, valamint félig nyitott taktikai alakzattal, és speciálisan kiképzett szolgálati kutya alkalmazásával számolták fel. A szolgálati kutyát hosszú pórázon, szájkosár nélkül „eszközzel” támadó fogvatartottal szemben, félig nyílt alakzattal alkalmazta a kutyavezető. A felszámolás keretében dinamikus taktikai mozgás mellett, berántásos módszerrel emeltek ki 6 fő fogvatartottat, valamint 3 főt besorozással fékeztek meg. Azonnali intézkedések keretében az eseményt követően 3 fő ellenszegülő fogvatartott – a biztonsági elkülönítés céljainak maradéktalan érvényesülése érdekében – az agglomerációs körzeten belül átszállításra került más bv. intézetbe. Az esemény felszámolása lezárult, amely során személyi sérülés nem történt, a gyakorlatot a jelentős létszám ellenére is folyamatos kontrolltevékenység és fegyelem jellemezte. A fogvatartottak egészségügyi ellátását és elkülönítését az intézet személyi állománya hajtotta végre.

III. rendkívüli esemény

Helyzetbeállítás

A kiskunhalasi bv. intézet egyik gépjárműkapujához jelöletlen személygépjármű érkezett, amelyből 4 fő civil maszkos személy szállt ki, egy főnél fegyver volt, amelyből lövéseket adott le és eltalálta a járműbejáraton szolgálatot ellátó személyi állományi tag kezét, aki azonnal elindult a biztonsági blokk irányába. A támadók a bejárat kapuzártóságát erőszakosan megszüntették és megindultak az egyik fogvatartotti munkahely irányába, hogy egy barátjukat kiszabadítsák, míg a fegyveres a járműnél maradt.

Az esemény felszámolásának alapjai

A bv. szervezet biztonságos működését fenyegető veszélyforrások közé sorolható a bv. szerv objektuma ellen irányuló külső támadás.

Az objektumvédelem célja, hogy biztosítsa a meghatározott objektum sérthetetlenségét, felderítse a kívülről támadók, illetve a szökést megkísérlők szándékát, megakadályozza személyek vagy csoportok erőszakos behatolását, visszaverje azok támadását, megakadályozza az onnan történő jogellenes eltávozást és kedvező feltételeket teremtsen a szökni, kitörni szándékozó cselekményének megakadályozásához.⁷

⁷ Csapatszolgálati Szabályzat, 21. pont



Az objektumvédelem jellegét mindig az adott helyzet határozza meg, a védelmet, az erőket és eszközöket ennek megfelelően kell alkalmazni. Az objektumőrzés a helyzettől függően alakul át objektumvédelemmé, amely különböző védelmi fokozatok elrendelésében nyilvánul meg.

A bv. szerv objektumait őrző és védő erőknek olyan képzettségi szinten kell állniuk, mely lehetővé teszi a hatékony védelmi intézkedést.

A hatékony védelem feltételei:

- az objektumőrzés és védelem pontos megszervezése, az objektumvédelmi okmányok kidolgozása, naprakészen tartása;
- a védelmi tevékenység begyakorlása;
- a személyi állomány magas szintű kiképzése;
- az éberség fenntartása;
- a naprakészen szervezett együttműködés.⁸

A védelem az elrendelt fokozattól függően az alábbi elemekből tevődik össze:

- biztosító/záró csoport: a kijelölt felügyelők, járőrökből és a megerősítésükre küldött erők, áll;
- felszámoló/kiemelő csoport: lehetőleg a speciálisan képzett műveleti egységek tagjaiból áll;
- tűzoltó-műszaki csoport: a légzőkészülék használatában jártas felügyelők, és a hír és biztonság technikus, műszaki és ellátási szakterületen szolgálatot ellátó kollégák közül javasolt kijelölni;
- egészségügyi csoport: egészségügyi végzettséggel rendelkező személyi állományi tagokból, lehetőség szerint az egészségügyi ápolókból és az orvosból áll;
- tartalék erő: az előző pontokban meghatározott személyi állomány feletti rendelkezésre álló élő erő.

Bv. szervet fenyegető támadás felszámolása

Az esemény jellegére tekintettel az illetékes rendőrkapitányság, illetve az érintett rendvédelmi szervek értesítése haladéktalanul megtörtént, azonban a helyzetértékelés alapján a műveletirányító engedélyével a felszámolás megkezdődött.

A KMO kijelölt állománya a fegyveres támadás helyszínét gépjárművel megközelítette, majd a járművek adta fedezéket kihasználva a támadási zónát biztosította. Az egyik fegyveres támadót, aki az egységgel szemben helyezkedett el, szolgálati kutya póráz és

szájkosár nélküli alkalmazásával harcképtelenné tették, majd testi kényszer és bilincs kényszerítő eszközök alkalmazásával rögzítették.

A fegyveres támadó elfogását követően megkezdtek a további 3 fő civil elkövető felkutatását, akik kamerarendszeren és drón által közvetített képeken keresztül nem voltak láthatóak, ezért megkezdtek a munkaterületen található, elrejtőzésre alkalmas helyek tematikus, körültekintő és alapos ellenőrzését. A támadókat egyesével fogták el és tették harcképtelenné, majd az elkövetők további intézkedések érdekében átadásra kerültek az illetékes rendőrség részére.

A felszámolt rendkívüli esemény extrém eset, de minden eshetőségre fel kell készülni, azt pedig kizárólag csak gyakorlással lehet. Egy fegyveres támadás során 100%-ig biztos megoldás nem létezik, ezért a lehető legjobban, minden körülményt figyelembe véve kell ezeket a helyzeteket kezelni és megoldani. A tudatosság és a magabiztosság ennél a feladatnál is jellemezte az állományt. A magabiztos fegyverkezelés és a csapatmozgás példaértékű volt a végrehajtás során.



A harmadik feltételezés felszámolása során személyi sérülés nem történt, a feltételezés alapján imitált lőtt sebet a kiskunhalasi bv. intézet ápolója és a KMO prison medic képzettségű tagja azonnal ellátta, mely szintén igazolta a műveleti egységek állomány egészségügyi képzésének létjogosultságát.

⁸ Csapatvizsgálati Szabályzat, 29. pont



Összegzés

A gyakorlat során igazolódott a szervezet-racionalizálással kialakított irányítási rend hatékonysága és a gyakorlat felvetése során vizionáltaknak megfelelően magas szintű együttműködés jellemezte a felszámolásban részt vevő állomány tevékenységét. A 3 helyszínen bekövetkezett 3 különböző rendkívüli esemény felszámolása a KMO állományába tartozó műveleti főfelügyelők és a III. Agglomerációs Központhoz tartozó bv. szervek műveleti egységeinek állománya által került végrehajtásra, a központi irányítás a Műveleti teremből realizálódott. A gyakorlatban több mint 100 fő vett részt, melybe edukatív céllal a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjába beiskolázott tanulók is bevonásra kerültek.

A személyi állomány folyamatos képzésének, gyakorlásának és felkészültségének köszönhetően a gyakorlat során a rendkívüli események gyorsan és hatékonyan felszámolásra kerültek és ismételten igazolódott, hogy a különböző bv. szervek személyi állománya azonos tematika mentén, magas szinten tud együttműködni.

A gyakorlat előkészítése és végrehajtása során kiemelt szempont volt, hogy alkalmazásra és tesztelésre kerüljenek azok az innovatív, az utóbbi időszakban beszerzett fegyverzeti és egyéb szakanyagok, technikai eszközök, védőfelszerelések, gépjárművek, amelyek a hatékonyabb feladatellátást, sikeres esemény felszámolást lehetővé teszik.

A felszámolás során az események élő közvetítését biztosító technikai háttérén túl drón technika, videoszóóp, megafon, teljes C.P.E testvédő páncél, lövedék álló felszerelés mellett a büntetés-végrehajtás korszerű fegyvereinek (CZ Scorpion EVO A3 géppisztoly, CZ P9 pisztoly, Glock 17 Simunition pisztoly, Mossberg M 590 A1) szimulált alkalmazása is megvalósult és az események során aktív szerepet kaptak a bv. szervezet szolgálati kutyái is, amelyek szintén bizonyították felkészültségüket. Mindezek mellett a teljes törzsfoglalkozás dokumentálásra került a BvOP Kommunikációs Főosztály közreműködésével.

Mindhárom szituációnál kirajzolódott a csoportparancsnokok irányítási képessége és helyzetfelismerése, valamint a központilag kiadott eljárásrendek (a csapatszolgálati, illetve a kényszerítő eszköz alkalmazási módszertani útmutató) ismerete, mely nem csak a KMO állománya esetében volt készsérű, hanem az agglomerációba tartozó műveleti egységek tagjainál is. Az eljárásrendek alkalmazása mellett a törzsfoglalkozás jó lehetőséget biztosított a büntetés-végrehajtás általi fejlesztések, új eszközök, korszerű fegyverek és védőfelszerelések, „életszerű” körülmények közötti teszteléséhez.

A műveleti egységek tagjai közül többen rendelkeznek Prison Medic végzettséggel, akik garanciái egy intézkedés közbeni esetleges sérülés azonnali, szakszerű egészségügyi ellátásának.

Az intézetben végrehajtott törzsfoglalkozás gyakorlati mozzanatai mellett folyamatos elemző-értékelő tevékenység valósult meg a Műveleti teremben, a helyzetbeállításokhoz igazítottan, mely nagymértékben segíti elő egy éles rendkívüli esemény felszámolásának sikerességét.

A gyakorlat igazolta, hogy az idő és energia, amit az állományi tagok képzésébe fektet a büntetés-végrehajtási szervezet, idővel meghozza az eredményét. A tanulás által megszerzett tudást az ember csak akkor érezheti sajátjának, ha azt ki is próbálja a gyakorlatban. A taktikai eljárások is csak akkor tudnak jól működni valós élethelyzetekben, ha azt előtte teszteljük és magunkon tapasztaljuk az eredményességét vagy épp az ellenkezőjét.

Felhasznált irodalom

- 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól, hatályon kívül helyezve: 2014. december 31.
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíráság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
- 21/2022. (IX. 14.) BVOP utasítás a törzsfoglalkozás végrehajtásáról
- 36/2020. (VII. 16.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről
- 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról
- 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról



Vágó Zoltán

A MINTÁZATOK JELENTŐSÉGE A DINAMIKUS BIZTONSÁG FOGALMI RENDSZERÉBEN

*The importance of patterns in the conceptual framework
of dynamic security*

A 2018. év óta folyik felderítési tevékenység a bv. szervezetben, mely kezdetben túlnyomórészt a szervezet heterogén nyilvántartási rendszereiben rendelkezésre álló adatok összevetésével, az azokkal végzett célirányos elemző-értékelő tevékenységgel valósult meg.

A Felderítési Főosztály 2020-ban történt megalakítása és a jogszabályi háttér 2023. január 1-jei hatállyal történt „továbbfejlesztése” révén olyan komplex feladatrendszer jött létre, mely a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzését, feltárását hatékonyabban képes támogatni, friss humánhírszerzési információkon alapulva végzett elemző-értékelő tevékenységgel.

Az elmúlt évek olyan mintázatok azonosítását eredményezték, melyek a biztonsági hézagok feltárása révén teszik lehetővé azok megszüntetését, a fogvatartottak jogellenes tevékenységének megakadályozását.

Kulcsszavak: felderítés, Felderítési Főosztály, biztonság, kockázatelemzés, mintázatok

Since 2018, the organization has been carrying out intelligence activities, initially by comparing data held in the heterogeneous record systems of the prison service and by performing targeted analytical and evaluation activities with these data.

With the establishment of the Intelligence Department in 2020 and the “further development” of the legal framework with effect from 01 January 2023, a complex system of tasks has been created that can support the prevention of risks regarding the security of detention and the prevention of acts constituting insubordination more effectively, with analytical and evaluation activities based on up-to-date human intelligence information.

The past years have led to the identification of patterns that make it possible to close security gaps and prevent unlawful activities by detainees.

Keywords: intelligence, Intelligence Department, security, risk analysis, patterns



„A megszokás egy halálos kényelem.”
(François Mitterrand)

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási szervezet az elmúlt években számos kihívással szembesült, melyek alapvetően befolyásolták a biztonságos működést és a szakfeladatok ellátását. Az ezen időszakban történt változások folyamatos alkalmazkodást, szakmai megújulást, fejlesztést igényeltek, melyek egyebek mellett megalapozták a felderítési tevékenység szükségességét, a szakegység felállítását is.

A kihívások közül példálózva megemlítendő a tendenciózus emelkedést követően 2023 márciusában abszolút csúcsot elérő fogvatartotti létszám, illetve a telítettség ezzel együtt járó növekedése, mely önmagában, a feladatok megsokszorozódása miatt objektíven feszegette a büntetés-végrehajtás erőforrásainak határait. Kiemelendő a veszélyhelyzeti rendelkezéseknek köszönhetően ugyan jelenleg csökkenő, de korábban dinamikus növekvő számú, főként az embercsempészet és az ahhoz kapcsolódó bűncselekmények elkövetésével érintett, jellemzően ismeretlen, vagy kevésbé megismerhető előélettel rendelkező, így nehezen felmérhető biztonsági kockázatot jelentő külföldi állampolgárságú fogvatartottak megfelelő kezelése. Szintén jelentős biztonsági kockázatot jelentenek a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűncselekmények miatt letartóztatottak vagy elítéltek, akik a hierarchikus megszerveződésük és működésük miatt megfelelő alanyok lehetnek az akár jogellenes célt is kitűző fogvatartotti szerveződések létrehozásához, az abban történő részvételhez, tevékenységük konspirálásához. Ezek mellett konstans, folyamatosan megújuló eszközrendszer és módszerek igénylő probléma a fogvatartotti populáció folyamatainak megismerése, nyomon követése (például napi eseményekre történő reakcióik); a tiltott tárgyak bejuttatása, kereskedelme, használata elleni küzdelem (például illegális telefonok, adathordozók, bódító hatású anyagok); a fogvatartottak munkáltatása során felmerülő kockázatok, az általuk megvalósítható visszaélési lehetőségek megismerése, megszüntetése.

A felderítési szakterület az előzőekben említett kihívásokból fakadó feladatok megoldásában sajátos eszközrendszerével aktívan részt vállal. Teszi ezt folyamatos információgyűjtő és célirányos kockázatelemző, -értékelő tevékenységével, mely fókuszának meghatározásában nagyban segít a szerzett tapasztalatokon alapuló mintázat- vagy modellrendszer, aminek segítségével egyes jelenségek könnyebben válnak felismerhetővé, beazonosíthatóvá, vagy egyes esetekben akár a látszólag problémamentes „felszín alá enged betekintést” és teszi lehetővé intézkedések bevezetését, a rend helyreállítását, biztonsági hézagok felismerését és megszüntetését.

Jelen cikkben röviden, nem tudományos alapossgal néhány olyan, a felderítési tevékenység során feltárt jelentősebb, alapvető mintázatot kívánok bemutatni, melyek alapvetően határozzák meg a biztonsági kockázatelemzéseink irányait, a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyvelemsértést megvalósító cselekmények megelőzését, feltárását célzó tevékenységünket.

A büntetés-végrehajtás felderítési tevékenységének, feladatainak alapszintű, általános bemutatása nélkül nehezen értelmezhető a mintázatok kérdésköre, így erre tekintettel, a következőkben gyors áttekintést kívánok adni a dinamikus biztonságról, az annak részét képező felderítési tevékenységről és az annak eredményeként felismert, majd az azt instruáló minták jelentőségéről, értelmezéséről, gyakorlati tapasztalatairól.

A felderítési tevékenység helye a büntetés-végrehajtásban

A biztonság értelmezései

A biztonság fogalmának büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) szemszögű vizsgálata esetén két fogalmi kört különböztethetünk meg. Az egyik a statikus biztonság, amiben megtaláljuk a jogszabályokat, illetve további alacsonyabb szintű szabályozókat, protokollokat, valamint a tárgyi feltételeket, azaz azokat az elemeket, amelyek ritkábban változnak. Ezzel szemben, a dinamikus biztonság középpontjában pedig a személyi állomány, a fogvatartotti állomány, valamint a büntetés-végrehajtással hivatalos kapcsolatba kerülő egyéb személyek, szereplők állnak.

Részletesebben definiálva, a statikus biztonság mindazon tevékenységek, eljárások és eszközök összessége, amelyek a fogvatartottak biztonságra veszélyes cselekményeinek észlelésére, fizikai megakadályozására, megszüntetésére vonatkoznak. A biztonsági rendszer alkalmazásával a bv. szerv biztonsága fenntartható, illetve helyreállítható. A statikus biztonság elemei: a biztonsági tevékenységet szabályozó rendelkezések, a hír- és biztonságtechnikai berendezések, a kényszerítő és mozgáskorlátozó eszközök, a tűz- és munkavédelmi eszközök, a védőfelszerelések, illetve a biztonsági létesítmények (például bástyafal, őrtornyok stb.). A vázolt repertoár segítségével a cselekmények, jelenségek azonosítása objektív módon, külső jelek észlelésével, azonban a motiváció, a veszélyeztető szándék megismerése nélkül történik. Az egyik legfontosabb jellemzője a területnek, hogy az ide tartozó elemekben igen ritkán történik változás.

Ezzel szemben a dinamikus biztonság elve a fogvatartottak és a személyi állomány közötti pozitív viszonyokon, a megfelelő bánásmódon alapszik. Ma már általánosan elfogadott, hogy a börtönök biztonságosan és jól csak a fogvatartottak közreműködésével működhetnek. A külső (a szökések megelőzése) és a belső biztonság (a rendbontások megelőzése) megteremtése és fenntartása akkor a leghatékonyabb, ha a fogvatartottak



és az alkalmazottak között megfelelő munkakapcsolat épül ki. Ez a nexus a dinamikus biztonság alapja. A biztonság tehát a börtönön belüli jó viszonyokon és a megfelelő bánásmódon alapszik, továbbá folyamatosan igazodik az állandóan változó körülményekhez.

Ez a rendszer magában foglalja a fogvatartottak személyiségének, viselkedésének, társas viszonyainak megismerését, megértését és befolyásolását, valamint életmódjuk alakítását. Két alapvető pillére van: a személyi állomány állandó jelenléte a fogvatartottak között, valamint a megfelelő szintű kommunikációs készségek. A rendszert alapvetően azok a személyek működtetik, akik folyamatosan a fogvatartottakkal foglalkoznak, így a körletfelügyelők, reintegrációs tisztek, pszichológusok stb. A fogvatartottak kontrolljának leghatékonyabb eszköze az emberi kapcsolatokon, a célirányos kommunikáción alapul.

A dinamikus biztonság eszközei tehát például: megfigyelés, értékelés, célorientált információrendszer, tájékoztatás, a napi élet racionális szervezése (napi- és házirend), törvényes és szakszerű bánásmód, konfliktusok kezelése, átlátható és következetes fegyelmezési és jutalmazási gyakorlat, reagáló-készség, a gyors és hatékony beavatkozás lehetősége stb.

A jelenlegi gazdasági környezetben a dinamikus biztonság – elemeinek rugalmas alkalmazhatósága révén – egyre inkább előtérbe kerül, és hosszú távon a biztonsági elvárások maradéktalan teljesülését is egyre hatékonyabban szolgálja.

Ezen felismerés alapján Európa-szerte számos ország bv. szervezete hozott létre saját, információgyűjtésre dedikált önálló szervezetet vagy bv. intézetekhez delegált szervezeti egységet, melyek gyakorlati tapasztalatai megalapozták a hazai fejlesztés szükségességét.

A fenti ismeretekre és a megszerzett külföldi tapasztalatokra alapozottan, de a hazai jogi és szervezeti környezetre figyelemmel (értve itt a rendvédelmi szervek feladat- és jogkörét) került adaptálásra a dinamikus biztonság fogalma, gondolkodásmódja és lett kialakítva a hazai bv. szervezetben a dinamikus biztonság felderítési feladatainak szervezeti és metodikai rendszere.

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Felderítési Főosztály

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BvOP) 2018-ban a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet alá rendelt osztály, majd 2020-ban az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese közvetlen alárendeltségébe tartozó főosztály formában hozta létre a dinamikus biztonság felderítési rendszerének (a továbbiakban: dinamikus biztonság) kialakításáért, működtetéséért felelős szervezeti egységet.

A Felderítési Főosztály (a továbbiakban: Főosztály) – mint a dinamikus biztonság felelőse – alakította ki a bv. szervezet jelenleg is működő szakirányú struktúráját, a tevékenység irányait, kereteit és szabályrendszerét.

A bv. szervezet felderítési tevékenysége egy folyamatos információgyűjtő, elemző-értékelő munka, mely a bv. biztonsági érdekeinek érvényesítését támogatja.

A bv. szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény (a továbbiakban: Szervezeti törvény) 2023. január 1-jével hatályba lépett rendelkezései rögzítik a biztonsági kockázatelemzés fogalmát, mely az említett felderítési tevékenységet foglalja magában és szabályozza annak jogi kereteit. A biztonsági kockázatelemzés a bv. szervek által – a fogvatartás biztonságával összefüggő szolgálati feladatok hatékony ellátása érdekében, az említett törvényben meghatározottak szerint a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzése, feltárása céljából – történő információgyűjtő és értékelő-elemző tevékenység.

Ugyan a jogszabály rendelkezései szerint a bv. szervezet nem folytathat büntetőfelderítő tevékenységet, azonban a bűnügyileg releváns információkat haladéktalanul továbbítja az illetékes rendvédelmi szerv irányába. Ezen felül szoros – gyakran napi információcserét magában foglaló – együttműködés is kialakításra került velük, mely a bűnügyi vagy egyéb operatív érdekekkel való összeütközés elkerülését célozza, továbbá a bv.-t érintő „információs hézag” csökkentése szempontjából szintén lényeges.

A dinamikus biztonság rendszerének működtetése

A Főosztály a törvényben és egyéb vonatkozó jogszabályokban, normákban foglalt feladatok megvalósítása mellett, működteti a dinamikus biztonság rendszerét, mely kettős jellegű: egyrészt egy hírhálót, másrészt (szereplői révén) egy infrastruktúrát is jelent.

Ezen rendszer – a Főosztály irányítása és koordinációja mellett – úgy került kialakításra, hogy a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő releváns információk valamennyi bv. szervet érintően központilag begyűjthetők, feldolgozhatóak legyenek, és az azok alapján szükséges intézkedések központi vagy helyi szinten bevezetésre kerülhessenek.

A dinamikus biztonság rendszerének központi szintjén a Főosztály és annak osztályai (illetékességi alapon elhatárolt Nyugat-, illetve Kelet-magyarországi Osztály, továbbá a feladata által differenciált Elemző-értékelő Osztály) találhatóak, akik végzik a területi (agglomerációs központok szakirányításért felelős vezetői) és helyi szint (egyes bv. intézetek bv. intézeti és gazdasági társaságok kapcsolattartói) tevékenységének közvetett irányítását, koordinálását.



A dinamikus biztonság rendszerének alapköve a folyamatos bv. intézeti/intézményi jelenlét és információgyűjtés, illetve az elemző-értékelő tevékenység. Az említett feladat a Főosztály állományán, illetve a bv. intézetek/intézmények (intézeti kapcsolattartók, a továbbiakban: IKT) és a bv. gazdasági társaságok kijelölt képviselőin (gazdasági társaságok kapcsolattartói, a továbbiakban: GKT) keresztül kerül megvalósításra.

A folyamatos információellátást a Főosztály személyi állományának bv. intézetekben/intézményekben, illetve gazdasági társaságoknál végzett feladatai, humán hírszerző tevékenysége és a bv. intézetek/intézmények eseti vagy rendszeres adatszolgáltatásai, továbbá az IKT/GKT eseti feladat-végrehajtásai adják.

Az adatszolgáltatás rendszere háromrétű: valamennyi bv. intézet/intézmény és gazdasági társaság félévente – a központilag kiadott szempontok szerint – elkészíti és felterjeszti a saját Dinamikus Biztonság Koncepcióját (a továbbiakban: Koncepció); havi szinten frissíti és továbbítja annak mellékleteit; illetve teljesíti az eseti jellegű adatszolgáltatásokat.

A Koncepció egyfajta biztonsági szempontú, operatív helyzetértékelést meghatározó szakmai anyag, mely tartalmi, formai követelményeket, egységes fogalmi rendszert és metodikát ír elő az egyes bv. intézetektől/intézményektől és gazdasági társaságoktól elvárt, általuk elkészítésre kerülő koncepciók és mellékleteik tekintetében.

Az IKT/GKT állomány az érintett bv. intézet vagy intézmény vezetője által kijelölt, munkaköri leírásban rögzített feladatokkal ellátott személy (kvázi felderítési megbízott), aki a Főosztály és a BvOP felső vezető feladatszabásait végrehajtja. Az állomány rendszeres tájékoztatását és képzését a Főosztály hajtja végre, ami a részvételükkel közvetlen értekezleti rendszert is működtet.

A fogvatartás biztonságát érintő kockázatok feltárását célzó, elemző tevékenység központi szerve a Felderítési Főosztály.

A Főosztály feladata a dinamikus biztonság rendszerét érintő koncepcióalkotás, a rendszer működtetése, fejlesztése; a vonatkozó jogi keretek vagy eszközrendszer fejlesztése, a bv. szervezeten belüli vagy a külső együttműködések kialakítása, fenntartása és az effektív felderítési tevékenység folytatása.

A konkrét felderítési tevékenység magában foglalja – országos illetékességgel – valamennyi bv. intézetre és intézményre kiterjedően az információgyűjtés, illetve az elemzés-értékelés (stratégiai és konkrét ügyszökhöz kötött) feladatait.

A Főosztályon belül működő két területi osztály budapesti székhelyen és bv. intézetekben elhelyezett kollégái biztonsági kockázatelemző (túlnyomó részt információgyűjtő) tevékenységet végeznek. A Főosztály székhelyén működő Elemző-értékelő Osztály alapvetően a két másik osztály által összegyűjtött és a rendelkezésre álló adatok alapján végez stratégiai és operatív elemző tevékenységet.

Az elemző-értékelő munka tartalmát a Főosztály többi osztálya által – a biztonsági kockázatelemzés feladata kapcsán – igényelt, továbbá a külső megkeresésekben megfogalmazott elemző-értékelő, valamint speciális „műveleti támogató” tevékenység adja, emellett része a felderítést támogató speciális technikai eszközök alkalmazása, illetve az innovatív eszközök és fejlesztések felkutatása, tesztelése is.

Biztonsági kockázatelemzés

A Szervezeti törvény IV/A. fejezete szabályozza a biztonsági kockázatelemzést, mely definiáltan a végrehajtás rendjét és a fogvatartás biztonságát érintő kockázatok, valamint a fegyelemsértést megvalósító cselekmények megelőzését, feltárását célzó információgyűjtés és ennek eredménye, valamint a bv. szervek által kezelhető személyes adatok felhasználásával történő értékelő és elemző tevékenység.

A biztonsági kockázatelemzés definíciójában és a törvény alapján készített végrehajtási utasításban (23/2023. (III. 29.) BVOP utasítás) az információgyűjtés mellett külön kiemelésre került értékelő és elemző tevékenység nagy jelentőséggel bír, mely az együttműködő személyektől, a fogvatartotti meghallgatásokból és a bv. szervezet egyéb forrásaiból, nyilvántartásaiból beszerzett, megismert, továbbá a társ rendvédelmi szervek által rendelkezésre bocsátott információk módszeres feldolgozását jelenti.

Az ezen átfogó jelenségeket (illetve akár rendszerszintű összefüggéseket) feltáró, stratégiai vagy konkrét „ügyet” támogató, annak információit elemző-értékelő operatív munka eredményeként keletkeznek azok az „adat-együttállások”, „felismerések”, „mintázatok”, melyek további információgyűjtések fókuszát is meghatározhatják.

A mintázatokról általában

A statisztikai sokaságból (sokszor valamely módszertan alapján) véletlenszerűen kiválasztott egységeket statisztikai mintának nevezünk. A felderítés aspektusában nem beszélhetünk az általánosságban közismert (statisztikai, matematikai) mintáról, de bizonyos részeiben annak ismérveit szükséges alkalmazni.

A mintázat – alkalmazott fogalmaink szerint – a bv. intézetekben fogvatartottak vonatkozásában az adatok egymással való ismétlődő, speciális kapcsolatának, a kapcsolatok



rendszerének, illetve a bv. intézet rendjét veszélyeztető cselekmények, a korábbi kockázatelemzés során feltárt hibák, hiányosságok, elkövetési magatartási formából kinyert, esetenként sémaként használható összességét jelenti.

A módszertant tekintve, a sikeres statisztikai gyakorlat a fókuszált probléma, a vizsgálandó jelenség meghatározásán alapul. Mintavétel esetén ez magába foglalja azoknak az adott intézetben elhelyezett fogvatartottaknak a meghatározását is, akikből a mintát vesszük. A populáció olyan emberek vagy objektumok halmazaként definiálható, amelyek rendelkeznek azzal a jellemzővel, amelyet meg akarunk érteni. Mivel nem áll rendelkezésre elegendő idő és erőforrás arra, hogy totális monitorozó tevékenységet végezve az összes fogvatartott „érintésével” és minden tárgyban információt gyűjtsünk, a cél az, hogy találjuk meg ennek a populációnak a reprezentatív mintáját vagy alcsoportját.

Habár a populációnk gyakran áll „fizikai objektumokból”, néha mintát kell gyűjtenünk az időről, a helyről, vagy ezek kombinációjáról is. Például jelentheti ez az adott helyen és váltásban munkáltatott fogvatartottat (így akár a konyhai takarító személyzetet), ami az általa „kiszolgált” területen található fogvatartottakkal való kapcsolattartás vizsgálatát is lehetővé teheti.

A koncentrált mintavétel lényege, hogy a kiválasztás során tudatosan, a vizsgálandó ismérvre (sokasági jellemzőre) legjellemzőbb személyeket (fogvatartottak, kapcsolattartók, egyéb, velük kapcsolatba kerülő személyek) válogatjuk be a mintánkba. Mindez azt eredményezi, hogy a kiválasztás során háttérbe szorul a véletlenszerűség, hiszen egyes személyek nagyobb valószínűséggel kerülnek a mintába. Ez a kitétel vonatkozhat azon – munkáltatásban (például műhelyben, külterületen) foglalkoztatott – fogvatartottakra is, akik gyakran kerülhetnek kapcsolatba a „külvilág”-ból érkezett személyekkel. Itt példaként említhető a külső beszállítók által bejuttatott tiltott tárgyak útvonalának a feltérképezése – a fogvatartottaktól megtudott részinformációk alapján –, vagy akár az érintett személyek regisztrált kapcsolattartóinak ellenőrzése (például a közösségi platformokon, a szabadon hozzáférhető közösségi felületeken, az interneten). A törvényben szabályozott eszközeink szabta korlátok között nehézkes az egyes személyek közötti kapcsolatok kimutatása (például a hozzátartozók hívásforgalmi listájának lekérésére).

A fentiekből már látható, hogy a mintázatok felismerése, megalkotása speciális látásmódot, felkészültséget igényel, így az a korábban már említett elemző-értékelő tevékenység egyik legfőbb területe.

A mintázat a tudásunkra jutott esetek alapján begyűjtött minták értékelése és az összefüggések feltárása, felismerése alapján kerül megalkotásra.

A létrehozásához először is meghatározzuk, hogy milyen jellegű a probléma, amivel szemben el kell eljárni (például fogvatartottak pénzfelhalmozása a fogvatartotti mobiltelefonok egyenlegén), majd a rendelkezésre álló nyilvántartásokból koncentrált módon mintát veszünk, és adatokat gyűjtünk.

A mintázatok felismeréséhez egyaránt elvezethetnek a már említett stratégiai, de akár az ügyközpontú, operatív elemzések is. Jellemző adatforrásaink: a bv. szervezet heterogén nyilvántartási rendszere; a saját felderítési tevékenységünk és eszközrendszerünk; a társ rendvédelmi szervek (az általuk rendelkezésre bocsátott információk és a bevezetett intézkedéseik, bűnfelderítő tevékenységeik stb. révén) és a nyílt forrású információgyűjtés (túlnyomórészt az internetről beszerezhető ismeretek).

Mintázatok a gyakorlatban

A felderítési szakterület – megalakulása óta – számos, modell értékű mintázatot azonosított és tárt fel, melyek egy része a mai napig kvázi axiómaként szolgál, modell jellege révén (például tiltott tárgyak kereskedelmének struktúrája), másrészt olyan biztonsági hézagokat mutatott ki, melyek egyes esetekben jogszabály- vagy normamódosítással kerültek orvoslásra (például fogvatartotti mobiltelefon-egyenleg maximalizálása), de leggyakrabban konkrét biztonsági intézkedéssel zárultak.

A felismert vagy épp megalkotott minták (vagy profilok) közül négy olyat kívánok röviden bemutatni, melyek valamilyen szempontból jelentősek voltak: szemléletet formáltak, bűnügyi relevanciával bírtak.

Az alábbiakban említésre kerülő esetekben a helyszínek és az érintett fogvatartott vagy kapcsolattartó személyek adatvédelmi megfontolásból anonimizálva szerepelnek.

A „diszpécser” modell

A szakterület első elemzési feladatai között (2019) került végrehajtásra az a stratégiai vizsgálat, mely a tiltott tárgyakkal való kereskedelem modelljének megalkotásához vezetett.

Az egyik kelet-magyarországi bv. intézetben a fogvatartottak kapcsolattartásainak és az elítéltek hierarchiában elfoglalt helyének, illetve a tiltott tárgyakkal történő kereskedelemben való érintettségüknek a felderítése során több felismerésre jutottunk.

Egyrészt feltárásra került, hogy több fogvatartott között közvetlen, közös kapcsolattartón keresztül kapcsolat volt kimutatható. A közös kapcsolattartással érintett fogvatartottak változatos összetételűek voltak, életfogytig, tényleges életfogytig tartó



büntetésre ítélt, illetve bünszervezet tagja is fellelhető volt közöttük. A fogvatartottak nem elhanyagolható része problémás, hangsúlyos többletinformációval rendelkezett (szökés, szervezkedés, tiltott tárgyakban való érintettség), illetve magas biztonsági kockázatú, szigorú rezsimbe volt sorolva.

Másrészt G. V. elítélt kapcsolattartóit vizsgálva megállapítható volt, hogy a nála barátnőként rögzített B. N. egyben 23 fő másik fogvatartott kapcsolattartója is, akik hét különböző, zömmel kelet-magyarországi bv. intézetben voltak elhelyezve.

B. N. legtöbbször barátként, sógornőként, illetve egy esetben élettársként került rögzítésre (Cs. J.). Az érintett fogvatartottak között visszaeső, börtönöket többször megjárt, helyenként magas kockázatba sorolt, szigorúbb rezsimbe helyezett, magasabb ítélettel és többletinformációkkal rendelkező elítélt is megtalálható volt, akik közül többen már korábban is kapcsolatba voltak hozhatók tiltott tárgyak kereskedelmével, terjesztésével stb. Néhány fogvatartott profilja azonban inkább arra utalt, hogy csupán közvetítő szerepet játszhattak, őket csak „kifizetési útvonal”-ként használták.

B. N. legkorábban a már említett Cs. J. kapcsolattartójaként került rögzítésre, vele 2011 óta rendszeresen tartott kapcsolatot, látogatta, pénzt és csomagot is küldött a részére. 2016-tól kezdődően lett feltüntetve több más fogvatartottnál is kapcsolattartóként. Ezeket a fogvatartottakat két csoportra oszthatjuk: vannak, akik a „katoná”, illetve vannak, akik a „szervező” szerepét töltötték be.

A „katonák” esetében megfigyelhető volt, hogy B. N. kapcsolattartóként történő rögzítése után elkezdődött a fogvatartott és B. N. közötti rendszeres kommunikáció, a bv. által rendelkezésre bocsátott telefonon keresztül (is). Ezután elvétve történt néhány kisebb összegű (2 000, 5 000, 7 000, 10 000 forint) utalás, valamint csomag is érkezett az elítélt részére. Több fogvatartott esetében a telefonhívások B. N.-nel másfél-két év után ritkultak, majd megszűntek, de a csomagküldés még néhány hónapon keresztül zajlott. Néhány esetben azután maradtak el a telefonhívások, hogy a fogvatartottat másik intézetbe szállították át.

A „szervezők” csoportja esetében a B. N.-nel való kapcsolattartásra jellemző volt a folyamatosság, illetve az, hogy részükre nagyobb összegeket utalt.

Feltételeztük, hogy a különféle pénzüsszegekkel, illetve a csomagokkal történő támogatás nem lehet véletlen; vélelmezhetően valamilyen üzleti érdekelttség (például illegális telefonnal és/vagy bódító hatású anyaggal való kereskedelem) állhat mögötte. Ez megmagyarázta azt, hogy a „katonák” átszállítása esetén miért szakadt meg a kapcsolattartás az adott fogvatartott és B. N. között. A feltételezett hálózat valószínűleg nem minden bv. intézetben működött, hiszen a végleg más börtönbe történő szállításokat

követően a kapcsolat nem egy esetben megszakadt, ha a hálózat bővítése lett volna a cél, akkor inkább intenzívebbé vált volna. Nem kizárt, hogy abban az intézetben, ahová az adott elítéltet szállították, működött egy másik hálózat, ami ellátta a fogvatartottakat az üzlet tárgyát képező tiltott tárgyakkal.

Az elemzés során tapasztalható volt az egyik bv. intézet központi szerepe, mivel a hálózatban szereplő fogvatartottak közül sokan ott voltak elhelyezve, illetve többen kérték az átszállításukat oda.

Megfigyelhető volt továbbá, hogy B. N. kapcsolattartóként történő regisztrálása a legtöbb esetben a 2016-os év közepére, illetve 2018 első felére esik.

Általánosan megállapítható, hogy B. N. kapcsolattartóként való rögzítését követően egyből indultak a csomagküldések és a telefonhívások, illetve előfordult, hogy B. N. a rögzítést sem várta meg, a csomag már úton is volt az intézetbe.

B. N. összekötői feladata a pénzmozgásokat tekintve is kirajzolódott, mivel azok beindulása és a folyamatos befizetések jól nyomon követhetők. Függetlenül attól, hogy B. N. élettársi minőségben 2011-től szerepel a kapcsolattartói nyilvántartásban, pénzt csak 2018 márciusát követően kezdett utalni Cs. J. részére, attól fogva azonban folyamatosan, az elemzés idejéig összesen 1 054 000 forintot. B. N. kilenc fogvatartottnak egyáltalán nem utalt pénzt, a többieknek azonban igen, viszont eltérő gyakorisággal és összegben; összesen 2 360 500 forintot.

A fenti adatok egy olyan mintázatot rajzoltak ki, mely azóta klasszikussá vált: egy tipikus tiltott tárgyakat csempésző és azokkal kereskedő hálózat modelljét.

A mintázat és az az alapján végzett információgyűjtő tevékenység az alábbi felismerésekhez vezetett el, illetve ezeket támasztotta alá.

Az illegális telefonok és az új típusú pszichoaktív szerek (jellemzően „befújt papír”) csempészete, illetve kereskedelme is azonos módon, legalább kétféle modell alapján zajlik. Egyrészt közvetlen formában, amely esetben a hozzátartozó a fogvatartotthoz közvetlenül juttatja el a tiltott tárgyat, elsősorban az adott elítélt saját és közvetlen köre igényeinek kielégítésére. A másik forma ennél szervezettebb és nagyobb volumenű; ez esetben a cél üzleti jellegű és a modell arra épül, hogy a zártság miatt a bv. intézetben mind a telefont, mind a befújt papírt sokszoros, akár 10-20-szoros áron lehet értékesíteni.

A szervezetek jellemzően nem hierarchikusak és elszigeteltek, hanem hálózatosan szerveződnek, ahol a hálózati pontok több szálon kapcsolódhatnak, inkább mellérendelt viszonyokat tartalmaznak, családi vagy börtön ismeretségre alapozódnak, emellett



intézetén kívüli és belüli halmazokat egyaránt tartalmaznak. A hálózat jellegéből fakadóan egy-egy elem kiesése esetén a működést más kapcsolódási szálakon keresztül is biztosítani tudják.

A kommunikáció elsősorban illegális mobiltelefonokon keresztül zajlik, azonban ezeket elkobozhatják, a fogvatartott elszakadhat a hozzáférési ponttól, ennek következtében elérhetősége szünetelhet, száma változhat. Ezért praktikus megoldásként került alkalmazásra a közös, legális kapcsolattartó (ügynevezett „diszpécser”), akin keresztül elérhetőségüket kommunikálni tudják.

A hálózat tagjai a szolgáltatásaikért vagy materiális javakban (kávé, cigaretta) vagy csomagban és pénzben kaphatnak fizetséget, az előbbi forma azonban inkább eseti, kisebb összegek vonatkozásában jöhet szóba. A csomag- és pénzküldeményekhez ugyanakkor szintén szükséges legális kapcsolattartó. Ez lehet ügyvéd, valós rokon vagy közvetlenül a „diszpécser”.

A felismert mintázat és a megalkotott modell a mai napig alapul szolgál a szervezett, tiltott tárgykereskedelem elleni küzdelemben. A konkrét esetben a kapcsolattartások felülvizsgálatára és monitorozására került sor.

FMR¹ egyenleg-visszatérítések

A 2015. évben bevezetésre került az FMR, mely konstrukció – jelen elemzés szempontjából való – főbb jellemzői a következők. A fogvatartott a telefonon történő kapcsolattartáshoz – kényelmi szolgáltatásként – az igénylés és meghatározott összegű kaució kifizetését követően kizárólagos használatba kap egy speciális mobiltelefont, mellyel a letéti pénzből telefonálásra elkülönített összeg terhére, a rezsimszabályainak megfelelő időkeretben indíthat hívásokat az engedélyezett kapcsolattartói irányába. A telefonáláshoz szükséges összegkeret többféleképpen (így többek között online utalással, vagy akár bankautomatán keresztül), gyakorlatilag anonim módon tölthető fel, bárki által. A telefon egyenlege – amennyiben az elítélt az eszközre már nem tart igényt – a leadást követően visszatérítésre és a letéti számláján jóváírásra kerül, mely összeggel a fogvatartott szabadon rendelkezik, akár kapcsolattartója részére történő utalásáról, vagy a kiétekezés során történő felhasználásáról is dönthet. A konstrukció még egy, a szolgáltatói szerződésből eredő speciális jellemzője, hogy a fogvatartotti telefonok egyenlegét csak egyesével, manuálisan tudja ellenőrizni a bv. intézet.

A felderítési szakterület 2019-ben kezdte meg az akkorra már tendenciózus jelleget mutató, fogvatartotti mobiltelefonokon felhalmozott számlaegyenlegek visszatérítési

¹ Fogvatartotti Mobiltelefon Rendszer

gyakorlatának vizsgálatát a 2017-2019. közötti időszak tekintetében. Ennek során feltárásra került, hogy a vizsgált időszakban összesen több mint 100 millió forint visszafizetése történt meg a fogvatartottak részére, a fent részletezett módon. Azonban míg a visszafizetések esetszáma 2017-ről 2019-re jelentős csökkenést mutatott, addig az évek során az összes kifizetett összeg több mint kétszeresére emelkedett. Feltűnő volt az is, hogy a vizsgált időszakban az egyszeri, nagyobb összegű visszafizetések az összes visszafizetés kevesebb mint 1%-át tették ki, viszont az ilyen jellegű visszafizetések összértéke az összesen visszatérített összeg közel felét tette ki.

A visszafizetések esetszámainak meredek csökkenésével szemben, a 100 ezer forint feletti, egyösszegű visszatérítések esetszáma és az összértékhez viszonyított aránya jelentősen növekedett; a 2019. évben az összes visszatérítés több mint 60%-a nagy tételű kifizetés volt.

Kimutatásra került az is, hogy 191 fő olyan fogvatartott volt, aki a vizsgált 3 évben – akár többszöri visszaigényléssel – a 100 ezer forint feletti összértéket elérte, illetve ez a fogvatartotti kör teszi ki az összes kifizetés több mint 50%-át, ők tehát a telefongyenleg készpénzre váltásának szempontjából egy szűk fogvatartotti „elit” képeznek. A 100 ezer forint feletti kifizetések átlaga 268 415 forint volt, felső határa azonban közel 2 millió forint, mely utóbbi összeg nagysága önmagában is felvetette a jogszerűség kérdését.

Az előző összegek – kiemelten a rezsimszabályok által szabályozott telefonálási időkeretekkel összevetve, és azon előzetes információt figyelembe véve, miszerint a tiltott tárgyakkal való kereskedelemben kvázi „bankszámlaként” használják a mobiltelefont az ellentételezés utalással érkező összegének gyűjtéséhez – felvetették a visszaélés gyanúját. Konkrét információk keletkeztek arra vonatkozóan is, hogy a fogvatartottak által vagy közreműködésével elkövetett ügynevezett telefonos csalások során töltenek fel pénzt a mobiltelefonokra. A telefongyenleg ilyen módon történő, visszaélés jellegű használata több szempontból is előnyös a fogvatartott számára: valós időben, kontrollálhatóan, gyors és biztos tranzakciós háttérrel, „likvid tőkét” biztosít, mely gyakorlatilag láthatatlan a hatóságok számára, azonban bármikor pénzre váltható.

A felmerült gyanú alapján, a 100 ezer forint feletti összértékben mobil egyenlegen felhalmozott összeget visszaigénylő fogvatartottak háttérére került részletes vizsgálat alá, így kezdtünk a jogellenes tevékenységre utaló mintázat elemeinek meghatározásához.

Ennek keretében megállapításra került, hogy mind az esetszámok, mind a kifizetés értékének tekintetében a szabaduláskor igényelt és kifizetett összegek domináltak, de jelentősnek nevezhető a kapcsolattartónak való továbbutalás is, illetve az szintén elmondható, hogy a letéti számlára átvezetett összeg jellemzően rövid időn belül – kevesebb mint két hét alatt – kiutalásra került a kapcsolattartónak.



A 191 fogvatartott vonatkozásában összevetésre kerültek a fenti adatok a rendőrség által korábban rendelkezésre bocsátott, telefonos csalásos ügyekben vélhető elkövetőként azonosított fogvatartottakról készített kimutatással. Ezen elemzés eredményeként megállapításra került, hogy 36 fő vonatkozásában egynél több esetben folytatott büntetőeljárást az ország valamelyik nyomozóhatósága. Kiemelendő, hogy a legnagyobb – közel 2 millió forint – visszatérítést igénylő O. I. fogvatartottat illetően hét különböző rendőri szerv folytatott telefonos csalások kapcsán eljárást.

A mintázat figyelembevételével a következő intézkedések kerültek bevezetésre.

Egyeztetést követően együttműködést kötöttünk a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Vagyon-visszaszerzési Hivatalával, melynek keretében precedens ügyként – elemzésünk és információink alapján – büntetőeljárás került lefolytatásra az O. I. fogvatartott tevékenysége kapcsán felmerült gyanú alapján. Ennek eredményeként igazolódott nevezett telefonos csalásokban való részvétele és a telefon egyenlegének ezen jogellenesen realizált haszonnal történő feltöltése, az ezzel elkövetett pénzmosás. A nyomozás során 1 fő lett meggyanúsítva többrendbeli információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás büntette, 4 fő egyrendbeli pénzmosás büntette miatt. A tényleges sértettek száma 35 fő volt, emellett történt még 8 kísérlet, amikor valami miatt meghíúsultak az átutalások. Az összesített kárérték 4 380 000 forint, a kármegterülés 854 000 forint volt. Ezt a kárt a 64 nap alatt folytatott illegális cselekményével okozta O. I. fogvatartott.

A hasonló visszaélések megelőzése érdekében – a szolgáltatóval való egyeztetés eredményeként – 2020 novemberében bevezetésre került a fogvatartotti mobiltelefon készülékek egyenlegének maximalizálása, melynek értelmében a telefonok egyenlege nem haladhatja meg a 150 ezer forintot.

A bemutatott mintázat kiemelt jelentőségét a probléma komplex, több eszközzel és a társ rendvédelmi szervekkel kooperálva történt megoldása adja. A jelenség feltárása és kezelése mellett az újra felmerülés lehetősége is megszüntetésre került, mely aktívan hatott a telefonos csalások elkövetésére, tendenciáira is.

Az FMR használata – Profilalkotás

2022. május 31-ei állapot szerint leválogatott adatok alapulvételével elemzést végeztünk a fogvatartottak részére biztosított mobiltelefon aktuális kihasználtságát, igénybe vételének jellemzőit érintően abból a célból, hogy megállapítható legyen, a felhasználói kör milyen módon bővíthető; a használati szokásokból vonható-e le következtetés tiltott mobiltelefon használatához kapcsolódóan. Az elemzés során, első körben kiválasztottuk azon legjellemzőbb szempontokat, melyek segítségével a fogvatartotti mobiltelefonnal

rendelkező fogvatartottak mintázatát, profilját el tudjuk készíteni. Ennek érdekében vizsgáltuk, hogy a fogvatartotti mobiltelefont birtoklók milyen közös tulajdonságokkal bírnak; vagyis rendelkeznek-e letéti pénzzel, kapcsolattartóval, használják-e a telekommunikációs eszközön történő kapcsolattartást (ügynevezett Skype-ot), illetve egyéb más módon tartanak-e kapcsolatot (például csomag, fali telefon stb.).

A vizsgálat során a látenciában lévő tiltott mobil eszközökkel nem lehetett számolni (például még nem, vagy alkatrészként került előtalálásra stb.), ez pedig a vizsgálati eredmény torzulását okozhatja.

A leszűrt adatokból megállapítható, hogy a vizsgált időpontban 6 679 fő fogvatartott részére került kiadásra fogvatartotti mobiltelefon készülék, melyből 6 662 fő (99,74%) rendelkezett kapcsolattartóval. A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkezők közül – a szűrés időpontjában – 2 főnek egyáltalán nem volt kapcsolattartója, míg 15 főnek csak jogi képviselő került felrögzítésre a kapcsolattartásában. A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel bíró fogvatartottak közül 6 678 fő (99,98%) rendelkezett letéti pénzzel; 5 382 fő (80,58%) használta a Skype-videóhívást; valamint 6 547 fő (98,02%) volt, aki egyéb módon (csomag, fali és helyettesítő telefon, látogatás) tartott kapcsolatot a hozzátartozóival. Kiemelendő, hogy azon fogvatartottak között, akik rendelkeznek fogvatartotti mobiltelefonnal, aránylag nagy létszámban – 158 fő (2,36%) – vannak azok, akik még nem használták a részükre kiadott készüléket.

A második periódusban vizsgáltuk, hogy az előző szakaszban bemutatott ismervek mentén hány olyan fogvatartott van, aki rendelkezik a fenti adottságokkal, tehát megfelel a megalkotott mintázatnak, azonban mégsem igényelt fogvatartotti mobiltelefon készüléket.

A vizsgált időszakban 12 492 fő olyan fogvatartott volt, aki nem rendelkezett fogvatartotti mobiltelefon készülékkel. Ebből 10 193 fő olyan fogvatartott volt, akinek volt letéti pénze, de ennek ellenére nem rendelkezett fogvatartotti mobiltelefon készülékkel. Azon fogvatartottak, akiknek nem volt rendelkezésre álló letéti pénzüik, nem is tudtak fogvatartotti mobiltelefon készüléket igényelni, így a további vizsgálat erre a 10 193 főre terjedt ki. Tovább szűkítve, ezen személyek közül 8 849 fő (86,81%) rendelkezett kapcsolattartóval; 4 636 fő (45,48%) használta a Skype-videóhívást; valamint 6 312 fő (61,92%) volt, aki egyéb módon (csomag, fali és helyettesítő telefon, látogatás) tartott kapcsolatot a hozzátartozóival.

A célprofil meghatározása érdekében (a fenti, letéti pénzzel rendelkezők 10 193 fős listájából) további szűkítés történt, amely során leszűrésre került azon fogvatartottak létszáma, akik rendelkeznek a fogvatartotti mobiltelefon felvételéhez szükséges 35 000 forint kaució összeggel (így azt igényelhetnék), de ennek ellenére nincs telefonjuk,



valamint megtörtént azoknak a fogvatartottaknak a kizárása is, akik valamely paraméternek nem felelnek meg, ezért nem relevánsak a vizsgálatban (például 38,08% nem tart egyéb módon sem kapcsolatot, így valószínűsíthetően emiatt nincs fogvatartotti mobiltelefon készüléke stb.), és ezzel 4 076 főre csökkent a fogvatartotti lista. A 4 076 főből 3 752 fő (92,05%) volt a kapcsolattartóval rendelkező; 3 660 fő (89,79%) a jelenlévő, nem elzárást vagy közérdekű munka helyébe lépő szabálysértési elzárást töltő; 390 fő (9,56%) a csomagot kapott; 82 fő (2,01%) a csomagot kapott és látogatót fogadott; 44 fő (1,07%) a csomagot kapott, látogatót fogadott és Skype-olt; illetve 6 fő (0,14%) a csomagot kapott, látogatót fogadott, Skype-olt és helyettesítő telefont használt fogvatartottak aránya.

Vizsgálatra került továbbá – a teljes fogvatartotti populációhoz viszonyítva –, hogy mennyiben befolyásolhatja a civil /illegális mobiltelefonhoz történő hozzáférés a fogvatartotti mobiltelefon készülékek felvételét. Megállapítható, hogy a vizsgált időszakban 685 fogvatartott esetében került rögzítésre civil mobiltelefon kapcsán fegyelmi eljárás.

A fegyelmi eljárásokat tovább elemezve megállapítható volt, hogy a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkező fogvatartottak (6 679 fő) közül 351 főnél (5,25%); a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel nem rendelkező, de a profilnak megfelelő és legalább 35 000 forint letéti pénzzel rendelkező fogvatartottak (4 076 fő) esetén 198 főnél (4,85%); illetve a profilból valamilyen okból kizártak (8 416 fő) esetén pedig 136 főnél (1,61%) került rögzítésre civil mobiltelefon kapcsán fegyelmi eljárás.

A fenti adatokból jól kivehető, hogy arányaiban nem befolyásolja a vizsgált populáció fogvatartotti mobiltelefon-használatát a civil mobiltelefonhoz történő hozzáférés, mivel közel azonos százalékban került elő nem engedélyezett mobiltelefon a fogvatartotti mobiltelefonnal rendelkező, valamint a fogvatartotti mobiltelefonnal nem rendelkező fogvatartottaktól is, míg az adatok alapján a legkisebb százalékban a profilból kizárt fogvatartottak esetében tapasztalható civil mobiltelefonnal való érintettség, amely alapján megállapítható, hogy azok a fogvatartottak, akiknek a fogvatartotti mobiltelefon kaucióra nincs fedezete, a tiltott mobiltelefonokhoz sem férnek hozzá.

A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkezők tekintetében elemzés tárgyává tettük még a korcsoporti megoszlást, a bv. intézetben töltött időt, az iskolai végzettséget, illetve a dolgozó vagy nem dolgozó státuszt. Az így kialakult mintázat szerint a fogvatartotti mobiltelefonnal rendelkezők többségükben 25-60 év közöttiek, a töltött ítéletük időtartama 1 és 5 év közé esik, általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, illetve nem dolgozó állományban vannak.

A fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkező (6 679 fő), illetve a készülékkel nem rendelkező, de a megalkotott profilnak megfelelő fogvatartottak (3 660 fő)

esetében elemeztük a bv. intézetekben jelenlévő fogvatartotti létszámhoz való százalékos viszonyulásukat is, mely alapján kitűnt, hogy jellemzően a fegyházakban a legmagasabb azon fogvatartottaknak a százalékos megoszlása, akik a fogvatartotti mobiltelefon-használathoz szükséges tulajdonságokkal rendelkeznek, de ennek ellenére nincs készülékük. Kiolvasható továbbá, hogy négy olyan bv. intézet volt, ahol alacsonyabb a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel rendelkező, mint a készülékkel nem rendelkező, de a profilnak megfelelő fogvatartottak arányszáma.

A torzítás kiszűrése érdekében megvizsgáltuk a bv. intézetekben elhelyezett fali telefonok darabszámát, valamint a 2022-es évben előtalált „civil” mobiltelefonok esetszámát is, bv. intézetenkénti bontásban.

A fenti elemzés alapján egyértelműen nem volt megállapítható, hogy a fogvatartotti mobiltelefon készülékkel nem rendelkező, de a profilnak megfelelő fogvatartottak miért nem igényelnek készüléket, ezért a pontos okok felméréséhez helyszíni adatgyűjtés került végrehajtásra, ami egy kérdőív kitöltését jelentette reprezentatív felmérés keretében, amelybe 240 fő fogvatartott került bevonásra az érintett fogvatartotti állományból, 3 eltérő jellegű bv. intézetből.

A beérkezett adatok elemzését, értékelését követően levonhatóvá vált az a következtetés, hogy a fogvatartotti mobiltelefon készülékek felvételében a kaució mértéke a meghallgatottak 70%-át, továbbá a hívásdíjak összege 65%-ukat befolyásolja, mely ha kevesebb lenne, akkor a megalkotott profilnak megfelelő fogvatartottak 74%-a igényelne saját telefont. A telefonkészülékek felvételét hátráltatja az úgynevezett fali/helyettesítő telefonok (71%) elérhetősége is. A vizsgálat résztvevői döntő többségükben akarnak kapcsolatot tartani akár telefonon (84%), akár más formában (91%). Az a felvetés, hogy a zárkatársak jelenléte zavaró tényező a kapcsolattartásban, döntő többségében cáfolásra került (61%).

A saját, megalkotott mintázat segítségével elvégzett elemzést követően, javaslatcsomagot tudunk megfogalmazni a fogvatartotti telefonhasználat mértékének növelése érdekében. A fogvatartotti állomány megfelelő motiválásával, a kaució utólagos megfizetésének részletekre bontásával, illetve a percdíjak csökkentésével van lehetőség több eszköz kiadására.

Az ellentételezés alternatív formái

A fogvatartotti mobiltelefonok egyenleg plafonjának bevezetésével jelentősen korlátozásra került az eszközök kvázi bankkártyaként történő használata, a közvetett pénzmozgás, melyre tekintettel módszeresen keressük az egyéb – jellemzően csomagban beküldött vagy kiétkezés során vásárolt árucikkkel történő – ellentételezés lehetőségét. Ezen



esetben a mintázat felismerése összetettebb feladat, hisz a cserekereskedelem pusztán elemző-értékelő eszközökkel nehezebben ismerhető fel, helyszíni adatgyűjtések nélkül szinte lehetetlen, ezért új, komplex vizsgálati módszerek és elemzési metodika kialakítása szükséges a megfelelő mintázatok kidolgozásához és a jelenség megszüntetéséhez.

Ennek ellenére a szakegység életében két olyan eset is felmerült, melyeknél az árucikkek játszották a főszerepet: az első esetben kevésbé hagyományos, míg a második esetben abszolút hagyományos módon.

2019-ben az egyik Pest vármegyei bv. intézet területén működő kiétköző bolt (a továbbiakban: Bolt) egy speciális, a rendeltetésénél fogva kiemelt kockázatot jelentő terület volt; a társ rendvédelmi szervnél felmerült információk szerint rendszeresen helyszíni szolgált a tiltott tárgyak kereskedelmének, de egyúttal ellentételezésének is. A feltárt rendszer lényege, hogy az úgynevezett „bizalmi” munkakörökben foglalkoztatott (raktáros, ételosztó, házi műhelyben dolgozó) fogvatartottak egy kis csoportja a bv. intézetbe – annak Boltján keresztül – történő tiltott tárgyak becsempészésében vett részt. A felderítési munkánk az alapinformációt szolgáltató illetékes rendvédelmi szerv munkáját volt hivatott támogatni, annak eredményességében közreműködni.

A szakterület feladata volt – az eredményes realizálás érdekében – az érintett fogvatartotti kör beazonosítása, a csempészvonal detektálása, a csempészet valamennyi vonzatának feltárása. Fontos volt megállapítani, hogy mely termékekben csempészik a tiltott tárgyakat, milyen adatgyűjtés segíti a vásárlói kör beazonosítását, ki vesz részt a teljes csempészvonalon, ki az intézeti bejutás során, vagy annak akár egyes kisebb részfolyamataiban (például ki mozgatja az árut, van-e bármely területen „atipikus” munkavégzés stb.).

Az illegális csempészet a fenti esetben azt jelentette, hogy a szervező elítéltek „készterméket kaptak”, azaz a bv. intézeti Boltba már preparálva szállították a kartonokba csomagolt dobozos tejet, melyekben elrejtésre kerültek az illegális mobiltelefon készülékek. Az egész munkafolyamat többi része erre épült, azaz a szervezők, a berendelők eleve nagyobb mennyiségben adták le a Boltban történő vásárláshoz az igényeiket (ezt például a rendelések kapcsán végzett adatgyűjtéseink igazolták). A Boltba kerülő kartonok közül a preparáltak már a beszállító által jelölve voltak. Ezek a jelölt kartonokban elhelyezett dobozos tejek aztán a Boltos anyagmozgató elítélten keresztül, annak közreműködésével kerültek fel végül a körletekre. Az illegális szervezet bünszervezetszerűen, szervezetten, a hierarchia mentén, parancsok alapján működött, melynek célja a minél nagyobb profit elérése volt.

2024-ben egy nyugat-magyarországi bv. intézetet érintő, ott illegálisan működtetett folyamat részleges, nem bizonyító erejű feltárása történt meg. A felmerült mintázat

önmagában egy tipikus, a bv. intézet fenntartását, működését szolgáló fogvatartotti munka elítéltek általi „kifordítását”, teljes mértékű, illegális működés érdekében történő átalakítását jelentette. A mintázatban azonosítani lehet az egyre nagyobb mértékű lopást, a fogvatartotti hierarchia leképezését az illegális tevékenység egészére, az ezzel járó megerősítést, ugyanakkor a retorziót, a szervezethez és a visszaélést is.

A konyhára beosztott, szakácsként munkáltatott elítéltek egy kisebb csoportja kialakított egy saját, belső, zárt rendszert, melynek keretében a fogvatartottaknak felajánlották, hogy amennyiben a normán felüli mennyiségű, vagy attól eltérő – esetleg jellegében ahhoz hasonló – ételre vagy egyéb élelmiszerre van szükségük, úgy azt biztosítani tudják. Az illegálisan működő rendszerüket segítette az a – gyakorlatba hosszú évtizedek alatt beívódott – szabály, hogy a vármegyei jellegű bv. intézetekben a szakács egyben „osztó” is, azaz az ételt készítő fogvatartott osztja ki azt a körleteken, így közvetlen kapcsolatba kerül az étel elfogyasztó személlyel. A „menüztetés” ellentételezése is „zárt rendszeren” belül történt, azaz nem „nyúlt át a börtönfalakon”, nem vett benne részt hozzátartozó vagy egyéb külső személy, nem volt külső számlára utalás, kézbe történő készpénzátadás stb. A beszerzett információk szerint az ellentételezés a Bolton keresztül történt olyan módon, hogy ott a „kedvezményezett” fogvatartott az „osztók” részére, az általuk megjelölt árucikkeket megvásárolta, majd az így összeállított csomagot a – szintén az osztók által megnevezett – személy nevével megjelölve „otthagytá” a Boltban. Ezen fogvatartott később a saját vásárlása során megkapta a részére félretett csomagot.

A rendszer működési lényege továbbá az volt, hogy aki a szolgáltatás ellenértékét a fenti módon nem ellentételezte, az azt követően még a normál fejadagot sem kapta meg.

Az áruban történő ellentételezés gyakorlatát mint nem új, de terjedőben lévő, nehezebben azonosítható jelenséget fokozottan vizsgáljuk.

Összegzés

Az előzőekben röviden bemutatásra került a bv. szervezet feladatra kijelölt szakegységének felderítési tevékenysége és az annak ellátása során azonosított vagy feladathoz, célhoz rendelt megalkotott négy mintázat. Ezen adategyüttállások jelentősége nem pusztán egy-egy információ eredményes ellenőrzésében vagy feldolgozásában mutatkozik meg, hanem beépül a Főosztály kollektív emlékezetébe, eszköztárába. Ezek a tapasztalati úton megszerzett ismeretek támogatják a gyorsabb és hatékonyabb fellépést mind a bv. intézetekben végzett információgyűjtő, mind pedig az elemző-értékelő munkában. Mindemellett alapul szolgálnak a végrehajtás rendjét, a fogvatartás biztonságát erősítő és a feltárt jogellenes tevékenységek megszüntetéséhez szükséges intézkedések bevezetéséhez.



A BŰN RELATÍV ÉS A SZABADSÁG ÉRTÉK

Megújult formában, egyedi koncepcióval nyílt meg 2024. április 2-án a veszprémi Várbörtön Látogatóközpont, amelynek interaktív elemekben bővelkedő állandó kiállítása „Ember a rács mögött” címmel azt szeretné elérni, hogy a látogatók maguk formáljanak véleményt a kiállításon feszegetett kérdésekről. A régi várbörtön folyosóin járva különleges utazást tehetünk térben és időben. Sokat megtudunk arról, hogy egy-egy korszakban mi számított bűnnek és milyen büntetést tartottak jogosnak, igazságosnak. Míg korábban a nyilvános testi fenyegetést, a közösségből való kivetést, a megszégyenítést tartották fontosnak, korunkban a szabadságtól való megfosztás számít a legfőbb büntetésnek. De vajon jobb lesz ezáltal a társadalom? Véleményformálás helyett többek között ennek végiggondolására ösztönzi látogatóit a tárlat.



1. kép: Fotó a veszprémi Várbörtön Látogatóközpont kiállításáról¹

1 A fotó forrása: Toroczka Csaba – Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa





Ára: 1250 Ft